

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

VIRANOMAISYHTEISTYÖN MERKITYSSYSTEEMI JA HEGEMONIA

”Ministerien puheet diskurssianalyysin kourissa”

Diplomityö

Komentajakapteeni
Juha Kotilainen

Yleisesikuntaupseerikurssi 54
Merisotalinja 29

Heinäkuu 2009

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi	Linja
Yleisesikuntaupseerikurssi 54	Merisotalinja 29
Tekijä Komentajakapteeni Juha Kotilainen	
Tutkielman nimi VIRANOMAISYHTEISTYÖN MERKITYSSYSTEEMI JA HEGEMONIA ”Ministerien puheet diskurssianalyysin kourissa”	
Oppiaine, johon työ liittyy Johtaminen	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Aika Heinäkuu 2009	Tekstisivuja 103 Liitesivuja --
TIIVISTELMÄ <p>Tutkimuksessa analysoidaan Sisäasiain- ja Puolustusministereiden puheita 2004-2008 ajalta, tarkoituksena selvittää viranomaisyhteistyöhön liittyviä merkityssysteemejä.</p> <p>Merkityssysteemien avulla merkityksellistetään viranomaisyhteistyöhön liittyviä funktioita, joiden avulla kielellisessä maailmassa oikeutetaan toimintoja ja käytäntöjä, joilla muokataan ja uusinnetaan sosiaalista todellisuutta eli yhteiskuntaamme. Ymmärtämällä tätä sosiaaliseen konstruktioonismiin perustuvaa oletusta kielen kyvystä aiheuttaa muutoksia ei –kielellisessä maailmassa, kykenemme rakentamaan yhteistä sosiaalista maailmaamme ymmärrettävämäksi.</p> <p>Tutkimuksessa analysoidaan ministereiden puheita analyttisen diskurssianalyysin avulla suostuttelevan ja vakuuttavan retoriikan menetelmiä käyttäen. Menetelmällä analysoidaan MITEN ministerit pyrkivät vakuuttamaan kuulijat luomastaan vaihtoehtottomasta totuudesta, joka liittyy viranomaisyhteistyön toiminnalliseen ja kontekstuaaliseen käyttöön sekä oikeutamaan oman organisaationsa olemassaoloa. Viranomaisyhteistyön merkityssysteemit rakentuvat analyysin tulkinnan mukaisesti neljästä tulkintarepertuaarista; Globalisaatio-, sektoroituneisuus-, Resurssi- ja turvallisuusrepertuaareista.</p> <p>Nämä tulkintarepertuaarit jakautuvat useisiin erilaisiin funktioihin ja kategorioihin, joiden avulla merkityssysteemejä luodaan ja toteutetaan. Analyysin mukaan ministereiden merkityssysteemit ovat yhtenäiset. Keskeisemmät repertuaarit ovat resurssi- ja sektoroitumisrepertuaarit. Nämä kulttuurista ja historiasta vaikutuksensa saavat repertuaarit dominoivat ja yhdistivät muita repertuaareja. Näiden repertuaarien avulla ministeri rakentavat viranomaisyhteistyön merkitystä, jonka tarkoituksena on olemassaolon turvaaminen.</p> <p>Organisaatioiden olemassaolon turvaamiseksi ministerit suostuttelevat ja vakuuttavat yleisöä viranomaisyhteistyödiskurssin kiistattomuudesta siten, että se on saavuttanut hegemonisen aseman diskursiivisessa maailmassa. Tämä hegemoninen viranomaisyhteistyödiskurssi näytetään tutkimuksessa olemassa olevan totuutena kieltäen vaihtoehtoiset diskurssit.</p> <p>Tutkimuksen toisessa analyysiluvussa tuodaan näkyville tämä diskurssin hegemonia kriittisellä diskurssianalyysillä. Tuomalla näkyväksi diskurssi hegemonia tuodaan myös näkyväksi sen kyky legitimoida sosiaalisessa todellisuudessa tapahtuvia toimintoja ja käytäntöjä.</p>	
AVAINSANAT Puolustusministeri, Sisäasianministeri, viranomaisyhteistyö, diskurssianalyysi, hegemonia, merkityssysteemi	

VIRANOMAISSYHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN – SEKTOROITUNUT TURVALLISUUS TOIMINNAN PELASTAJANA

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	1
1.1	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TAVOITE	5
1.1.1	<i>Rajaukset</i>	8
2	TUTKIMUKSEN TAUSTA.....	10
2.1	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA KIRJALLISUUSKATSAUS.....	10
2.2	TURVALLISUUSKÄSITE – KULTTUURILLINEN JA HISTORIAALLINEN KONTEKSTI	13
2.3	VIRANOMAISSYHTEISTYÖ	17
3	SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI, TUTKIMUSMETODOLOGIA JA MENETELMÄ	20
3.1	SOSIAALINEN KONSTRUKTIVISMI.....	20
3.2	KAKSOISHERMENEUTIikka	26
3.3	DISKURSSIANALYYSI METODOLOGISENA VÄLINEENÄ	27
3.3.1	<i>Diskurssianalyysin käsitteitä</i>	28
3.3.2	<i>Diskurssianalyysin teoreettinen tausta</i>	30
3.3.3	<i>Diskurssianalyysi työkaluna.....</i>	35
3.4	AINEISTO JA SEN KÄSITTELY.....	37
4	MERKITYSSYSTEEMIEN KIRJO	39
4.1	GLOBALISAATIOREPERTUAARI	39
4.1.1	<i>EU:n ja kansainvälisen toiminnan tukeminen osana länsimaista kulttuuria</i>	40
4.1.1.1	<i>Kansainvälisyyttä korostava -funktio.....</i>	40
4.1.1.2	<i>Suomen mahdollisuus -funktio</i>	41
4.1.1.3	<i>Yhteistyön haasteet –funktio.....</i>	44
4.1.2	<i>Organisaation hyödyn tavoittelu osana kansainvälisyyttä.....</i>	47
4.1.2.1	<i>Maine -funktio</i>	49
4.1.2.2	<i>Kansallinen hyöty kansainvälisyydestä -funktio</i>	52
4.2	RESURSSIREPERTUAARI.....	57
4.2.1	<i>Käsketty yhteistyö –funktio</i>	60
4.2.2	<i>Organisaatioiden resurssit yhteistyön mahdollistajana -funktio.....</i>	63
4.2.3	<i>Resurssikateus –funktio</i>	68
4.3	SEKTOROITUMISREPERTUAARI	73
4.3.1	<i>Raja-aita -funktio</i>	75
4.3.2	<i>Johtovastuu -funktio</i>	77
4.4	TURVALLISUUSREPERTUAARI.....	82
5	HEGEMOITUNUT VIRANOMAISSYHTEISTYÖDISKURSSI	90
5.1	DISKURSSIN HEGEMONIA JA SEURAUSTA OIKEUTTA ASEMA.....	91
6	YHTEENVETO	96
6.1	VIRANOMAISSYHTEISTYÖN MERKITYSSYSTEEMIT JA SEN HEGEMONIA	98
6.2	TUTKIMUKSEN KÄYTETTÄVYYS JA TULEVAT TUTKIMUKSET.....	101
6.3	REFLEKTIO	102

VIRANOMAISYHTEISTYÖN MERKITYSSYSTEEMI JA HEGEMONIA - ”Ministerien puheet diskurssianalyysin kourissa”

1 JOHDANTO

Kielellä on suuri merkitys nykyajan ihmisten välisessä sosiaalisessa kanssakäymisessä. Kielen eli diskurssien avulla kuvataan ja rakennetaan yhteistä merkitystä sosiaalisessa yhteisössä. Merkityksen rakentuminen saa voimansa kulttuurillisesta ja historiallisesta todellisuudesta. Esimerkiksi termi ”vesi” tuo meille suomalaisille mielikuvan loppumattomasta luonnonvarasta, jonka takia emme rajoita sen käyttöä. Lapseamme saattaa lavuaarissa leikkiessään laskea juomakelpoista vettä viemäriin satoja litroja kerrallaan. Aavikolla elävälle kansalle ”vesi” merkityksellistyy eri tavalla heidän sosiaalisessa todellisuudessaan. Heille kyseessä on elintoimintoja ylläpitävä erittäin rajallinen luonnonvara, jonka arvo nousee kaikkien muiden hyödykkeiden yläpuolelle. Heille sata litraa vettä saattaa merkitä koko perheen useiden vuorokausien vesimäärää. Termi ”vesi” saa siten erilaisia merkityksiä kontekstista riippuen. Merkityksen erilaisuus luo myös seuraamuksia tuottavaa toimintaa ja oikeuttaa erilaisiin käytäntöihin, kuten juomakelpoisen veden laskemisen viemäriin.

Kielellisessä ilmaisussa joistakin diskursseista saattaa muodostua itsestään selvyyyksiä, jolloin niiden käyttöä ja merkityksiä ei aseteta kyseenalaiseksi kielellisessä maailmassa vaan ne saavuttavat hegemonisen aseman. Hegemonisen aseman saavuttanut diskurssi nauttii niin suurta legitiimisyyttä, että sen avulla kyetään oikeuttaa toimintoja ja käytäntöjä diskurssivisen maailman ulkopuolella.

Suomalaisten turvallisuusviranomaisten diskurssiivisessa todellisuudessa on voimakkaasti läsnä viranomaisyhteistyö –termi. Diskurssi näyttäytyy kielellisissä selonteissa olemassa olevana totuutena niin näkyvästi, että siltä ei voi välttyä. Suomessa viranomaisyhteistyö-termillä on ”taianomainen” vaikutus, sillä sen avulla valtuutetaan viranomaiset toimimaan yli hallinnollisten rajojen, tehostetaan toimintaa kaventuvien resurssien aikakautena ja sen tuoman maineen avulla saavutetaan arvostusta kansainvälisillä areenoilla. Suomen sanotaan olevan ”viranomaisyhteistyön mallimaa, jota useat muut maat pyrkivät seuramaan”¹; lausuu Puolustusvoimain komentaja, Juhani Kaskeala. ”Viranomaisyhteistyö ei saa olla asenteista kiinni”, kertoo sisäasianministeri Kari Häkämies Poliisi&Oikeus -lehden haastattelussa vuonna 2004.²

Mitä viranomaisyhteistyöllä tarkoitetaan ja miten se määritellään kansakunnan turvallisuusviranomaisten toimesta sosiaalisessa todellisuudessa? ”Sitä ei ole määritelty”, toteaa tutkijaupseeri yleisesikuntaupseeri, majuri Vesa Valtonen, Maanpuolustuskorkeakoululta, joka valmistelee väitöskirjaa termin käsitteestä ja merkityksestä³. Tarve termin määrittelylle on olemassa. Europarlamentaarikko Anneli Jäätteenmäki kirjoittaa Helsingin sanomien vieraskynässä: ”Yhteinen turvallisuuspolitiikka lähtee siitä, että resursseja ei lisätä vaan niiden käyttöä tehostetaan.”⁴ Viranomaisyhteistyö -termi on esimerkki siitä, miten kyseistä termiä käytetään kielellisessä todellisuudessa ilman, että sen merkitys näyttäytyy kuulijoille samanlaisena tai että sen oikeuttamien toimintojen sisältöä tunnetaan tarkasti.

Edellä esitetty Jäätteenmäen väite kuvaa nykyhetken tilannetta, joka ajaa poliittiset päättäjät ja viranomaiset entistä ahtaammalle kutistuvien resurssien johdosta. Lisäksi Suomen turvallisuusviranomaisten tilannetta ei helpota turvallisuuskäsitteen jatkuva laajentuminen. Turvallisuuden laajentamisesta eli erilaisten asioiden turvallistamisesta on tullut poliittinen keino nostaa asioiden prioriteettia ja siten saattaa ne poliittisen päätöksenteon agendalle⁵. Tällä toiminnalla poliittiset päättäjät pyrkivät kasvattamaan valtaansa ja saamaan lisäresursseja omalle hallinnonalalleen.

¹ Kaskeala Juhani, amiraali Puolustusvoimain komentaja, http://www.mil.fi/maavoimat/joukot/porpr/Porilainen_208LR.pdf, 29.10.2008 sekä Viranomaisyhteistyö - Hyvät käytännöt, Pelastusopiston julkaisu, D-sarja, 1/2007, s.4, [http://www.pelastusopisto.fi/pelastus/images.nsf/files/54E7AFC7705B12B0C22574780046D894/\\$file/Taitto&al](http://www.pelastusopisto.fi/pelastus/images.nsf/files/54E7AFC7705B12B0C22574780046D894/$file/Taitto&al) 2007.pdf, 29.10.2008.

² Laine, Sari: Viranomaisyhteistyö ei saa olla asenteista kiinni. Poliisi&Oikeus-lehti no: 2004/7-8 vsk. 75, s. 4

³ Valtonen, Vesa, yleisesikuntamajuri, tutkijaupseeri: Haastattelu, Maanpuolustuskorkeakoulu, 14.8.2008

⁴ Jäätteenmäki, Anneli, europarlamentaarikko: Helsingin sanomat, vieraskynä, 16.2.2009, s.2

⁵ Raitasalo, Jyri & Sipilä, Joonas: Mikä Suomea uhkaa? Laaja turvallisuuskäsitys ja uhkakuvapolitiikka näkökulmina Suomen turvallisuuspolitiikkaan, Maanpuolustuskorkeakoulu Strategian laitos, julkaisusarja 4: Työpapereita No 23, Helsinki 2007, s.3

Miten turvallisuusviranomaiset selviytyvät niiltä edellytetyistä tehtävistä supistuvien resurssien aikakautena? Valtioneuvoston vastauksena on ollut viranomaisyhteistyön lisääminen ja syventäminen. Se on kirjattu Valtioneuvoston selontekoihin ja asiakirjoihin vuodesta 2004 lähtien selkeästi, jonka jälkeen viranomaisyhteistyö on esiintynyt turvallisuusviranomaisten erilaisissa diskursseissa. Selontekoihin kirjattuna se on ollut ohjenuora ministeriöille toimintatavasta eli miten heidän tulisi toteuttaa hallinnon alalle kuuluvia toimintoja.

Mistä viranomaisyhteistyössä on kysymys? Suomalaisessa viranomaistoiminnassa yhteistyö muiden viranomaisten kanssa on ollut pääasiassa luontevaa ja sitä on kuvannut pienen valtion kansalaisten ”yhteen hiileen puhaltamisen” termillä. Tieteellistä tutkimusta viranomaisyhteistyöstä ja sen suorittamisesta on tehty vasta viime vuosina. Tutkimukset ovat kohdistuneet pääosin hallinnon alojen sisäisiin yhteistyöjärjestelyihin, kansainvälisiin yhteistyösuhteisiin tai paikallis- ja aluehallinnon viranomaisten yhteistyöhön. Viranomaisyhteistyön käsitteellisen määritelmän väitöskirja on vasta valmisteluvaiheessa.⁶ Kyseessä on siis varsin uusi tutkimusaihe akateemisessa keskustelussa.

Tässä työssä määrittelen Sisäasian- ja Puolustusministerien puheiden avulla viranomaisyhteistyödiskurssin merkityssysteemejä. Tutkimuksessa selvitetään MITEN kyseiset ministerit luovat sosiaalista todellisuutta käyttäen viranomaisyhteistyödiskurssia ja millaisilla repertuaareilla he sitä rakentavat?

Miksi kyseinen asia on tärkeä? Viranomaisyhteistyö -termi on luotu poliittisessa diskurssissa ja sieltä jaettu sosiaaliseen todellisuuteen (yhteiskuntaan) vaihtoehdottomana totuutena. Se on saanut sosiaalisessa todellisuudessa legitiimisen aseman ja muuttunut itsestäänselvyydeksi, hegemoniaksi, diskurssisessa maailmassa ilman tutkimustietoa. Viranomaisyhteistyö -termin hegemonia on niin voimakas, että sen kyseenalaistamista ei edes tapahdu. Kun jollekin diskurssille annetaan sellainen voima, että se sulkee alle kaikki muut diskurssit, annamme myös diskurssin käyttäjälle avoimen valtakirjan legimoida diskurssin avulla sosiaaliseen todellisuuteen vaikuttavia käytäntöjä ja seurauksia, jotka muuttavat yhteiskuntaamme. Tämän vuoksi on tärkeä tutkia hegemonisen aseman saavuttaneen diskurssin olemassaoloa ja esiintymistä.

⁶ Valtonen, Vesa, majuri, tutkijaupseeri: Haastattelu, 14.8.2008.

Tutkimuksen filosofisena lähtökohtana on sosiaalinen konstruktionismi, joka on länsimaissa voimakkaasti kasvava suuntaus yhteiskuntatieteiden alalla. Sosiaalisessa konstruktionismissa todellisuuden katsotaan muodostuvan kielen avulla, jolla kuvataan, muunnetaan ja rakennetaan sosiaalista todellisuutta, jossa elämme. Sosiaalinen konstruktionismi ei kiellä muiden todellisuuksien olemassa oloa, mutta se lähtökohtaisesti olettaa, että tieto konstruoidaan eli rakennetaan ihmisten välisissä diskursseissa. Tutkimuksen analyysityökaluna käytetään diskurssianalyysiä, joka soveltuu tekstien (selonteiden) analysointiin silloin kun tarkoituksena on tutkia, MITEN ihmiset kielenkäytöllään rakentavat maailmaa itselleen ymmärrettäväksi ja järkeväksi sosiaalisessa todellisuudessa.⁷

Diskurssianalyysin avulla analysoin suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuden ylläpitämisestä ja luonnista vastuussa olevien ministerien, Sisäasian- ja Puolustusministerit, julkisia puheita vuosien 2004–2008 välisenä aikana. Kyseiset ministeriöt ovat niin sanottuja perinteisiä (realismin turvallisuuskoulukunta) kansallisesta turvallisuuden vastaavia valtiollisia toimijoita. Tutkimus on rajattu koskemaan kyseisiä turvallisuusviranomaisia, koska teoreettisen viitekehyksen mukaisesti kielenkäyttöön liittyy kulttuurillisia ja historiallisia sekä kontekstuaalisia sidonnaisuuksia. Tutkimuksen materiaalin ajanjakso sisältää useita erilaisia yhteiskunnallisia selontekoja (kirjallisia tekstejä), jotka käsittelevät viranomaisten välistä yhteistyötä. Viranomaisyhteistyö -termin sosiaalisen todellisuuden ilmentymä voidaan katsoa varsinaisesti alkaneen Valtioneuvoston selonteosta vuonna 2004. Tutkimuksen aineisto kattaa ajanjakson, joka sisältää mm. kaksi erillistä Valtioneuvoston selontekoa, Yhteiskunnan Elintärkeiden Toimintojen Strategia (YETTS) asiakirjat sekä kaksi Sisäasiainministeriön laatimaa Sisäisen turvallisuuden ohjelmaa. Yhteistä näille selonteille on ”laajentunut turvallisuus” –käsite sekä viranomaisyhteistyö –termi.

⁷ Burr, Vivien: Social Constructionism, Routledge. London, 2003, s.46 ja ”An introduction to social constructionism”, Routledge, London 1995 s.1-8.

Tutkimuksen aihe on ajankohtainen, sillä sosiaalisessa todellisuudessa kyseistä termiä käytetään yleisesti ja erittäin laajasti. Viranomaisyhteistyö -termi on myös muokannut ihmisten käsityksiä ja muuttanut sosiaalista todellisuutta.⁸ Tutkimukseni täydentää viranomaisyhteistyötä koskevaa tutkimusta, joka on lisääntynyt viime vuosien aikana eri tiedekunnissa. Analyysini täydentää myös oman tiedekuntani tutkimusteemoja, koska Maanpuolustuskorkeakoulussa yhdeksi ajankohtaiseksi tutkimuskohteeksi on määritelty *viranomaisyhteistyö*. Tutkimukseni on ensimmäinen, joka tutkii ministereiden puheita diskurssianalyysin avulla viranomaisyhteistyön näkökulmasta.

Tutkimuksellani osallistun sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen ja muokkaamiseen hermeneuttisen kehän periaatteita noudattaen, siten tutkimuksella on myös yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

1.1 Tutkimustehtävä ja tavoite

Maailma muuttuu jatkuvasti ja vallitsevan länsimaisen käsityksen mukaan turvallisuushkat laajenevat ja lisääntyvät myös Suomessa. Valtioneuvoston selonteko on laajentanut turvallisuuskäsitettä vuosien 2004 ja 2008 selonteoissa sekä sisäinen turvallisuuden ohjelmissa. Laajentamalla diskurssiivisessa maailmassa turvallisuuskäsitettä, muokataan samalla myös koettua sosiaalista todellisuutta, jolloin myös siinä lisätään yhteiskuntaan ja yksilöihin kohdistuvia riskejä sekä lisätään potentiaalisten uhkien määrää. Uhkien lisääntyminen asettaa valtion turvallisuusviranomaisille haasteita siitä, miten kyetä turvaamaan kansalaiset eli yksilöt jatkuvasti kaventuvilla resursseilla.

⁸ Esimerkiksi uusi laki Puolustusvoimista 11.5.2007/551, jossa Puolustusvoimien toiseksi tehtäväksi määriteltiin muiden viranomaisten tukeminen.

Realismin teorian perusteella valtion keskeinen tehtävä on taata yksilöiden turvallisuus ja elinmahdollisuudet⁹. Suomessa tämä on pyritty toteuttamaan viranomaisten välisellä yhteistyöllä, jonka tarkoituksena on yhdistää eri viranomaisten olemassa olevia resursseja. Viranomaisyhteistyötermi on luotu valtion hallinnon ylätasolla ja se on jalkautettu viranomaistahojen kautta yhteiskuntaan ja käytännön diskursseihin. Sillä on yhteiskunnallisessa diskursissa varaukseton tuki, niin poliittisen päättäjien kuin tavallisten kansalaisten taholta. Yhteistyötä perustellaan resurssien tehokkaalla käytöllä. Sitä pidetään tehokkaana menetelmänä suoriutua viranomaisten laajenevasta tehtäväkentästä, koska eri viranomaisten resursseja ja voimavaroja käytetään yhteiskunnan hyväksi. Tehokkuuden lisäksi yhteistyöllä pyritään vastaamaan viranomaisten jatkuvasti kasvaviin resurssitarpeisiin.¹⁰ Viranomaisyhteistyö –termi on käsitteenä tuttu yhteiskunnan sisällä käydyissä diskursseissa. Termi on niin laajasti hyväksytty, että vasta-argumenttien poissaolo on merkittävä. Vasta-argumenttien poissaolo diskursseissa saattaa merkitä termin saavuttaneen hegemonian.

Tutkimukseni kohteena on viranomaisyhteistyö -termi ja sen merkityssysteemien rakentuminen. Termin esiintyminen turvallisuuteen liittyvissä diskursseissa on hyvin yleistä 2000 -luvulla, minkä vuoksi se on merkittävä tutkimuskohde. Käytännössä viranomaisyhteistyön toteuttaminen ei kuitenkaan ole ollut kiistatonta eri hallintotasoilla. Myöskään termin määrittelmä eri hallinnonaloilla ei ole yhteisesti sovittu, vaikka hallinnonalojen poliittiset päättäjät ja viranomaiset sitä yleisesti käyttävät¹¹. Tämä osoittaa sen, että ministerien diskurssien merkitysrakenteet ovat erilaisia. Toisaalta on mielenkiintoista miksi viranomaisyhteistyö -termi on saanut niin yleisen ja jopa hegemonisen aseman vaikka sen merkitysrakenteita ei ole tutkittu. Siten ihmiset ja sitä kautta organisaatiot käyttävät kielellisessä ilmaisussaan termiä, minkä määrittystä ja tarkkaa sisältöä he eivät tiedä. Sosiaalisessa todellisuudessa tämä saattaa aiheuttaa esimerkiksi viranomaisten välisessä yhteistyössä ongelmia ja ristiriitaisuuksia, koska he ymmärtävät termin merkitykset eri tavoin.¹²

⁹ Visuri, Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia, WSOY, Juva 1997, s.15

¹⁰ Kääriäinen, Seppo, Puolustusministeri: puhe Helsingin Kadettiipiirin tapaamisessa, 04.05.2004.

¹¹ Valtonen, Vesa: Viranomaisyhteistyö – hyvät käytännöt, Pelastusopiston julkaisu, D-sarja: muut, 1/2007, s.7

¹² Parker, Ian: Discourse Dynamics. Critical Analysis for social and Individual Psychology, Routledge, London, 1992, s.3–4; Fairclough, Norman: Discourse and Social Change, Polity Press, Cambridge, 1992, s. 4; Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret: Discourse and Social Psychology, Sage, London, 1989, s. 81.

Tässä tutkimuksessa analysoin, miten ministerit merkityksellistävät viranomaisyhteistyö – termin. Lisäksi tutkin, miten ministerit luovat ja muokkaavat, sekä oikeuttavat sosiaalisessa todellisuudessa toimintoja ja käytäntöjä selonteissaan (puheissa) käyttämänsä viranomaisyhteistyö –termin avulla. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää Sisäasian- ja Puolustusministerien puheiden avulla, millaisista tulkintarepertuaareista heidän viranomaisyhteistyödiskurssin merkityssysteemit rakentuvat ja ovatko ne yhteneväiset? Analyysin avulla selvitän myös onko viranomaisyhteistyödiskurssi saavuttanut hegemonisen aseman kielellisessä todellisuudessa.

Tutkimuksessa on kaksi pääkysymystä:

- Millaisista tulkintarepertuaareista ministerien viranomaisyhteistyön merkityssysteemit rakentuvat?
- Onko Viranomaisyhteistyö -diskurssi saavuttanut hegemonisen aseman diskurssiivisessä todellisuudessa?

Tutkimuksen pääkysymyksiä tuetaan seuraavilla alakysymyksillä:

- Millaisista funktioista merkityssysteemit rakentuvat?
- Miten puhujat oikeuttavat ja toteuttavat toimintojaan ja käytäntöjään viranomaisyhteistyö –diskurssin kautta?

Selvittämällä diskurssianalyysin avulla viranomaisyhteistyö -termin merkityssysteemit, luodaan lähtökohta yhteisen merkityksen rakentumiselle sosiaalisessa todellisuudessa.

Tutkimuksen tavoitteena on myös purkaa sosiaalisessa todellisuudessa itsestäänselvydeksi muodostunut diskurssin hegemonia. Viranomaisyhteistyö -termi on Suomessa otettu poliittiseen diskurssiin ilman, että sitä on alistettu yhteiskunnassa diskurssien keskinäiseen kamppailuun. Tämä ilmenee siitä, että viranomaisyhteistyö -termiä ei ole yhteisesti määritelty eikä sen sisältöä yhteisesti hyväksytty. Realismin värittämänä kysymyksenä voitaisiin diskurssipöydälle nostaa kysymys: Miten yhteistyötä voidaan toteuttaa, jos toimijoiden ymmärrys sen merkityksestä ei ole yhtenäinen? Tutkimukseni pyrkii löytämään edellä mainittuun kysymykseen ainakin osittaisen vastauksen tai ainakin nostamaan esille lisäkysymyksiä, joita muut tutkijat voivat tutkia.

Tutkimukseni tuloksilla voidaan viranomaisyhteistyötä mahdollisesti kehittää entisestään, koska analyysillä voidaan havainnollistaa miten viranomaisyhteistyön merkityssysteemit rakentuvat erilaisten funktioiden kautta.

1.1.1 Rajaukset

Tutkimus on rajattu koskemaan turvallisuudesta vastaavia ministeriöitä. Suomessa ei ole varsinaista turvallisuusministeriötä, mutta Sisäasianministeriö sekä Puolustusministeriö toteuttavat yhteiskunnan sisällä vastaavanlaisia tehtäviä kuin mahdollinen turvaministeriö todennäköisesti tekisi. Lisäksi kyseiset ministeriöt ovat selkeästi olleet valtiollisia toimijoita yhteiskunnan turvallisuuskäsityksen kontekstissa. Yleinen yhteiskunnan turvallisuuskäsitys julkaistaan eduskunnan hyväksymissä selonteoissa, joita ovat Valtioneuvoston selonteot ja sisäisen turvallisuuden ohjelmat. Turvallisuuskäsitteen laajentaminen on aiheuttanut muutoksia myös ministeriöiden toimintakentässä ja kohottanut yhteistyön merkitystä. Yhteistyön alueella varsinkin perinteinen kova -turvallisuus on kokenut muutoksia.¹³ Uusitut lait Puolustusvoimista¹⁴ ja poliisista¹⁵ edustavat viranomaisyhteistyön kehittyvää ajatusta ja toimintatapamallia. Esi-merkiksi uudessa Puolustusvoimia käsittelevässä laissa tehtäviä muutettiin siten, että viranomaisten tukeminen eli viranomaisyhteistyö, nimettiin toiseksi tärkeimmäksi tehtäväksi. Tutkimuksen toimijakontekstiksi, kyseiset ministerit ovat siten perusteltu valinta.

Tutkimuksen ajanjaksona 2004–2008 julkisuudessa viranomaisyhteistyö -termiä ovat voimakkaasti käyttäneet Valtioneuvosto, Puolustusministeriö sekä Sisäasianministeriö. Puolustusministeriö ja Sisäasianministeriö ovat olleet viime vuosien konkreettisia toimijoita, joiden välinen viranomaisyhteistyö on ollut näkyvää myös mediassa. Lisäksi ministeriöiden diskurssit keskustelevat viranomaisyhteistyöstä julkisuudessa, jolloin heidän valintansa tutkimuskoh- teeksi on myös perusteltua.

¹³ Kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittamisen strategia, Puolustusministeriö, Kirjapaino Keili Oy 2007, s.7, <http://www.defmin.fi/files/1096/KMP-strategia.pdf>, 29.10.2008

¹⁴ Laki puolustusvoimista 11.5.2007/551

¹⁵ Poliisilaki 7.4.1995/493

Myös Ulkoasianministeriö on merkittävä toimija viranomaisyhteistyön piirissä. Sen toimikenttään kuuluu valtioiden välisten toimintojen ja suhteiden hoito.¹⁶ Kuitenkin rajaan sen pois omasta tutkimuksestani, koska tutkimuksessani analysoin pelkästään suomalaista viranomaisyhteistyötä. Perustelen valintaani tutkimuksen näkökulmasta. Sosiaalinen konstruktionismi lähtee sosiaalisesti rakennetusta todellisuudesta, jolla on kulttuurillinen ja historiallinen menneisyys. Diskurssianalyysin teoria edellyttää samoja lähtökohtia. Jos laajentaisin tutkimukseni kontekstia kansainväliseksi esim. Eurooppaa koskevaksi, en enää tutkisi suomalaista viranomaisyhteistyötä vaan tutkimukseni koskisi valtioiden välistä viranomaisyhteistyötä. Tällöin tutkimuksessa olisi huomioitava valtiollisten toimijoiden kulttuurinen ja historiallinen konteksti ja eriteltävä, miten jokainen tutkimukseen osallistuva olisi rakentanut oman sosiaalisen todellisuutensa. Tutkimusaiheena kyseinen aihe on tärkeä ja jatkotutkimusten arvoinen asia, mutta tutkimusongelman laajuudesta johtuen kyseinen konteksti ei ole tutkimukseeni sopiva. Tutkimukseni tulosten perusteella on mahdollista jatkotutkimuksilla laajentaa aihepiiriä kansainväliselle tasolle.

Rajaan myös Sosiaali- ja terveysministeriön tutkimukseni kontekstista pois, koska ministeriön toimiala on voimakkaasti kohdistunut pelkästään yksilöturvallisuuteen. Lisäksi Ministeriön toiminta viranomaisyhteistyö -kentällä on ollut hyvin rajoittunutta omaan alaansa eikä sitä ole nostettu mediassa yhtä selvästi esille kuin Sisäasian- ja Puolustusministeriötä. Sosiaali- ja terveysministeriön merkitys, valtiollista turvallisuutta tuottavana organisaationa, ei kategorisesti kuulu samaan viiteryhmään kuin Puolustus- ja Sisäasianministeriö.

¹⁶ <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15163&contentlan=1&culture=fi-FI>, 22.7.2009.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1 Aikaisemmat tutkimukset ja kirjallisuuskatsaus

Viranomaisten välisen yhteistyön tutkiminen on kasvanut eri tiedekunnissa 2000 -luvulla. Viranomaisyhteistyö Puolustusvoimien, muiden viranomaisten ja siviiliyhteisön välistä yhteistoimintaa on viime vuosina tutkittu ja kartoitettu laajemmin kuin aikaisemmin. Yhtenä syynä tähän on ollut viranomaisiin kohdistuvien haasteiden kasvu ja laajuus, jolloin viranomaiset eivät enää selviä haasteista itsenäisinä toimijoina vaan tarvitsevat muiden ammattitaitoa ja resursseja. Puolustusvoimien toimesta tutkimusta on tehty Maanpuolustuskorkeakoulun osalta Taktiikan- ja Johtamisenlaitoksen tutkimustöissä esiupseeri- ja yleisesikuntaupseerikursseilla. Tehtyjen tutkimusten näkökulma on pääsääntöisesti ollut poikkeusoloissa tapahtuva yhteistyö, jonka päämääränä on puolustusvoimien tehtävän tukeminen tai yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen.

Sotilaiden ja siviilien välistä yhteistoimintaa on selvittänyt Petteri Taitto yleisesikuntaupseerikurssilla tutkimuksessaan: ”Siviiliyhteistoiminta. Sotilaiden ja siviilien yhteistyö kriisinhallinnassa.”¹⁷ Tutkimuksessaan Taitto selvittää, mitä siviiliyhteystoiminnan ilmiö sisältää ja miksi kriisinhallinnassa tehdään siviiliyhteystoimintaa sekä miten siviiliyhteystoiminnan käsite tulisi määritellä.

Juha Vuolle on laatinut yleisesikuntaupseerikurssilla tutkimuksen aiheesta: ”Rajavartiolaitoksen kansainvälisen yhteistyön kehittäminen”, joka käsittelee yhteistyön eri muotoja ja järjestyttä vuonna 2001.¹⁸

¹⁷ Taitto, Petteri, majuri: Siviiliyhteystoiminta - sotilaiden ja siviilien yhteistyö kriisinhallinnassa, YEK-47 diplomityö, 2000.

¹⁸ Vuolle, Juha komentajakapteeni: Rajavartiolaitoksen kansainvälisen yhteistyön kehittäminen, YEK-48 diplomityö, 2001.

Majuri Vesa Valtonen on diplomityössään tutkinut yhteistyön muotoja poikkeusolojen aikana eri viranomaisten välillä. Tutkimuksessaan hän toteaa, että viranomaisyhteistyön kehittämisen esteet ovat osittain kulttuurista johtuvia. Lisäksi hän päätyy johtopäätökseen, että yhteistyön eri mahdollisuuksia ja muotoja on jatkotutkittava.¹⁹ Valtonen on selittänyt viranomaisyhteistyötä laajasti myös jatkotutkinnoissaan. Hän on osallistunut Pelastusopiston julkaisemaan teokseen ”Viranomaisyhteistyö - Hyvät käytännöt”, jossa hän kirjoittaa viranomaisyhteistyö - käsitteen määritelmästä²⁰. Artikkelinsa tutkimuksen hän on suorittanut käsiteanalyysin avulla turvallisuusjohdon koulutusohjelmaan liittyvässä tutkielmassa, teknisessä korkeakoululla Di-polissa. Tutkimuksessani nojaan Valtonen laatimiin tutkimuksiin viranomaisyhteistyön käsittemääritelmästä, koska Valtonen edustaa johtavaa suomalaista tutkijaa viranomaisyhteistyö - kontekstissa. Tällä hetkellä Valtonen laatii tutkijaupseerina väitöskirjaa viranomaisyhteistyöstä Maanpuolustuskorkeakoululla.

Muissa tiedekunnissa tehtyjä viranomaisyhteistyötä koskevia tutkimuksia, joissa puolustusvoimat olisi mukana, ei ole tehty. Yleensä viranomaisyhteistyötä koskevia tutkimuksia on laadittu hallinto- ja oikeustieteellisissä tiedekunnissa ja niiden pääpaino on suuntautunut poliisin ja muiden viranomaisten väliseen yhteistyöhön, esimerkiksi talous- ja verorikollisuuden²¹ sekä kansainvälisen yhteistyön osalta. Tohtori Sirpa Virta on usean vuoden ajan tutkinut poliisin yhteistyötä. Tohtori Virran väitöskirja: ”Poliisi ja turvayhteiskunta”²² käsittelee ja tutkii poliisin yhteistoimintaa eri viranomaisten kanssa keskittyen paikallistason toimintaan.

Edellä mainittujen tutkimusten lisäksi on lukuisia muita tutkimuksia, muistioita ja erilaisia opinnäytetöitä koskien viranomaisyhteistyöjärjestelyjä. Yhteistä näille kaikille tutkimuksille on kuitenkin se, etteivät ne käsittele puolustusvoimia tai ministeritason toimijoita.

¹⁹ Valtonen, Vesa: Yhteistoiminta tuli-iskun uhkakuvassa, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki 2004, s.79-83

²⁰ Valtonen, Vesa: Viranomaisyhteistyö – Hyvät käytännöt, Pelastusopiston julkaisu D-sarja: muut, 1/2007, s.7-11

²¹ Valtioneuvosto: Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektin toiminta vuosina 2001-2002, Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti 11.3.2003.

²² Virta, Sirpa, tohtori: Poliisi ja turvayhteiskunta, Helsinki 1998, s.82

Viime vuosina diskurssianalyysin ja sosiaalisen konstruktioismin käyttöä on teoreettisena ja filosofisena taustana lisääntynyt yhteistyötä käsittelevissä tutkimuksissa. Tutkimukseni sosiaalinen konstruktioismi perustuu Bergenin ja Lucmannin lähtökohtiin²³, jota Gergen²⁴ ja Burr²⁵ ovat jatkokehittäneet. Vivien Burr on merkittävä nykyajan sosiaalisen konstruktioismin kehittäjä sosiaalipsykologian alalla. Diskurssianalyysin osalta käytän teoksia *Diskurssianalyysin aakkoset*²⁶ ja *Diskurssianalyysi liikkeessä*²⁷ kirjoittajina ovat Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen, joita voidaan pitää Suomen diskurssianalyysin kehittäjiä. Heidän luoma diskurssianalyysi on saanut vaikutteita kahdesta eri diskurssianalyysin suuntauksesta; brittiläisestä, sosiaalipsykologiaan ja Foucault:n kriittiseen diskurssianalyysiin pohjautuvista suuntauksista.²⁸

Turvallisuuskäsitteen osalta tutkimukseni nojaa tohtori Kari Laitisen teokseen ”Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka”, jossa hän on tutkinut turvallisuuskäsitteen määrittelyä ja muuttumista eri koulukuntien osalta.²⁹ Tutkimuksessani hyödynnän lisäksi tohtori Jyri Raitasalon kirjoittamia teoksia³⁰ muuttuvasta turvallisuuden käsitteestä. Näiden teosten opastamana selvitän tutkimuksessani tutkimuskohteitteni käsityksiä turvallisuudesta, jotka toimivat kulttuurisina ja historiallisina konteksteina viranomaisyhteistyölle ja sen rakentumiselle sosiaalisessa konstruktioismissa todellisuudessa.

²³ Bergen, P & Luckmann, T: *The Social Construction of Reality: a Treatise in the sociology of Knowledge*, Boudleday Dell Publishing Group, New York 1967, ja ”Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen”, Gaudeamus, Helsinki, 1994.

²⁴ Gergen, K: *Realities and relationship, sounding in social construction*, Harvard University Press, Cambridge, 1994

²⁵ Burr, Vivien: *An introduction to social constructionism*, Routledge, London, 1995.

²⁶ Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: *Diskurssianalyysin aakkoset*, Vastapaino, Tampere, 1993

²⁷ sama

²⁸ sama, s.11.

²⁹ Laitinen, Kari, tohtori: *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka - tulkintoja uusista turvallisuuksista* Kylmän sodan jälkeen, Tampereen yliopisto politiikan tutkimuksen laitos, Tampere 1999.

³⁰ Raitasalo Jyri, yleisesikunta majuri, tohtori: *Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen turvallisuus*, Maanpuolustuskorkeakoulun, Strategian laitos, 2008 kts myös Sota – teoria ja todellisuus – näkökulmia sodan muutokseen, 2008.

2.2 Turvallisuuskäsite – kulttuurillinen ja historiallinen konteksti

Turvallisuuden käsite on hyvin moninainen ja kompleksien.³¹ Tutkimuksessani turvallisuuskäsite muodostaa sosiaalisen konstruktionismin mukaisen kulttuurillisen ja historiallisen kontekstin, jonka perusteella toimijat (ministerit) rakentavat ja muuttavat todellisuutta. Turvallisuus ei pelkästään ole ministerien, yksilöiden, kulttuurillinen konteksti vaan osa heidän edustamansa organisaation kulttuuria. Puolustus- ja sisäasianministeriöt ovat perinteisesti olleet valtiollisia turvallisuustoimijoita kansallisessa piirissä. Turvallisuus ja sen käsite ovat siis molempien organisaatioiden olemassaolon tukipilari. Diskurssianalyttisessä lähestymistavassa pyrin analysoimaan, MITEN ministerit puhuvat viranomaisyhteistyöstä ja millaisiin merkityssysteemeihin he rakentavat omat repertuaarinsa tai diskurssinsa. Turvallisuudella ja merkityssysteemeillä on olemassa sidoksellisuus, jopa yhtäläisyys, joten tutkimuksen kontekstin luominen edellyttää toimijoiden (organisaatioiden) turvallisuuskäsityksen määrittämistä.

Akateemiset tutkijat pyrkivät määrittämään turvallisuuskäsitettä erilaisista teoreettisista lähtökohdista eri koulukunnissa. Teoreettisten lähtökohtien erilaisuus mahdollistaa turvallisuuskäsitteen määrittämisen usealla eri tavalla ja eri näkökulmista. Käsitteen määrittämisen tarkoituksena on luoda kattava käsite, jotta sosiaaliset yhteisöt ymmärtäisivät kyseisen määritelmän samalla tavalla, jolloin diskurssit ja samanlaisen todellisuuden rakentuminen sosiaalisessa maailmassa olisi mahdollista. Turvallisuus ja turvattomuus ovat sananparsia, joilla on vastakainasettelu, vaikka ne eivät ole täysin vastakohtaisia käsitteitä.³² Turvattomuuden tunne on henkinen tunne, joka on yksilöstä lähtöisin oleva tunnetila. Yksilöt muodostavat yhteisöjä ja yhteisöt yhdessä yksilöiden kanssa valtiokokonaisuuksia. Turvallisuuskäsite siis käsittelee aina jollakin tavalla yksilöä, yhteisöä ja valtiota.³³

³¹ Rantapelkonen, Jari: Konfliktin, konfliktinhallinnan ja turvallisuuden käsitteet kylmän sodan jälkeen Strategian laitos:Julkaisusarja 1 /17, Maanpuolustuskorkeakoulu, 2000, s.2.

³² Laitinen Kari: Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka, Tampereen yliopisto politiikan tutkimuksen laitos, Tampere 1999, s.100-106.

³³ Raitasalo, Jyri: Strategian opintokokonaisuus, luento yleisesikuntaupseerikurssi 54:lle, Maanpuolustuskorkeakoulu, Santahamina, 9.2.2009.

Valtiokeskeinen turvallisuusajattelu on niin kutsuttu perinteinen turvallisuusorientaatio. Turvallisuutta jaetaan valtio-orientaatiosta ulkoiseen ja sisäiseen kansalliseen turvallisuuteen. Tämä näkemys oli vallalla eri koulukuntien tutkijoilla ns. Kylmän sodan aikana. Voitiin puhua realistisen koulukunnan turvallisuuskäsitteestä.³⁴ Kylmän sodan päättyminen ja talouden kasvu globalisoituvassa maailmassa loivat tilanteen, jossa perinteinen sotilaallinen ja valtioiden itsenäisyyttä uhkaava uhkat vähenivät yksilöä koskettavasta turvallisuuskäsitteestä. ”Globalisoituvan maailman turvallisuusuhat muokkautuivat aikaisempaa epämääräisemmiksi ja välillisimmiksi.”³⁵

Syntyi tilanne, jossa perinteisen turvallisuuskäsitteen rinnalle syntyi kilpailevia määritelmiä. Kilpailevat määritelmien nousivat esille sekä akateemisen tutkimuksen alueelta, että myös yksilöistä. Suursodan uhkan poistuminen vapautti siten yksilön uhkamaailmasta konkreettisen vihollisen. ”Kylmän sodan jälkeiselle maailmalle on ominaista rajojen avautuminen ja tällaisessa ympäristössä turvallisuuden sisäiset ja ulkoiset näkökohdat liittyvät erottamattomasti toisiinsa”³⁶. Useiden uusien kilpailevien turvallisuusmääritelmien ja niihin liittyvien asiakokonaisuuksien kirjon kasvaminen Kylmän sodan jälkeen sekä samanaikainen maailman globalisoituminen muuttivat myös valtioiden orientaatioita turvallisuuden keskipisteenä. Talouden laajentuminen (globalisoituva maailma) muutti yksilöiden käsityksiä ja asetti haasteita poliittiselle päätöksen teolle. Tutkijoiden yritykset laajentaa tätä perinteistä jaottelua uudelleen kohti laajempaa ja yksilöstä lähtevää turvallisuuden tunnetta oli käynnistynyt. Tutkijoiden tavoitteena oli sisällyttää turvallisuuden käsitteeseen ja samalla tutkimuksen kohteeksi käsite ”laajennettu turvallisuus”, jossa turvallisuus muodostuisi lähes kaikista ihmisten uhkaksi kokemista asioista sekä niihin liittyvistä turvallisuustarpeista.³⁷ Tämä ilmiö, kompleksisuudestaan huolimatta, laajensi turvallisuuden tutkimisen mahdollisuuksia.

³⁴ Raitasalo, Jyri: luento, 9.2.2009.

³⁵ Raitasalo, Jyri: Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen puolustus, Strategian laitos, Helsinki 2008, s.57.

³⁶ Euroopan unionin turvallisuusstrategia: Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa, Bryssel 2003. s.2.

³⁷ Visuri, Pekka: s.222-223. Kts myös Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde: Security, A New Framework for Analysis.

Turvallisuutta ja käsitettä oli muutoksesta huolimatta mahdollista tutkia edelleen perinteisellä realismiin perustuvalla, valtioiden välistä turvallisuutta koskevalla, filosofialla tai pyrkiä laajentamaan filosofista ja metodologista pohjaa konstruktivismin suuntaan, jolloin yksilön ja sosiaalinen tiedon rakentuminen korostuivat. Turvallisuuden käsittäminen on yksilöstä lähtöisin oleva tunnetila, jolloin konstruktionismin suuntaus soveltuu sen tutkimiseen. Tämän suuntauksen lähtökohtana on yhteisten merkitysten ja tulkintojen muodostuminen. Yhteisten ymmärrysten lisäksi sosiaalisissa rakenteissa vaikuttavat myös yksityiset ymmärrykset. ”Nämä ymmärrykset perustuvat jonkin tai joidenkin toimijoiden käsityksiin todellisuudesta tilanteessa, jossa nämä ymmärrykset eivät ole levinneet laajemmin hyväksytyiksi. Nämä yksityiset ymmärrykset voidaankin käsittää kilpaileviksi käsityksiksi todellisuuden ymmärtämisestä”.³⁸ Kansainvälisen politiikan osalta yhtenä esimerkkinä yksityisen tulkinnan merkityksestä on Yhdysvaltojen presidentin George W. Bushin hallinnon tulkinta ”terrorismin vastaisesta sodasta” (War on Terror) vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen. Tässä tulkinnassa on kyse perinteisen vuosisatoja kestäneen sodan kuvan uudelleen määrittämisestä.³⁹ Tässä esimerkissä sodan diskurssi on joutunut muutokseen.

Turvallisuuskäsitteen laajentumisesta huolimatta keskeinen asia turvallisuudessa on valtioiden kansalaisten turvallisuuden ja elinmahdollisuuksien takaaminen yhä moninaisempia uhkia vastaan. Näistä turvallisuusuhkista edelleen vakavin on sota, joka koskettaa yksilöä osana valtiota.⁴⁰

Edellä mainittujen muutosten mahdollistamana yksilöt olivat valmiimpia laajentamaan ja hyväksymään sekä vaatimaan turvallisuuden tunnetta yhteiskunnalta. Turvallisuuden määritelmä poliittisilla areenoilla myös vapautui, kun perinteisen turvallisuuskäsitteen rinnalle nostettiin muita politiikan alalle kuuluvia asiakokonaisuuksia. Asiakokonaisuuksia ryhdyttiin turvallistamaan.⁴¹

³⁸ Raitasalo Jyri : Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen puolustus, Strategian laitos, Helsinki 2008, s.10-11.

³⁹ Raitasalo, Jyri: s.11

⁴⁰ Visuri, Pekka: s. 15

⁴¹ Raitasalo, Jyri: luento YEK 54, 28.9.2008; Mäkinen Kalevi: Strategic Security, A Constructivist Investigation of Critical Security and Strategic Organisational Learning Issues: Towards a Theory of Security Development, Department of Education, Finnish National Defence College, Helsinki 2005.

Uusia asioita turvallistamalla valtio ja perinteisten turvallisuusorganisaatioiden toiminta on joutunut suurennuslasin alle. Valtiollisen toiminnan edellytyksenä ovat resurssit ja niistä suurimpana raha, joka perustuu verovarojen keräämiseen. Kasvavat ja laajenevat turvallisuusasiat edellyttävät panostamista organisaatioiden resursseihin toiminnan laajenemisen johdosta, jolloin rajallisten resurssien suuntaamisesta tulee resurssikamppailu. Turvallistamalla asioita ja ottamalla ne poliittiseen diskurssiin on mahdollista myös pärjätä poliittisessa valtakilpailussa. ”Politiikka on jatkuvaa kilpailua”.⁴² Turvallistaminen on politisoinnin äärimmäinen muoto.⁴³ EUn turvallisuusstrategiassa todetaan: ”Turvallisuus on kehityksen ensimmäinen edellytys”⁴⁴, joka ilmentää, että turvallisuus koetaan valtiotasolla erittäin tärkeäksi asiaksi, eikä siitä olla luopumassa.

Turvallisuuskäsitteen muutos aiheuttaa muutoksia perinteisten turvallisuustoimijoiden kuten armeijan ja poliisi sekä rajavartioston toiminnassa, koska niiden olemassaolon peruspilareita ”murretaan” uudella turvallisuuskäsitteellä. Varsinkin armeijan olemassaolon tarkoitus on joutunut jossakin määrin uudelleen määrittelyn kohteeksi. Jatkuvasta resurssikamppailusta johtuen, perinteisen ja uusien turvallisuusmääritelmien mukaisten toimintojen ylläpito samantasoisena ei ole enää mahdollista. Yhtenä keinona selviytyä haasteista sopeuttamisen eli supistamisen lisäksi, on olemassa olevien resurssien tehokkaampi käyttö ja yhdistäminen. Ensimmäisenä askeleena tähän suuntaan on ollut yhteistyön lisääminen, jolla pyritään olemassa olevien resurssien mahdollisimman kustannustehokkaaseen käyttöön.

⁴² Vanhanen, Matti, Pääministeri: Keskusteluohjelma A-talk, YLE 1, 14.1.2009

⁴³ Hirvonen, Marke: Huumeet, ”pehmeät” uhkat ja sisäinen turvallisuus Euroopan Unionissa, teoksessa Uudet uhat, toim. Mika Kerttunen, Strategian laitos, Julkaisusarja 2, Maanpuolustuskorkeakoulu 2007, s.50 kts myös Buzan, Barry & Ole Waever & Jaap de Wilde, Security: A New Framework for Analysis, (Boulder CO: Lynne Rienner, 1998) ja Ole Waever, ”Securitization and Desecuritization”, Ronnie D. Lipschutz (toim.), On Security, New York: Columbia University Press, 1995

⁴⁴ Euroopan unionin turvallisuusstrategia: Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa, Bryssel 2003, s.13.

Tutkimuksessani Sisäasiain- ja Puolustusministeriön turvallisuuskäsitys perustuu realistiseen valtiokeskeiseen turvallisuuskäsitteeseen, jossa turvallisuustoiminto jaetaan ulkoiseen ja sisäiseen turvallisuuteen. Tätä varten turvallisuustoimijoiden sektoroituneisuus on olemassa oleva käytäntö. Valtio ymmärretään, tohtori Visurin tavoin turvallisuuden tuottajaksi. Turvallisuus ja sen käsite muodostetaan valtionäkökulmasta. Ministeriöt tuovat omissa selonteissaan uutta laajentuvaa turvallisuuskäsitystä sosiaaliseen todellisuuteen toisensa kanssa samansisältöisenä, noudattaen Valtioneuvoston hyväksymiä määrittäviä.⁴⁵ Toimijoiden turvallisuuskäsityksen samankaltaisuudesta huolimatta turvallisuustoiminnan luonne on sektoroitumisesta ja valtionäkökulmasta johtuen erilaista. Puolustusministeriö keskittyy ulkoisen turvallisuuden osaloille ja Sisäasiainministeriö pyrkii toimimaan sisäisen turvallisuuden toimintakentällä. Itse turvallisuuskäsityksen kautta muodostettu turvallisuuskäsitys on identtinen molemmilla osapuolilla ja noudattaa Valtioneuvoston linjausta laajasta turvallisuuskäsitteestä. Laajassa turvallisuuskäsitteessä turvallisuuden nähdään muodostuvan valtiokontekstin kautta, vaikka yksilölläinen turvallisuus otetaan myös huomioon.⁴⁶

2.3 Viranomaisyhteistyö

”Suomalainen viranomaisyhteistyö on saavuttanut hyvän maineen kansainvälisestikin tarkasteltuna”⁴⁷, julistaa projektijohtaja Petteri Taitto kriisinhallintakeskuksesta, Pelastusopiston julkaisussa ”Viranomaisyhteistyö – Hyvät käytännöt”. Tutkijaupseeri, Vesa Valtosen käsitteanalyysin pohjalta julkaisussa määritellään ensimmäistä kertaa julkisesti viranomaisten yhteistä määritelmää viranomaisyhteistyölle. Valtonen toteaa, että viranomaisyhteistyöstä ei ole olemassa yhtä ja oikeaa tulkintaa, vaan jokainen viranomainen on laatinut omalle organisaatiolleen sanaston ja käsitteistön yhteistyötä varten. Koska käsitteistöt eivät ole yhteneviä, saattavat eri viranomaistahot ymmärtää yhteistyökäsitteen eri tavoin ja siksi viranomaisyhteistyö -termi tulisi määritellä yhteneväinen määritelmä kaikille yhteistyötahoille.⁴⁸

⁴⁵ Puolustusministeriö: Puolustusministeriön tulevaisuuskatsaus, s.9, www.defmin.fi, 15.4.2009. Sisäasiainministeriö: Turvallinen elämä jokaiselle. Sisäisen turvallisuuden ohjelma, Valtioneuvoston yleisistunto, sisäasiainministeriön julkaisu 16/2008, 8.5.2008, s. 5.

⁴⁶ sama

⁴⁷ Taitto Petteri: Viranomaisyhteistyö – Hyvät käytännöt, Pelastusopiston julkaisu D-sarja, 1/2007, s. 4.

⁴⁸ Valtonen, Vesa: Viranomaisyhteistyö – Hyvät käytännöt, Pelastusopiston julkaisu D-sarja, 1/2007, s. 7 – 10.

Tällä hetkellä ainoa yleinen geneerinen yritys määritellä viranomaisyhteistyötä on löydettävissä Wikipediasta, toteaa Valtonen.⁴⁹ ”Wikipedia – vapaa sanakirja” määrittelee viranomaisyhteistyön seuraavasti: *”Viranomaisyhteistyö on erityisesti 1990-luvun aikana esille noussut verkostoitumisen muoto. Siinä viranomaiset toimivat yli omien organisaatioiden rajojen yhteistoiminnassa ja tietoa toisilleen jakaen. Viranomaisyhteistyö voi olla valtioiden (vast.) välistä tai valtion tai sen osan sisällä tapahtuvaa. Yleensä sillä tarkoitetaan eri viranomaisten välistä yhteistoimintaa ja tiedon jakamista, mutta se voi tapahtua myös saman viranomaisalan sisällä, mutta eri valtioiden välisenä. Jälkimmäisestä on esimerkkinä Europolin toiminta.”*⁵⁰ Määritelmänä se on varsin yleinen, eikä se ota huomioon eri merkitysten rakentumista. Valtonen on pyrkinyt käsiteanalyysitutkimuksessaan selvittämään olemassa olevia määritelmiä termille, mutta toteaa tutkimuksessaan, että ”viranomaisyhteistyön käsitettä ei ole määriteltä viranomaisten toimesta yleisellä tasolla”⁵¹. Tutkimuksessaan hän löytää viranomaisyhteistyölle yhteisiä piirteitä, joita ovat mm:

- tehtävät, jotka liittyvät viranomaisten tehtäviin
- toiminta, jossa viranomainen on toimija osapuolena ja toiminta perustuu toimivaltuuteen
- pysyvä tai tilapäinen toiminta, joka on yhteiskunnallisesti vaikuttavaa.⁵²

Edellä mainittujen osamääritysten lisäksi Valtonen on löytänyt termille ylä- ja alakäsitteet. Yläkäsite ”yhteistyö” tai ”yhteistoiminta” ovat viranomaisyhteistyö -termin keskeisiä käsitteitä, jotka ohjaavat viranomaisia toimimaan yhdessä. Sanojen näennäinen synonyymisyys saa kuitenkin toisistaan poikkeavia tarkoituksia eri asiayhteyksissä. Alakäsitteeksi Valtonen nimittää ”viranomais” -käsitteen, joka on määriteltä selkeästi mm. lakiteksteissä.⁵³

Tutkimuksessaan Valtonen määrittelee viranomaisyhteistyö -käsitteen seuraavasti: ”viranomaisyhteistyö = toimivaltaisen viranomaisen koordinoimaa viranomaisten ja muiden yhteistyöhön velvoitettujen tai valtuutettujen toimijoiden toiminta yhdessä yhteistyön päämäärien saavuttamiseksi.”⁵⁴ Tutkimuksessani tukeudun Valtosen laatimaan viranomaisyhteistyö – käsitteen määritelmään.

⁴⁹ Valtonen, Vesa: Viranomaisyhteistyö – Hyvät käytännöt, Pelastusopiston julkaisu D-sarja, 1/2007, s. 7 – 10.

⁵⁰ Wikipedia – vapaa sanakirja, <http://fi.wikipedia.org/wiki/Viranomaisyhteisty%C3%B6>, 16.7.2009

⁵¹ Valtonen, Vesa: Käsiteanalyysi viranomaisyhteistyöstä, 9. Turvallisuusjohdon koulutusohjelma, Teknillinen korkeakoulu, Koulutuskeskus Dipoli, 30.4.2008, s.13

⁵² Valtonen, Vesa:2008 s. 14.

⁵³ Valtonen, Vesa:2008 s. 15-16.

⁵⁴ Valtonen, Vesa:2008 s.25

Valtonen nimeää tärkeäksi jatkokysymykseksi sen, miksi viranomaisyhteistyötä ei ole määritetty? Erään näkökulman mukaan riittävän väljä määritelmä mahdollistaa subjektiivisen tulkinnan ja ”sopimuksen kirjaimen” täyttämisen mahdollisimman pienellä vaivalla tai itselleen sopivalla tavalla. Toisaalta se mahdollistaa eri yhteistyömuotojen laajemman hyödyntämisen sekä yhteistyöperiaatteiden muokattavuuden tilanteiden mukaan. ”Näistä syistä viranomaisyhteistyön ehdotonta määritelmää ei kenties kannatakaan hakea, vaan jättää varaa yleiselle tulkinnalle ja tapauskohtaiselle täsmentämiselle”.⁵⁵

⁵⁵ Valtonen, Vesa: 2008, s.14

3 SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI, TUTKIMUSMETODOLOGIA JA MENETELMÄ

3.1 Sosiaalinen konstruktivismi

Tutkimuksessani syvennyn siihen, miten puolustus- ja sisäasianministerit ”puhuvat” viranomaissyhteistyöstä vuosien 2004–2008 aikana omissa julkisissa puheissaan. Tutkimuksen intressi on kuitenkin laajempi kuin pelkästään puheiden (tekstien) sisältö tai niiden sen hetkinen kuulijakunta. Pitämällä puheita eli diskursseja, ministerit eivät pelkästään kuvaile maailmaa sellaisena kuin se on, vaan vahvistavat, tuottavat ja luovat uutta sosiaalista todellisuutta yhteiskunnassa. Taltioimalla pidetyt puheet kaikkien saataville ministeriöiden www-sivuille, ministerit mahdollistavat omien tulkintojensa laajemman levinneisyyden ja rakentavat siten sosiaalista todellisuutta. Tieteellisessä filosofiassa tätä yhteistä kielelliseen kommunikaatioon perustuvaa sosiaalisuuden rakentamista kutsutaan konstruktionismiksi. Sosiaalisessa konstruktionismissä kielellä on erityisen tärkeä merkitys. Kieli nähdään todellisuutta rakentavana, eikä pelkästään todellisuutta kuvailevana. Kielen avulla asioita rakennetaan eli konstruoidaan, koska konstruktionismin olettamuksena on, ettei asioilla ole olemassa sisäsyntyisiä merkityksiä. Kieli ja kielenkäyttö eivät siis pelkästään kuvaile todellisuutta vaan niiden avulla rakennamme ymmärtämäämme todellisuutta havaintojemme ja kokemustemme avulla.⁵⁶

Tutkimuksessani tarkastelen kielen välityksellä tuotettuja merkityksiä sosiaalisen konstruktivismin paradigman mukaan. Tutkijan ei ole mahdollista kohdata tutkimaansa todellisuutta puhtaana vaan aina jostakin näkökulmasta merkityksellistettynä.⁵⁷ Kirjalliset tutkimustyöt ovat kielellisiin merkityksiin sidottua toimintaa ja kielellisesti välitettyä. Tutkittavat ilmiöt ovat tutkimuksen kohteiksi nimettyjä, sanallisesti artikuloituja tai sitten tutkija voi lähestyä niitä symbolien ja merkitysten kautta, jos ne ovat kulttuurillisesti mahdollisia.⁵⁸ Sosiaalinen konstruktionismi pyrkii tutkimaan sosiaalisesti jaettuja merkityksiä ja niiden tuottamista. Samalla se analysoi itsestään selvinä pidettyjä tapoja ymmärtää maailmaa. Lähestymistapa korostaa todellisuuden konstruktioita, joita jatkuvasti tuotetaan yksilöiden välisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.⁵⁹

⁵⁶ Burr, Vivien: *Social Constructionism*, Routledge. London 2003, s.46

⁵⁷ Burr, Vivien: *An introduction to social constructionism*, Routledge, London 1995 s.1-8.

⁵⁸ Jokinen, Arja: *Diskurssianalyysi liikkeessä*, Vastapaino, Tampere 1993, s.39

⁵⁹ Paavola, Heli: *Asiakasuskollisuuden jaetut merkitykset*, väitöskirja, Tampereen yliopisto, johtamistieteiden laitos 2006, : <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6561-X.pdf> 17.2.2009 , s. 73

Sosiaalisen konstruktionismin ontologian mukaan maailma ja todellisuus rakentuvat ja sitä muodostetaan ihmisten välisissä vuorovaikutuksissa erityisesti kielen avulla. Sosiaalinen todellisuus ei siis ole ulkopuolinen, objektiivisesti havainnoitu, yksilöstä erillään oleva ympäristö⁶⁰. Ihmiset yksin ja yhdessä puheillaan, kirjoituksillaan ja vuorovaikutuksellaan luovat, ylläpitävät ja muuttavat maailmaa.

Sosiaalinen konstruktionismi ei kiellä fyysisen, ihmisestä riippumattoman ulkopuolisen maailman olemassaoloa, mutta painottaa sitä, että ihmiselle se näyttäytyy aina ihmisten yhdessä luomien merkitysten kautta⁶¹. Toisaalta maailman jakaminen erillisiin tasoihin (fyysinen, mentaalinen ja sosiaalinen) ei tunnu mielekkäältä, koska tällainen jako on jo itsessään ihmisten itsensä rakentama konstruktio.⁶² ”Konstruktionistinen ontologia voidaan tiivistää vertaamalla maailmaa musiikkiin: ilman soittajia tai laulajia ei ole musiikkia”.⁶³ Vastaavasti myös sosiaalinen maailma on olemassa vain, koska ihmiset tuottavat sen.

Yksilöillä on taipumus objektivoida luomaansa sosiaalista maailmaa, koska se helpottaa yhteistä ymmärtämistä. Näin sosiaalinen maailma näyttäytyy arjen ilmiöissä hyvinkin konkreettisesti mielletävinä kokonaisuuksina. Bergerin ja Luckmannin⁶⁴ mukaan onkin paradoksaalista, että vaikka sosiaalinen todellisuus on ihmisten jatkuvasti tuottamaa ja rakentamaa, koetaan se usein objektiiviseksi todellisuudeksi. Tähän esineellistymisen eli objektivoitumisen muotoon viittaa reifikaation käsite: siinä inhimillisen toiminnan tuotokset, esimerkiksi instituutiot, muuttuvat esinemäisiksi jolloin jää huomaamatta, että niiden alun perin ne ovat ihmisten itsensä aikaansaannos.⁶⁵

⁶⁰ Gergen, K.J.: *An Invitation to Social Construction*, Sage, London 1999 s.74.

⁶¹ Stainton Rogers, Wendy: *Social Psychology: experimental and critical approaches*. Buckingham: Open University Press, 2003, s.28.

⁶² Hujala, Anneli: *Johtamisen moniääni – johtaminen vuorovaikutuksena ja puhuntana hoivayrityksissä*, väitöskirja, Kuopion yliopisto yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Kuopio 2008, s.21 kts myös Niiniluoto, Ilkka: *Totuuden rakastaminen. Tieteenfilosofisia esseitä*. Otava, Helsinki, 2003

⁶³ Stainton Rogers: 2003, s.8 kts myös Hujala Anneli s.22

⁶⁴ Berger, P.L. & Luckmann, T: *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma*, Gaudeamus, Helsinki.1994, s.73, 103–107; Hujala Anneli:2008, s.23.

⁶⁵ Berger & Luckmann 1994, s.73, 103–107.

Kielen roolia analysoidaan harvoin Maanpuolustuskorkeakoulun johtamisenlaitoksen tieteellisissä tutkimuksissa, mutta kieleen kohdistuvalla tutkimuksella mahdollistetaan keino purkaa vakiintuneita merkityksiä, ja nostaa esille mahdollisia kilpailevia merkityksiä tai identifioida niitä diskurssiivisesta maailmasta. Konstruktivistisen maailman ja kielen kyvyn muokata todellisuutta ymmärtäminen tukee johtamisen nelikentän ”organisaatiokulttuurin” ja ”leadership” osuuksia ja siten osallistuu johtamisopin kehittämiseen.⁶⁶

Tutkimukseni tietoa koskeva oletus, epistemologia, on, että tieto syntyy ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa.⁶⁷ Konstruktionismi haastaa tiedon totuudellisuudessa perinteisen länsimaisen tietokäsityksen. Konstruktionismin mukaan tieto on aina sekä historiallisesti että kulttuurillisesti kontekstisidonnaista, joten yhden ”totuuden” määrittäminen tai arvostaminen ei ole mahdollista absoluuttisemmaksi totuudeksi kuin toista. Tieto perustuu aina merkityksiin ja se on tulkittua, joten tutkimuksen avulla ei ole mahdollista ”löytää maailmaa sellaisena kuin se on”. Konstruktionistinen näkökulma siis kyseenalaistaa tiedon olemuksen yksilön mieleen sijoittuvana tai siirrettävissä olevana entiteettinä sekä ajatuksen yksilöstä tietäjänä, rationaalisenä, itseohjautuvana ja tietävänä toimijana.⁶⁸

Konstruktionismissä tietoa ei pidetä absoluuttisena, entiteettinä eikä objektiivisena esineenä, vaan tieto on kuten prosessi. Kyseessä on nimenomaan sosiaalinen prosessi. Tieto ei ole yksilön sisällä tapahtuva ilmiö, koska yksilön tiedon muodostuksellakin on aina sosiaalinen perusta. Yhteisesti merkityksellinen tieto syntyy ihmisten välisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa kielen ja puheen merkitys on keskeisellä sijalla. Tutkittavasta ilmiöstä voidaan hankkia tietoa tutkimalla ihmisten välistä vuorovaikutusta ja heidän tuottamia selontekoa. Tutkija on mukana tutkimuksessa tiedon tulkitsijana. Ihmisille on yleensä tapana objektivoida ilmiöitä, joten niistä voidaan tuottaa myös mitattavia muuttujia. Nämä muuttujat kuitenkin perustuvat ennalta sovittuihin ja kontekstisidonnaisiin tulkintoihin.⁶⁹

⁶⁶ http://www.mppk.fi/fi/opiskelijoille/opinto-opasA/tervetuloa_opiskelijaksi/Tieteenalakuvaukset.html, 25.7.2009

⁶⁷ Gergen, M. & Gergen, K.J: Social Construction. A Reader, Sage, London, 1999, s.2.

⁶⁸ Gergen 1999 kts myös Hujala Anneli:2008, s.22.

⁶⁹ Berger & Luckmann 1994, s.103–107; Gergen 1999 s.74; Hujala, Anneli: 2008, s.22.

Sosiaalisen konstruktionismin metodisen suuntauksen mukaan ihmisillä ei ole mahdollisuutta kohdata havainnoimaansa todellisuutta ”puhtaana”, vaan aina jostakin näkökulmasta merkityksellistettynä.⁷⁰ Nämä merkityksellistämisen tavat ovat historiallisten prosessien, kulttuurin ja vuorovaikutusten tulosta. Ilmiöiden tai maailman merkityksellistämisessä on aina käynnissä kaksi vastakkaista tendenssiä; merkitysten vakiinnuttamisen prosessi ja merkitysten rajojen hämäryys, moninaisuus ja uusien merkityksellistämisen tapojen esiin nouseminen.⁷¹ Merkitysten rakentuminen perustuu erontekoihin ja kontekstiin. Kieli on suhde- ja erontekojärjestelmä, jossa kaikki merkitykset liittyvät yhteen ja jossa minkä tahansa merkityksen merkitys riippuu kaikkien muiden merkitysten samanaikaisesta olemassaolosta.⁷² Merkitysten tulkinta on usein monivaiheisen neuvottelun tulos, koska tulkinnat eivät ole absoluuttisia eivätkä mitattavissa olevia, vaan dynaamisia ja sosiaalisesti yhdessä konstruoituja. Merkitykset eivät ole pysyviä vaan niistä neuvotellaan ja ”taistellaan” jatkuvasti. Ne ovat osa kulttuurihistoriallista järjestelmää. Kielelliset merkitykset eivät ole todellisuuden heijastuksia, mutta eivät myöskään irrallisia ei-kielellisistä todellisuudesta⁷³.

Bergenin ja Luckmanin alkuperäistä sosiaalisen konstruktion perusajatusta on edelleen kehitetty useissa tieteen haaroissa kuten sosiologiassa, sosiaalipsykologiassa, lingvistiikassa ja filosofiassa⁷⁴. Sosiaalisesta konstruktionismista on useita suuntauksia, joita voidaan luokitella eri tavoin⁷⁵. Sosiaalisen konstruktionismin kaikki variaatiot korostavat kielen roolia viestinnässä, representaation sijaan ja viestinnän roolia todellisuuden rakentumisessa. Lähestymistapojen välillä on eroja sen suhteen keskittyvätkö ne sosiaalisen vuorovaikutuksen tuotteisiin vai prosesseihin, yksilöihin vai kollektiiviseen vuorovaikutukseen sekä sen osalta, miten ne näkevät tutkijoiden suhteen tutkimaansa ilmiöön.⁷⁶

⁷⁰ Gergen, K.J.: 1999, s.74. Burr, Vivien 1995, s.1-8

⁷¹ Jokinen Arja: Diskurssianalyysi liikkeessä, Vastapaino Tampere 1999, s.39.

⁷² Suoninen Eero: Diskurssianalyysi liikkeessä, Vastapaino Tampere 1999, s.19-20.

⁷³ Jokinen, Arja: 1999, s.40.

⁷⁴ Koivunen, Niina, tohtori: Leadership in Symphony Orchestras, discursive and aesthetic practices, väitöskirja, Tampereen yliopisto, 2003, s.43.

⁷⁵ Hosking, D: Social constructionism as process: some new possibilities for research and development, Concepts and Transformation, 3(2), 1999, s. 117-132.

⁷⁶ Koivunen, Niina: 2003, s. 43

Näiden keskeisten erojen perusteella Hosking erittelee kaksi sosiaalisen konstruktionismin tyyliä. Ensimmäinen lähestymistapa, kognitiivinen, joka korostaa ymmärtämisen yksilöllistä, mentaalia ulottuvuutta. Kognitiivisessa lähestymistavassa todellisuus nähdään universaalina ja pysyvänä, mikä määrittää tutkijan positioksi ulkopuolisen, havaintoja täsmällisesti kuvaavan tarkkailijan roolin suhteessa tutkimaansa ilmiöön⁷⁷.

Toinen lähestymistapa keskittyy vuorovaikutuksen tuotteisiin varsinaisen prosessin sijaan. Tämä lähestymistapa korostaa kriittisen ja refleksiivisen tutkimuksellisen näkökulman. Siinä sosiaalisen rakentumisen prosessi nousee avainasemaan ja tutkija nähdään aktiivisena, todellisuutta rakentavana toimijana.⁷⁸ Lähestymistapaan kuuluva relationaalinen konstruktionismi näkee tiedon sosiaalisesti tuotettuna ja sosiaalisesti jakautuvana. Tieto on jatkuvan suhteutumisprosessin tulosta, jolloin tieto sen merkitys ja todellisuus nähdään moninaisena.⁷⁹

Tohtori Arja Jokinen erittelee neljä sosiaalisen konstruktionismin suuntausta. Näitä ovat sosiologinen konstruktionismi, konstruktionisminen tutkimusperinne, postrukturalistinen sosiaalinen konstruktionismi ja sosiaalinen konstruktionismi.⁸⁰

Tohtori Kirsi Juhila puolestaan erittelee edellä mainituista suuntauksista ontologisen ja epistemisen konstruktionismi.⁸¹ Ontologisessa konstruktionismissa tutkimuskohdetta ei kokonaisuudessaan palauteta kieleen, vaikka kieli onkin ensisijainen tutkimuskohde. Tekstien ja puheen ulkopuolella ajatellaan olevan ei-diskursiivisia maailmoja. Ontologinen konstruktionismin mukaan yksittäisten puhetilanteiden ja tekstien rajat voidaan ylittää suhteuttamalla aineistossa konstruoivat merkitykset ei-diskursiiviseen, kielen ulkopuoliseen maailmaan, esimerkiksi laajempiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin, mieleen, kokemuksiin tai ruumiillisuuteen. Ontologisen diskurssianalyysin tehtävänä on paitsi tutkia, miten ei-diskursiivisia maailmoja rakennetaan diskursiivisesti erilaisissa kielellisissä käytännöissä, myös analysoida ei-diskursiivisten maailmojen ja diskursiivisten käytäntöjen välistä vastaavuutta.⁸²

⁷⁷ Koivunen, Niina: 2003, s.43; Hosking, D: Social constructionism as process: some new possibilities for research and development, *Concepts and Transformation*, 3(2), 1999.

⁷⁸ Paavola, Heli, 2006, s. 74-76.

⁷⁹ Koivunen, Heli: 2003, s. 46-47.

⁸⁰ Jokinen, Arja: 1999, s.51.

⁸¹ Juhila, Kirsi: 1999, s.162-163.

⁸² Juhila, Kirsi:1999, s.162-163; Paavola Heli: 2006, s.72.

Episteeminen konstruktionismi ei kiinnitä huomiota eikä ota kantaa kysymykseen kielen ulkopuolisesta todellisuudesta. Episteeminen konstruktionismi ei suhteuta aineistosta konstruotavia merkityksiä ei-diskurssiiviseen maailmaan vaan toisiin teksteihin. Episteeminen konstruktionismi on kiinnostunut siitä, miten puheet ja tekstit itsessään rakentavat ei-diskurssista todellisuutta, maailmaa diskurssin ulkopuolella. Tämä määrittää diskurssianalyysin tehtäväksi analysoida, miten maailmasta tehdään tosi kielellisissä käytännöissä.⁸³

Sosiaalisen konstruktionismin ydin on siis siinä, että ihminen nähdään kielellisenä, sosiaalisena ja kulttuurillisena olentona, jolloin ihmisen tietäminen on suhteessa toisten tekemiin tulkitoihin ja sosiaaliin sopimuksiin. Nämä sopimukset vaihtelevat kulttuurista toiseen, kulttuurien sisällä sekä historiallis-ajallisesti. Wittgensteinin⁸⁴ mukaan ihmisten kokemuksiin viittaaville ilmaisuille ei ole löydettävissä reaali maailmassa objektiivisia kohteita. Nämä kielelliset ilmaisut saavatkin merkityksensä vallitsevien sosiaalisten ja kulttuuristen sopimusten kautta.⁸⁵ Sosiaalisen konstruktivismin kehittäjänä tunnettu Vivien Burr on koonnut sosiaalisia konstruktionisteja yhdistävät perusoletukset seuraavasti:

1. *Kriittinen suhtautuminen itsestään selvänä pidettyyn tietoon.* Havaintomme eivät vain yksinkertaisesti kerro maailmasta, vaan maailmamme on sosiaalisesti luotu. Siksi myös nyt selviöltä näyttävät asiat voisivat olla toisin.
2. *Käsityksemme ovat historiamme ja kulttuurimme tuotteita,* ja siksi relatiivisia, eli suhteellisia. Ei ole syytä olettaa omia käsityksiämme ilman muuta paremmiksi tai "totuudenmukaisemmiksi" kuin muiden kulttuurien ja aikojen käsitykset, eikä tutkimus voi tuottaa yliajallista, kulttuurin ylittävää tietoa.
3. *Tieto syntyy sosiaalisissa prosesseissa.* "Totuus" on se, mikä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sellaiseksi tunnustetaan ja tunnistetaan, ei se mikä oletetusti parhaiten vastaa ulkoista todellisuutta (ns. totuuden korrespondenssi-teoria).
4. *Tieto ja sosiaalinen toiminta kuuluvat yhteen.* Sillä, mikä kulloinkin hyväksytään totuudeksi, on monenlaisia seurauksia toiminnalle. Esimerkiksi miten "poikkeavuuteen" suhtaudutaan liittyy siihen, miten poikkeavuus ymmärretään ja määritellään, ja minkä ajatellaan olevan sen syynä. Täten tieto on aina myös poliittinen kysymys, eli siihen sisältyy valtaa. Myös tutkija on vastuullinen tuottamansa tiedon seurauksista.⁸⁶

⁸³ Juhila Kirsi: 1999, s.162-163.

⁸⁴ Wittgenstein, L: Yleisiä huomautuksia. WSOY, Porvoo, 1979.

⁸⁵ Willman Arto: Yhteistyön ristiriitaiset puhetavat, väitöskirja, Oulun yliopisto, kasvatustieteen laitos, Oulu 2001, s.63-65.

⁸⁶ Burr Vivien: 1995.

3.2 Kaksoishermeneutiikka

Tutkimukseni on tulkinnallinen tutkimus, jossa tulkitsen aineiston perusteella ministerien tuottamaa kuvausta sosiaalista todellisuudesta kielellisin menetelmin. Toimijat muokkaavat ja tuottavat sekä merkityksellistävät selonteoissaan aktiivisesti sosiaalista todellisuutta. Ottamalla osaa tähän diskurssiiviseen keskusteluun konstruoin eli rakennan tutkimukseni avulla sosiaalista todellisuutta. Tutkimuksessani siis tavallaan tulkitsen jo tulkittua oman sosiaalisen todellisuuden esiymmärryksen kautta. Tätä kutsutaan kaksoishermeneutiikaksi. Giddensin mukaan kaksoishermeneutiikassa on kyse siitä, että tutkijan laatima teksti on tutkijan olemukseen ja kulttuurilliseen sekä historialliseen asemaan kiinnittynyt luomus.⁸⁷ Tutkija ei siten nähdä käsityksistä, ennakko-olettamuksista, ja arvoista vapaana objektiivisena analysoijana, vaan pikemminkin kyseessä on kahden tulkinnan, toimijan ja tutkijan, yhteen sulauttamisesta ja uudelleen konstruoinnista.⁸⁸ Tutkimuksessani on siis kyseessä kahden eri sosiaalisen todellisuuden tulkinnan yhteensovittamisesta, johon on toisaalta vaikuttanut selonteokojen toimijoiden sekä tutkijan todellisuuden käsitykset. Toimijoiden tulkinnat todellisuudesta ovat sidoksissa tämän lisäksi tilannekontekstiin, jota tässä tutkimuksessa ei voi tulkita. Tämän vuoksi selontekoja eikä tutkimuksen tuloksia voida pitää lopullisena totuutena vaan ne ovat eräitä konstruoituja totuuksia sosiaalisesta todellisuudesta.⁸⁹ Raportti jatkaa todellisuuden muokkaamista ja tulkintaa osana sosiaalista todellisuutta tulevien lukijoiden avulla, jolloin se jatkaa tätä hermeneuttista kehän eteenpäin viemistä. Tämä toteutuu lukijoiden muodostaessa omanlaisensa tulkintansa raportistani heidän omista lähtökohdistaan.

⁸⁷ Kilminster, R: Structurion theory as a world – view. Teoksessa Christopher G.A. Bryant & Jary David (toim), Giddens`s theory of Structuration. A Critical appreciation. Routledge, London, 1991, s.105

⁸⁸ Giddens, Anthony: Constitution of Society, University of California Press, Bergley and Los Angeles, 1986, s.284

⁸⁹ Ilmonen, Kaj: Sosiologia, rutiinit ja kulutus. Sosiologia 35,1998, s.2.

3.3 Diskurssianalyysi metodologisena välineenä

Olen valinnut tutkimuksen metodologiaksi diskurssianalyysin. Diskurssianalyysin käyttö on yleistynyt viimeisten vuosien aikana. Alun perin sosiologian ja psykologian alalla kehitetty metodologinen suuntaus on levinnyt myös muihin tiedekuntiin. Diskurssianalyysi ei saa varauksetonta hyväksyntää kaikilta tutkijoilta, johtuen sen teoreettisesta väljyydestä ja tutkijakeskeisestä positiosta. Diskurssianalyysi pohjaa konstruktionismiin, jolloin tutkimuksen luonteeseen kuuluu sisällön rakentuminen ja analysointi huomioiden tutkijan sosiaalinen kulttuurihistoria. Olen valinnut diskurssianalyysin, koska se mahdollistaa viranomaisyhteistyön tutkimisen uudesta näkökulmasta ja tuo esille selonteissa käytettyjä kielellisiä prosesseja.

Eero Suoninen kuvaa ihmisten normaalia käyttäytymistä seuraavasti: Ihmiset perustelevat toimintaansa ja tekevät maailmaa ja itseään ymmärrettäväksi selontekojen avulla.⁹⁰ Selonteot puolestaan pohjautuvat laajempiin merkityksellistämisen tapoihin mm. diskursseihin tai kollektiivisiin merkityksiin, mutta toisaalta osallistuvat samanaikaisesti diskursiivisella tasolla maailman rakentamiseen, uusintamiseen ja uudelleen muotoiluun. Vuorovaikutustilanteissa ihmisillä on yleensä taipumus toimia niin, ettei omaa toimintaansa tarvitse selitellä liiaksi, toisin sanoen antaa hankalia selontekoja. Omaa toimintaa muokataan sen mukaan, mitä oletetaan toisten haluavan kuulla tai mitä pidetään kohteliaana. Samoin puhuja huomio ennalta mahdollisia vasta-argumentteja ja vastustusta sekä tukeutuu puheessaan moniin repertuaareihin tai diskursseihin. Diskurssin saamasta palautteesta, sitä joko käytetään tulevaisuudessa tai sitten siihen ei jatkossa enää tukeuduta. Lisäksi vuorovaikutustilannetta rakentavat myös erilaiset kulttuuriset konventiot. Esimerkiksi niin kutsutut vierusparit (vaikkapa kysymys–vastaus ja kutsu–kutsun hyväksyminen) ja preferenssirakenteet (tietynlaiseen kysymykseen kuuluva kulttuurisesti odotettu vastaus) johdattelevat toimimaan odotusten tai sosiaalisten konventioiden mukaisesti.⁹¹

Kyseinen kuvaus vahvistaa ja tukee diskurssianalyysin käyttöä viranomaisyhteistyön selvittämisessä. Tutkimuksessani pyrin analysoimaan ministerien tuottamissa selonteissa tapaa merkityksellistää viranomaisyhteistyötä, joka on osittain saanut hegemonisen aseman suomalaisessa yhteiskunnassa.

⁹⁰ Suoninen, Eero: 1993, s.64–65; Suoninen, Eero:1999, s. 20, 24, 29.

⁹¹ Suoninen, Eero 1993, s. 64–65

3.3.1 Diskurssianalyysin käsitteitä

Diskurssianalyysia pidetään teoreettisesti sosiaaliseen konstruktionismiin perustuvana, väljänä teoreettisena viitekehyksenä.⁹² Sen taustalla on toisaalta niin sanottu poststrukturealistinen filosofia ja erityisesti Michel Foucault'n ajatukset ja toisaalta etnometodologian ja keskusteluanalyysin virtaukset. Yhteistä diskurssianalyysin eri suuntauksille on se, että kieli nähdään tärkeänä tekemisenä ja ihmisten todellisuutta konstruoivana. Kielellä on olennaisen tärkeä osa myös ihmisten yhteisen sosiaalisen todellisuuden ja jaettujen kulttuuristen merkitysten muodostamisessa. Diskurssianalyysissa kiinnostuksen varsinainen kohde on siis siinä, miten ihmiset kielenkäytöllään rakentavat maailmaa itselleen ymmärrettäväksi ja järjelliseksi⁹³.

Diskurssianalyysin yleiskäsitteenä voidaan pitää merkityssysteemiä, jolla voidaan viitata sekä diskursseihin että tulkintarepertuaareihin. ”Merkityssysteemeitä ei välttämättä pidetä vain sanojen ja lauseiden muodostamana systeeminä, vaikka valtaosa sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja asioiden merkityksellistämisestä tapahtuukin sanallisen viestinnän keinoin.⁹⁴ Myös ei-sanallinen viestintää tai tekoja voidaan tarkastella merkityksellistäjinä.⁹⁵

Diskurssit ovat enemmän tai vähemmän historiallisesti vaihtelevia, toisiinsa liittyvien käsitteiden systemaattisia ajatusmallien ja käytäntöjen järjestelmiä, jotka määrittelevät erilaisia elämänalueita ja tuottavat niiden sisäisiä positioita⁹⁶. Diskurssi -termiä käytetään Foucault -vaikutteisen tutkimustradition piirissä, jolloin diskurssi viittaa erityisesti ihmistieteiden ja muiden instituutioiden (esimerkiksi koulu- ja oikeuslaitokset) historiallisesti muotoutuneisiin käsitteellistämisen- ja puhetapoihin. Puhetapoihin, jotka ovat kulttuurisesti suhteellisen määrittyneitä ja vakiintuneita. Tutkimuksellisesti diskurssi -termiä käytetään analysoitaessa erityisesti valtasuhteita, historiallisia ja institutionaalisia käytäntöjä. Puhetta tai tekstiä analysoitaessa kiinnitetään huomio joko samanaikaisesti läsnä oleviin erilaisiin diskursseihin tai moninaisuudelta elintilaa vieviin hallitseviin eli hegemonisiin diskursseihin. Hegemoniset diskurssit ovat vahvoja, melkeinpä itsestäänselvyyksiksi muuttuneita merkityssysteemejä, joissa paljastuvat kulttuurisesti vallitsevat ja institutionalisoituneet käsitteellistämistavat.⁹⁷

⁹² Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret: *Discourse and Social Psychology*, Sage, London, 1989, s.175. Suoninen 1992, s.125; Jokinen, Juhila&Suoninen 1993, s.17

⁹³ Jokinen & Juhila 1999, 54; Suoninen 1999, 18–19.

⁹⁴ Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret: 1989, s.9

⁹⁵ Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi: 1993 s. 24 -27

⁹⁶ Aapola, Sinikka: *Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 763. Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkoston toimituksia 9/99. SKS, Helsinki, 1999, s.68*

⁹⁷ Fairclough, Norman: *Language and Power*, Longman, London&New York, 1989, s. 12. Jokinen & Juhila 1993, s.27, 76–77; Jokinen & Juhila 1999, s.65, 67, 71.

Diskurssi -termi on liian laaja ja massiivinen käsite yksittäisten selontekojen (puheiden tai tekstien) analysointiin, joten sen rinnalla käytetään usein käsitettä *tulkintarepertuaari*. Tulkintarepertuaari viittaa diskurssien kulttuurisesti tiivistyneisiin merkityksiin toimijoiden käytössä olevina tulkinta- tai käsitteellistämisesursseina. Tulkintarepertuaarit nähdään ikään kuin diskurssien käytännön sovelluksina tai ”heijastumina”, tapoina ymmärtää diskurssien sisällön järjestyminen ja ne ovatkin enemmän tilanteisesti muuttuvia kuin diskurssit. Tulkintarepertuaarit ovat kielen rajattuja alueita, jotka esiintyessään rajaavat pois toisenlaisiin tulkintasääntöihin perustuvia näkökulmia ja kategorisointitapoja. Repertuaarit ovat toistuvasti käytettyjä termisysteemejä, joiden avulla luonnehditaan toimintoja, tapahtumia ja muita asioita.⁹⁸

Repertuaareissa diskurssit tavallaan aineellistuvat selonteissa ja toimivat kulttuurisina resursseina, joiden avulla maailmaa hahmotetaan kulttuurissa kulloinkin järkevällä tavalla. Repertuaarit koostuvat rajallisesta määrästä termejä, joita käytetään tietyn tyylin ja kielipölyn mukaisesti. Ne ovat keskenään vaihtoehtoisia ja samalla ristiriitaisia, mutta sisäisesti suhteellisen johdonmukaisia. Potterin ja Wetherellin mukaan ne koostuvat ilmiöiden luonnehdinnassa ja arvottamisessa toistuvasti käytetyistä käsitteistä ja metaforista, jotka muodostavat eräänlaisen termisysteemin tai sanakirjan. Repertuaarit saattavat olla johdettuja yhdestä tai useammasta avainmetaforasta tai kielikuvasta, ja ne voivat olla tunnistettavissa tietynlaisesta puhe- tai ilmaisutavasta.⁹⁹

Tutkimuksessani käytän molempia termejä. Tutkimuksen analyttisessä vaiheessa käytän tulkintarepertuaari -käsitettä, joka soveltuu paremmin selvittämään viranomaisyhteistyön merkityksellistämistä luvussa neljä. Diskurssi -käsitettä siirryn käyttämään luvussa viisi, jossa sovellan kriittisen diskurssianalyysin menetelmää, tuodakseni esille viranomaisyhteistyö -termin saavuttaman hegemonian.

⁹⁸ Gilbert & Mulkay 1984; Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret: Discourse and Social Psychology, Sage, London, 1989, s.146-155. Jokinen & Juhila & Suoninen: 1999, s.26

⁹⁹ Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret: Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour, Sage, London, 1987, s. 149 kts myös Willman Arto, 2001, s.70.

3.3.2. Diskurssianalyysin teoreettinen tausta

Jokisen, Juhilan ja Suonisen teoksessa; Diskurssianalyysin aakkoset, määritetään diskurssianalyysin teoreettinen rakentuminen viiden lähtökohtaoletuksen varaan.¹⁰⁰ Lähtökohtaoletuksia ovat:

- 1) Oletus kielen käytöstä sosiaalista todellisuutta rakentavana
- 2) Oletus useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssysteemien olemassaolosta
- 3) Oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta
- 4) Oletus toimijoiden kiinnittymisestä merkityssysteemeihin
- 5) Oletus kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta.

Kielen käytöstä sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta on diskurssianalyysin perusoletus. Kielen käyttö nähdään käytäntönä, joka ei ainoastaan kuvaa maailmaa, vaan merkityksellistää, järjestää, rakentaa ja uusintaa sekä muuntaa sosiaalista todellisuuttamme, jossa elämme. Käyttäessämme kieltä konstruoinme eli merkityksellistämme kohteet, joista puhumme tai kirjoitamme.¹⁰¹ Diskurssianalyysi tekee näkyväksi ja ekplisoi näitä ulkoista maailmaa tuottavia konstruktioita, niiden vakiintumista ja vaihtelua¹⁰². Konstruktiivisuuden idea liittyy kielen jäsentämiseen sosiaalisesti jaettuina merkityssysteemeinä. Merkitysten ajatellaan muodostuvan suhteessa ja erotuksena toisiinsa ja osana sosiaalisia käytäntöjä.¹⁰³ Merkityssysteemien moninaisuutta ja rakentumista on mahdollista tutkia diskurssianalyysillä.

¹⁰⁰ Jokinen, Juhila&Suoninen: 1993, s.17-18.

¹⁰¹ Jokinen, Juhila&Suoninen : 1993, s 18-19. Willman Arto:2001, s.72.

¹⁰² Fairclough, Norman:Discourse and Social Change, Polity Press, Cambridge, 1992 s.41. Jokinen 1993 s.19, Potter ja Wetherell 1989 s.81

¹⁰³ Jokinen, Arja: 1993 s.18-21

Diskurssianalyysi soveltuu kielellisten prosessien ja niiden tuotosten tutkimiseen, tarjoten metodologisen tavan purkaa itsestäänselvyyksiksi vakiintuneita konstruktioita.¹⁰⁴ Purkamalla ja tutkimalla näitä vakiintuneita tai jopa hegemonisen vallan saavuttaneita konstruktioita, tutkija osallistuu sosiaalisen todellisuuden muokkaamiseen ja luomiseen. Tutkija, pyrkimyksensä huolimatta, on osa sosiaalista todellisuutta, jolloin tutkijan ja tutkimuskohteen välistä suhdetta voidaan pitää konstruktivisena, jolloin diskurssianalyttisen tutkimuksen liittyminen kaksois-hermeneutiikkaan toteutuu. Sosiaalinen kohde on sekä analyysi että tuote¹⁰⁵. Tutkija luo tutkimuksessaan väistämättä tutkimaansa todellisuutta, minkä vuoksi tutkimukseen kuuluu olennaisesti reflektiivisyys. Reflektio on sen pohdintaa, kuinka paljon tutkijan on kulloinkin mahdollista kuvata ilmiötä ilman, että tulee huomaamattaan konstruoinneeksi sen totutulla tavalla.¹⁰⁶

Diskurssianalyysin toisena teoreettisena perusolettamuksena on useiden rinnakkaisten merkityssysteemien keskinäinen kilpailu sosiaalisessa todellisuudessa, jotka merkityksellistävät maailmaa, sen prosesseja ja suhteita eri tavoin¹⁰⁷. Merkityssysteemejä on kutsuttu joko diskursseiksi¹⁰⁸ tai tutkintarepertuaareiksi¹⁰⁹.

Merkityssysteemit, diskurssit tai repertuaarit, määrittyvät suhteessa toisiinsa, sillä ne voivat olla rinnakkaisia tai keskenään kilpailevia. Merkityssysteemeistä voi valtasuhteiden verkostossa muodostua yhteisesti jaettuja ja itsestäänselvyyksinä pidettyjä ”totuuksia”, jotka vaihtoehtoisia totuuksia sosiaalisessa todellisuudessa.¹¹⁰ Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa ei tulkita merkityssysteemejä sinänsä, vaan eksplikoidaan erityisesti sitä, miten ne aktualisoituvat sosiaalisissa käytännöissä.¹¹¹

¹⁰⁴ Keso, Heidi: Suomalaisen lentokoneteollisuuden sankarit ja konkarit, Osaamisen diskursiivinen rakentuminen, Tampereen yliopisto, Tampere, 1999, s.43.

¹⁰⁵ Dant, T: Knowledge, Ideology and Discourse. A sociological perspective, Routledge, London, 1991, s.228

¹⁰⁶ Jokinen 1993, s.24, Parker 1992, s.68, Potter ja Wetherell 1989 s.182

¹⁰⁷ Fairclough 1988, s.22 ja 1992 s.64; Juhila 1993 s.24; Parker 1992 s.1-4; Potter ja Edwards 1992, s.28; Potter ja Wetherell 1989, s.146-157.

¹⁰⁸ Jokinen 1991 s.15-16.

¹⁰⁹ Gilbert ja Mulkay 1984; Potter ja Wetherell 1989 s. 146-155; Suoninen 1992 s.21-22; Wetherell ja Potter 1992 s.90.

¹¹⁰ Jokinen, Arja:1993 s.29.

¹¹¹ sama s.28.

Kolmanneksi, toiminnan kontekstisidonnaisuus on yksi diskurssianalyysin teoreettisista olettamuksista. Kontekstilla ymmärretään niitä tekstin sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä, jotka vaikuttavat tekstin tulkintaan.¹¹² Diskurssianalyysi korostaa kontekstuaalisuutta eli kontekstin huomioon ottamista. Kieli ei itsessään sisällä mitään absoluuttisia merkityksiä, vaan merkitykset ovat aina tulkinnan tulosta. Tämä johtuu kielenkäytön moninaisuudesta, joten käyttäessä kieltä ei voi koskaan olla täysin varma siitä, ymmärretäänkö puhe tai kirjoitus tarkoitetulla tavalla. Jotta kielen käyttö olisi oikeanlaista, pitää kielen käyttäjän ymmärtää vallitseva konteksti eli tieto siitä miten vastaanottaja tulkitsee kielen käytön. Kielen käyttäjät käyttävät puhetilanteissa yhteisiä merkitysresursseja.¹¹³ Tutkimuksessa kontekstin huomioon ottaminen edellyttää analysoitavien sosiaalisten käytäntöjen tarkastelua tietyssä ajassa ja paikassa, johon tulkinta pyritään suhteuttamaan. Tapahtumatilanteen moniulotteisuuden huomioon ottaminen rikastaa analyysia¹¹⁴. Diskurssien tulkinta edellyttää siis kontekstia ja päinvastoin.¹¹⁵ Toimijat viestivät näin ollen monilla eri tasoilla, jolloin puheen merkityksen ymmärtäminen vaatii näiden tasojen osittaista hallitsemista.

Suppein konteksti, johon tarkasteltava käytäntö suhteutetaan tulkintaa tehtäessä, on lause- tai episodikonteksti. Tämä konteksti ilmentää sanojen yhteyttä lauseeseen tai teon yhteyttä toimintaepisodiin. Vuorovaikutuskonteksti muodostuu niistä vuorovaikutuksen ominaisuuksista, jotka ovat lausumien tulkinnan kannalta olennaisia. Esimerkiksi argumenttikonteksti voidaan ottaa huomioon analysoimalla sitä, miten puhujat suhteuttavat lausumansa mahdollisia vastaargumentteja kun taas keskustelupuheenvuoroja analysoidaan suhteessa keskustelun kulkuun.¹¹⁶

¹¹² Willman, Arto, s.71.

¹¹³ Sama s.73.

¹¹⁴ Jokinen 1993, s.29.

¹¹⁵ Wahlström, J: Merkityksenmuodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa: Diskurssianalyttinen tutkimus. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research, 1992, s.33.

¹¹⁶ Billig 1987 s.91-95; Suoninen 1992 s60.-72; Jokinen 1993 s.31-32.

Konteksti ei kuitenkaan vaikuta käyttäytymiseen suoraan vaikutusmekanismien kautta, vaan se on osa sitä tekoa tai tapahtumaa, johon se viittaa. Konteksti ja selonteot eivät ole toisistaan riippumattomia suureita, vaan ne määräytyvät vastavuoroisesti. Teolla ei siis ole kontekstista erillään olevaa olemusta eikä kontekstilla teon suhteen itsenäistä olemassaoloa teon ulkopuolella. Puhuminen ja kirjoittaminen eli selonteot ovat tapoja antaa tapahtumille ja olosuhteille muoto tai rakenne siten, että ne voivat saada yleisen hyväksynnän tuohon puhekäytäntöön liittyvässä elämäntavassa. Kielellinen toiminta on sen kontekstin luomista, jonka puitteissa kommunikoidaan.¹¹⁷

Merkityksellinen keskustelu sosiaalisessa todellisuudessa edellyttää kontekstin jakamista. Jakaminen on kuitenkin toimijoiden kesken suhteellista ja liukuvaa sikäli, että on ilmeisesti tietty väljyys sille, kuinka paljon yhteisessä kontekstimäärittelyssä voi olla vaihtelua ilman, että keskustelu sekoaa.¹¹⁸ Volosinov on määritellyt kontekstuaalisuuden ymmärtämisen ehdoiksi kanssakäymisissä olevien ihmisten avaruudelliset sijainnit, ihmisten tilannetta koskevat yhteiset arvostelmat ja tilannetta koskevat yhteiset tiedot. Konteksti luodaan keskustelussa, jolloin toiminnalle annetaan sellainen muoto, jonka molemmat voivat hyväksyä.¹¹⁹

¹¹⁷ Wahlström 1992, 34.

¹¹⁸ Willman Arto, s.71-73.

¹¹⁹ Willman Arto, s.73-74; Volosinov, V: Kielen dialogisuus. Vastapaino, Tampere. 1990, s.89.

Diskurssianalyysin neljäs lähtökohtaolettamus perustuu toimijoiden kiinnittymisestä merkityssysteemeihin. Diskurssianalyysi tutkii sosiaalisia käytäntöjä, ei yksilön entiteettejä, vaan merkityssysteemejä, joita yksilöt tuottavat. ”Kielen käyttöä ei siis tulkita poluksi kognitiivisiin, yksilön pään sisäisiin, prosesseihin”.¹²⁰ Minän olemuksen erittelemisen sijaan kiinnostus kohdistuu minän rakentumisen prosesseihin.¹²¹ Minän merkitysten, kuten muidenkin merkitysten nähdään rakentuvan konteksteihin sidottuihin sosiaalisiin käytäntöihin. Yhden yhteisen minän sijaan kullekin yksilölle voi rakentua monta, eri konteksteissa realisoituvaa minuutta.¹²² ”Diskurssianalyysissä analysoidaan minän rakentamisen prosesseja eli sitä, miten sama fyysinen toimija liikkuu erilaisissa toiminnallisissa positioissa.”¹²³ Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa sosiaalisia käytäntöjä ei pyritä selittämään aineiston ulkopuolisilla syillä.¹²⁴ Diskurssianalyttinen tutkimus ei myöskään pyri ei-lingvististen, kielenkäytöstä irralliseksi otettujen mentaalisten prosessien, objektiivisten faktojen ja universaalien lainalaisuuksien eikä syy – seuraussuhteiden jäljittämiseen.¹²⁵

Diskurssianalyysin viidentenä perusolettamuksena on, että kielen käytöllä tuotetaan seurauksia sosiaalisessa todellisuudessa. Lausumat selonteissa sekä väittävät jotain todellisuuden luonteesta, että rakentavat todellisuutta. Diskurssianalyysissä kiinnitetään huomio siihen, mitä kielen käyttäjä kullakin ilmaisullaan tekee tai tulee tuottaneeksi. Analyyseissä voidaan keskittyä tarkastelemaan, mitkä tilannekohtaiset funktiot kielellisillä teoilla kulloinkin on.¹²⁶ *Funktioilla* ei tarkoiteta välttämättä toimijan itsensä tarkoittamaa vaikutusta, vaan huomio kiinnittyy siihen, mitkä funktiot ovat potentiaalisesti läsnä tai aktualisoituvat vuorovaikutussuhteissa. Kielen käytöllä voi olla tilannekohtaisten funktioiden ohella yksittäisen tilanteen rajat ylittäviä ideologisia funktioita. Näitä voivat olla esimerkiksi alistussuhteiden legitimoiminen ja ylläpitäminen.¹²⁷

¹²⁰ Jokinen, Juhila & Suoninen: 1993, s.37; Burman, E & Parker, I: Discourse analytic research: repertoires and readings of texts in action, Routledge, London, 1993, s.1; Potter ja Wetherell 1989 s.117-178,

¹²¹ Potter ja Wetherell 1989 s.101-104.

¹²² Davies, B & Harre, R: Positing: The discourse production of selves, Journal of theory and Social Behavior, 20(1), 1990, s.46-52.

¹²³ Paavola Heli: Asukasuskollisuuden jaetut merkitykset, väitöskirja Tampereen yliopisto, kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta, Tampere 2006, s.80.

¹²⁴ Parker 1992 s.102

¹²⁵ Jokinen 1993 s.40-41

¹²⁶ Potter ja Wetherell 1989 s.32-33, Wooffit, Robin: Telling Tales of the Unexpected. The Organization of Factual Discourse. Wheatsheaf, London, s.59.

¹²⁷ Potter ja Wetherell 1989 s.187). Jokinen 1993 s.41-42).

3.3.3. Diskurssianalyysi työkaluna

Tutkimuksessani käytän diskurssianalyysiä sekä analyyttisellä että kriittisellä tavalla. Analyyttisessä diskurssianalyysissä pyritään tiukkaan aineistolähtöisyyteen, jolloin tutkijan tulee olla mahdollisimman avoin aineistolle ja sen jäsenyksille. Analyyttinen diskurssianalyysi ei perustu oletuksiin alistussuhteista tai aiempiin teoreettisiin malleihin, vaan analyysi tehdään puhtaasti aineistoon perustuen, aineiston ehdoilla, avoimena sen merkityksille ja sosiaalisille jäsenyksille. Kriittinen diskurssianalyysi puolestaan olettaa lähtökohtaisesti joidenkin alistussuhteiden olevan olemassa. Tutkimuksen tehtäväksi määräytyy tämän perusteella niiden diskurssiivisten käytäntöjen tarkastelu, joilla näitä suhteita ylläpidetään ja oikeutetaan.¹²⁸

Tutkimuksen ensimmäisessä analyysiosassa, luvussa neljä, lähestyn aineistoani analyyttisesti. Analysoin ministerien pitämien puheiden sisältöä ja muodostan merkityssysteemien kokonaisuuden, jolla ministerit rakentavat todellisuutta viranomaisten välisestä yhteistyöstä. Tutkimusotteeni merkityssysteemien analysointiin on ontologinen. Ontologisessa lähestymistavassa tutkimuskohdetta ei kokonaisuudessaan palauteta kieleen vaan mahdollistetaan diskurssin ulkopuolella olevan, ei -kielellinen maailma. Ontologista lähestymistapaa kutsutaan realistiseksi lähestymistavaksi diskurssianalyysin metodologiassa.¹²⁹

Tutkimuksen toisessa analyysiluvussa, luvussa viisi, syvennän analysointia, kriittisen diskurssianalyysin avulla, tutkimalla selonteoissa esiinnoussutta diskurssien valtakamppailua. Lähestymistapani aineistoon on edelleen ontologinen. Ontologinen lähestymistapa mukaan diskurssien realisoituminen liittyy teksteissä instituutioiden ja vallan kysymyksiin.¹³⁰

¹²⁸ Jokinen, Arja: 1999 s.86-87.

¹²⁹ Juhila, Kirsi:1999, s.162-164.

¹³⁰ Parken, Ian: 1992, s.17-20, kts myös Juhila Kirsi:1999, s.164-165.

Tarkastelen analyysissäni merkitysten tuottamisen kielellisiä prosesseja siitä näkökulmasta, miten jotkut todellisuuden versiot pyritään saamaan vakuuttaviksi ja kannatettavaksi sekä kuinka kuulijat saadaan sitoutumaan niihin.¹³¹ Menetelmänä käytän diskurssianalyysiin soveltuvaa suostuttelevan ja vakuuttavan retoriikan menetelmään. Retorisen analyysin lähtökohtana on todellisuuden tulkinnallisen luonteen korostaminen. Tutkimuksessa en oleta kielenkäytön kertovan yksiselitteisesti puhujan asenteista, faktoista tai ulkomaailmasta. Selontekojen analyysissä en siten pyri tulkitsemaan asian olemusta sellaisenaan vaan niiden argumentointia. En siis tutki pelkästään argumentointia tekstin sisäisten rakenteiden ja merkityssisältöjen kautta vaan pyrin ottamaan huomioon mitä kyseisillä argumenteilla tehdään niissä tuotetuissa tilanteissa.¹³²

Tarkastelen selontekoja puolustavan retoriikan näkökulmasta. Pyrin siis tuomaan esille miten puhujat omissa selonteoissaan käyttävät retorisia keinoja suostutellakseen ja vakuuttaakseen kuulijoita myötämieliseksi esitetyille asioille. Aineistosta johtuen hyökkäävän retoriikan käyttö on hyvin vähäistä. Hyökkäävän retoriikan käyttö on yleisempää selontekojen tilanteisessa käytössä, kuten haastatteluissa tai erilaisissa keskusteluissa. Puolustavan retoriikan käyttö perustuu kategorisointeihin, puhuja-aseman vakuuttamiseen, faktan esittämiseen, metaforien ja vakuuttamisen keinovalikoimaan. Näillä kielenkäytön menetelmillä puhujat pyrkivät luomaan todellisuudestaan ymmärrettäviä versioita kuulijoille ja siten muokkaamaan ja rakentamaan heidän todellisuuttaan.¹³³

Puolustustavan retoriikan menetelmillä toimijat pyrkivät siis suostuttelemaan ja vakuuttamaan kuulijat myötämielisiksi omille selonteoilleen. Muokkaamalla ja merkityksellistämällä todellisuutta viranomaisyhteistyö –termiin liittyen, toimijat käyttävät retoriikan keinoja merkityssysteemien rakentamiseen. Analysoimalla näitä keinoja selvitan merkityssysteemien rakentumista repertuaarien ja funktioiden kautta.

¹³¹ Jokinen, Arja: 1999, s. 126.

¹³² Billing, Michael: *Arguing and Thinking. A Rhetorical Approach to Social Psychology*. Cambridge University Press, Cambridge, 1987, s. 138, Potter, Jonathan: *Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction*, Sage, London, 1996, s. 103. Jokinen, Arja: 1999, s. 127.

¹³³ Jokinen, Arja: 1999, s. 127 – 132.

3.4 Aineisto ja sen käsittely

Tutkimuksen aineisto koostuu Sisäasian- ja Puolustusministeriön internet sivuilta haettuihin kyseisten hallinnonalan ministerien puheisiin 1.1.2004 – 31.12.2008 väliseltä ajalta. Puheiden salattavuusaste on julkinen.

Hain puheita eli selontekoja ministeriöiden internetsivujen hakukoneella. Käytin hakuehtona tutkimukseni päätermiä ”viranomaisyhteistyö”. Sain hakutulokseksi Sisäasianministeriön osalta 5 puhetta ja Puolustusministeriön sivuilta 13 puhetta. Puheiden lukumäärä olisi todennäköisesti riittänyt diskurssianalyttiseen tutkimukseen, mutta ei olisi ollut riittävän kattava merkityssysteemien löytämiseen. Tästä syystä laajensin haun käsittämään kaikkia sivuilla olevia ministerien puheita. Hakutulokseksi sain Sisäasiainministeriöstä 185 puhetta ja Puolustusministeriöstä vastaavasti 149 puhetta. Tulostettuna materiaalmäärä oli n. 1000 sivua A4 tulostetta. Kyseisenä ajanjaksona ministerit ovat pitäneet lukumääräisesti enemmän puheita kuin haun tuloksena ilmeni.¹³⁴ Vain tiettyjen puheiden laittaminen ministeriöiden kotisivuille kaikkien saataville, kuvaa kyseisten puheiden olevan sellaisia, että ministerit haluavat todennäköisesti juuri niillä rakentaa ja muokata olemassa olevaa sosiaalista todellisuutta.

Supistaakseni tutkimusaineiston määrää suoritin uuden haun käyttämällä Valtosen viranomaisyhteistyön ylä- ja alakäsitteitä; ”yhteist*” ja ”viranomais*” hakusanoina.¹³⁵ Hakutulos pienensi otoksen lukumäärää siten, että Sisäasianministeriön puheissa hakusanat esiintyivät 57 puheessa ja vastaavasti Puolustusministerin osalta 72 puheessa. Hyväksyin kyseiset puheet korpukseni. Korpukseni vastasi yli 300 sivua tulostusmateriaalia, jonka katsoin olevan riittävän kattava aineistomateriaaliksi. Tutkimukseni ajanjaksolla tämä tarkoitti keskimäärin 15 puheen vuosiotosta, jolloin myös ajallinen kattavuus saavutettiin.

Jatkokäsittelin aineistoa supistamalla sitä hakusanalla ”viranomaisyht*”, joka on tutkimukseni keskeinen termi. Hakutulosten lukumäärä oli niin vähäinen, että Sisäasianministeriön osuudesta sain vain kolme viittausta kyseiseen termiin. Viittausten vähyydestä johtuen päätin käyttää edellä mainittuja puheita kokonaisuudessaan tutkimukseni tekemiseksi.

¹³⁴ Viitasaari, Markku, majuri, Puolustusministerin adjutantti, puhelinhaastattelu, 2.5.2009.

¹³⁵ Valtonen, Vesa: 2008, s.15-16.

Aineistomateriaalin kokoamisen jälkeen luin puheet läpi merkatien viranomaisyhteistyöhön liittyvät ylä- ja alakäsitteet. Merkkauksen ja lukemisen jälkeen lajittelin alustavasti puheet niiden eri merkityssysteemien mukaisesti ja jätin sivuun osan puheista tai niiden kappaleita. Luokittelun jälkeen analysoin tekstien sisältöä ja argumentaatiota retorisesta näkökulmasta. Yhdistämällä retorisen kielen käytön analysoinnin tulokset ja tarkentamalla merkityssysteemi- en olemassa oloa sain luokiteltua puheiden sisältöä merkityssysteemien osalta. Luokituksen jälkeen jatkoin analyysin suorittamista merkityssysteemien funktioiden tarkemmaksi löytämiseksi. Funktioiden löytymisen jälkeen analysoin puhujien retorista kielen rakennetta ja tilanteista kielen käyttöä, jonka perusteella kirjoitin tämän tutkimuksen analyttisen luvun neljä.

Merkityssysteemien hahmottamisen yhteydessä havaitsin viranomaisyhteistyö -termiin liittyviä hegemonisia piirteitä. Niiden runsaan ilmentymisten johdosta olin osittain pakottettu jatkaa tutkimustani luvussa 5 kriittisellä diskurssianalyysillä, jotta kykenen tuomaan esille tämän hegemonia olemassaolon. Tuomalla sen esille myös teen tutkimuksestani perusteellisemman ja kattavamman. Ilman tätä analyysi tutkimukseeni olisi jäänyt useita avoimia kysymyksiä. Diskurssianalyysi sallii samassa tutkimuksessa käytettävän erilaisia menetelmiä.

4 MERKITYSSYSTEEMIEN KIRJO

4.1 Globalisaatiorepertuaari

Viranomaisyhteistyön kontekstissa kansainvälisyys on yksi osa merkityssysteemiä. Kansainvälisyys leimaa Puolustus- ja Sisäasianministeriön toimintaa. Kansainvälisyys ja varsinkin EUn jäsenyyden tuomat velvoitteet ovat nykyaikana välttämättömiä, joita ei voida sivuuttaa. Yhteistyö kansainvälisillä areenoilla korostuu johtuen kansallisuuksien itsemääräämisoikeuksista ja ylikansallisten turvallisuusorganisaatioiden puutteesta. Ylikansallisten käskyvaltasuhteiden puuttuessa toimintatavaksi on muokkautunut viranomaisyhteistyö. Turvallisuuskontekstissa koetut uhat ovat koko läntisessä maailmassa pääasiassa samansuuntaisia, mistä syystä uhkien ennaltaehkäisy ja torjunta koetaan yhteisiksi päämääriksi. Tekemäni analyysin perusteella viranomaisyhteistyöllä pyritään valtiorajojen yli tapahtuvan saumattomaan yhteistyöhön, jolloin viranomaisten välinen toiminta olisi nopeaa ja samankaltaista. Toimintamalli korostuu EU kontekstissa, jossa osa kansallisesta päätäntävallasta on siirtynyt EUn päätöksentekoprosesseihin.

Analyysini perusteella olen jakanut globalisaatiorepertuaarin kahteen erilaiseen kategoriaan:

- a) EUn ja kansainvälisen toiminnan tukeminen osana länsimaista kulttuuria
- b) Organisaation hyödyn tavoittelu osana kansainvälisyyttä

a) EUn ja kansainvälisen toiminnan tukeminen osana länsimaista kulttuuria perustuu näkökulmaan, jossa selonteilla pyritään vakuuttamaan ylikansallisten toimintojen tarpeellisuus ja hyöty. Olemassa oleva ja kehittyvä yhteistyö kuvataan usein ehdottomuus –strategialla. Ehdottomuus –strategialla pyritään karsimaan muita sosiaalisia ja diskursiivisia totuuksia ja tekemään ilmiöstä ainoa. Globalisaatiorepertuaarin liittymäpinta Suomen harjoittamaan ulkopoliitiikkaan on hyvin selvä. Tutkimusaineistoon kuuluvien ministeriöiden selonteot ovat hallituksen linjausten mukaisia ja niitä tukevia. Pyrkimys vahvistaa länsimaista kulttuuria, osana Suomen aseman vahvistamista länsiyhteisössä, näyttäytyy dynaamisena toimintana EU kontekstissa. Dynaamisuus esiintyy kehityshalukkuutena, normien mukaisena toimintana sekä EUn yhdentymistä tukevana diskurssina.

b) Oman organisaation hyödyn tavoittelu osana kansainvälisyyttä ilmenee pyrkimyksenä oikeuttaa oma olemassaolo. Ministeriöt luovat selonteiden avulla mielikuvia omien organisaatioidensa tarpeellisuudesta kansainvälisessä kontekstissa. Viranomaisyhteistyön toteuttamisen ja kehittämisen mallit todennetaan nykyisten kaltaisten organisaatioiden kautta, eikä muunlaisten organisaatioiden tai toimintamallien olemassaolosta keskustella diskurssien maailmassa. Muiden mahdollisten todellisuuksien kieltäminen diskursseissa kuvaa voimakasta vallan käyttöä. Valtaa käytetään oman toiminnan ja organisaation suojaamiseen.

4.1.1 EU:n ja kansainvälisen toiminnan tukeminen osana länsimaista kulttuuria

Ministerien selonteissa muodostuivat viranomaisyhteistyön merkityssysteemien funktioiksi ”kansainvälisyyttä korostavat”, ”Suomen mahdollisuuksia käsittelevät” ja ”yhteistyön haasteellisuutta” kuvaavat funktiot. Esittelen aineistokorpuksesta muutamia selonteiden esimerkiksi, miten niissä tuodaan suostuttelevan ja vakuuttavan retoriikan avulla esille viranomaisyhteistyön merkityssysteemien funktioita.

4.1.1.1 Kansainvälisyyttä korostava -funktio

”Kansainvälisyyttä korostava” -funktio noudattaa pääasiassa ehdottomuusstrategiaa. Kansainvälisyydelle ei nähdä muuta vaihtoehtoa kuin nykyinen laajentuva ja syventyvä suuntaus.

”Kansainvälistyminen on leimannut jo useamman vuoden ajan myös Suomen puolustushallinnon toimintaa. Tässä ei sinänsä ole mitään pahaa tai arvosteltavaa, me yksinkertaisesti elämme yhteistyön aikakautta.”¹³⁶

¹³⁶Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: esitelmä Keski-Suomen Maanpuolustussäätiössä 15.03.2004.

Puhe on ns. vaihtoehdottomuus -puhe, jossa yleisölle rakennetaan vain yksi todellisuus. Vaihtoehdottomuutta perustellaan olemassa olevalla totuudella ”me yksinkertaisesti elämme”. Kun rakennetaan selonteko tällaisen vaihtoehdottomuuden kontekstiin, karsitaan muut mahdolliset artikulaatiot ja totuudet pois selonteon kontekstista.¹³⁷ Me –termin käytöllä selonteko pyrkii suostuttelemaan yleisön suosiolliseksi esittämälleen asialle. Kyseessä on konsensuksella vahvistamisen retoriikka.¹³⁸ Me –retoriikan lisäksi selonteossa tehostetaan konsensusta esittämällä kvalitatiivinen arvio: ”Tässä ei sinänsä ole mitään pahaa”, tällä puolestaan pyritään vakuuttamaan kuulijat toiminnan oikeutuksesta ja luomaan heille positiivinen mielikuva. Lisäksi puhuja käyttää ehdottomuus -retoriikkaa lausumalla: ”ei mitään arvosteltavaa”, jolloin pyritään estämään etukäteen vasta-argumentaatiot.¹³⁹

4.1.1.2 Suomen mahdollisuus -funktio

”Suomen mahdollisuus” -funktio on yksi viranomaisyhteistyön merkityssysteemin rakennusosa. Tämän funktion avulla kuvataan, miten viranomaisyhteistyön avulla mahdollistetaan Suomen olemassaolo kansainvälisessä foorumissa. Selonteissa vahvistetaan tätä funktiota kahdella eri tavalla: Suomen halulla vahvistaa EU:ta ja olla vahvistamatta.

”Erityisesti on syytä painottaa, että hallitus haluaa vahvistaa Euroopan unionin toimintakykyä mm. turvallisuuden parantamisessa. Tämä merkitsee sitä, että muiden turvallisuusorganisaatioiden mukana myös pelastustoimi on osa EU-tason politiikkaa.”¹⁴⁰

¹³⁷ Jokinen, Arja: 1999, s. 140-141; Juhila, Kirsi: 1993, s. 151-188.

¹³⁸ Jokinen, Arja: 1999, s. 139

¹³⁹ Jokinen, Arja: 1999, s. 154 – 155.

¹⁴⁰ Rajamäki Kari, Sisäasianministeri: Avauspuheenvuoro Ensihoito 2004 -opintopäivillä Kuopiossa 05.06.2004.

Puhuja vahvistaa diskurssiaan käyttämällä puhuja –kategorisointi¹⁴¹ ”hallitus”, jonka avulla hän pyrkii vahvistamaan selontekonsa uskottavuutta ja oikeellisuutta. Suomessa hallitus edustaa poliittisen vallan eliittiä ja on siten hyvin korkean statuksen omaava instituutti. Demokraattisessa valtiossa, kuten Suomi, hallitus perustuu vaaleilla valittuun eduskuntaan, jolloin voidaan todeta hallituksen nauttivan kansakunnan luottamusta. Vetoamalla ”hallitus haluaa” puhuja oikeuttaa omaa toimintaansa ja korostaa pyyteettömyyttään.¹⁴² Käyttäessään hallituksen statusta selonteossaan, hän samalla lisäksi korostaa hallituksen haluavan, eikä hän itse, jolloin puhuja antaa ymmärtää, että on eräänlaisessa pakkotilanteessa. Tämän ehdottomuustilanteen luomisella perustellaan tulevia toimintamalleja kun pelastusviranomaiset osallistuvat EU -kontekstissa tapahtuvaan viranomaisyhteistyöhön.

Edellä mainituilla tavoilla suostuttelemalla ja toteamalla pelastustoiminnan olevan osa EU-politiikkaa, vakuuttaa puhuja yleisöä hyväksymään mahdolliset tapahtuvat muutokset. Samalla puhuja kategorisoi EUn kansallisen päätöksen teon yläpuolelle.

”Suomen mahdollisuus” –funktiota voidaan vahvistaa myös käyttämällä ehdottomuus -strategiaa käänteisellä tavalla. Kun kiistetään Suomen kyky toimia yksin ilman EU:ta, luodaan viranomaisyhteistyölle tilaa keskusteluareenoilla. Käyttämällä ehdottomuus -strategiaa puhuja merkityksellistää viranomaisyhteistyötä osana globalisaatiorepertuaaria.

”Pieni maa, kuten Suomi, ei yksistään pysty sisäisen turvallisuuden haasteisiin vastaamaan, vaan se tarvitsee tuekseen entistä tiiviimpää ja kehittyneempää EU-maiden laillisuusviranomaisten yhteistyötä. Sisäisen turvallisuuden asioissa meidän pitää olla mukana EU:n ytimessä. Se on kansallisten turvallisuusetujemme mukaista.”¹⁴³

¹⁴¹ Potter Jonathan: Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction. London, Sage, 1996, s.114. kts myös Jokinen, Arja 1999, s. 135-136.

¹⁴² Potter Jonathan: 1996. s.123-128; Jokinen, Arja, 1999, s. 133-134.

¹⁴³ Rajamäki Kari, Sisäasianministeri: Juhlapuhe Savonlinnan kihlakunnan poliisilaitoksen 100-vuotisjuhlassa, 21.02.2004.

Kun vedotaan Suomen pienuuteen, käytetään metaforista ilmaisua. ”Pieni maa” metaforan käytöllä vedotaan mielikuvaan, jostakin pienestä ja selviytymättömyydestä.¹⁴⁴ Selonteossa Suomelle annetaan itsenäisen toimijan rooli korostamalla, että ”Suomi ei pysty”. Toimijan rooli luo mielikuvan ikään kuin Suomi olisi henkilön tapainen persoona, joka itsenäisesti tekisi päätöksiä ihmisen tapaan. Kun Suomesta luodaan persoona, pienuus -termiä käyttämällä, muodostuu kuulijalle tämän takia miellelyhtymä avuttomasta lapsesta, joka ei selviydy itsenäisesti sosiaalisessa todellisuudessa.

Ääri-ilmaisulla ”ei yksistään pysty” tehostaa pienuuden negatiivisuutta ja kyvyttömyyttä selviytyä yksin. Ääri-ilmaisun avulla puhuja vakuuttaa ja tehostaa esittämänsä mielikuvaa. Pienuuteen liittyvä metafora ja ääri-ilmaisu ovat tehokeinoja, joilla ehdottomuus -strategian käyttämisellä luodaan kuulijalle mielikuva, että hänelle tarjotaan olemassa oleva ehdoton totuus, eikä hänen tarvitse kuvitella toisenlaisia vaihtoehtoja, kuten esimerkiksi sen, että joissakin yhteyksissä pienen maan on todettu pärjäävän paremmin.¹⁴⁵

Lainauksen tuotettu diskursiivinen mielikuva kohdistuu sisäisen turvallisuuden toimintaan EUn kontekstissa. Sisäinen turvallisuus kuvataan tekstissä yleisenä kokonaisuutena ilman narratiiveja. Todellisuudessa sisäisen turvallisuuden -ohjelma, joka on laadittu puhujan hallinnon alan toimesta, koostuu useista eri toiminnoista. Yleistämällä ”sisäinen turvallisuus” yhdeksi kokonaisuudeksi puhuja varmistuu selontekonsa eheydestä, eivätkä yksityiskohdat vaaranna ehdottomuus -strategian.

Puheessa metaforan ja ääri-ilmaisun käytöllä pyritään oikeuttamaan viranomaisten kansainvälinen yhteistyö EU -kontekstissa. Kun käytetään ”tarvitsee” ja ”kehittyneempää” terminologiaa, vahvistetaan yhteistyön tarvetta ja tuetaan ehdottomuus -strategian olemassaoloa. Luomalla selonteossa mielikuva Suomen selviytymättömyydestä ilman EU -kontekstin viranomaisyhteistyötä, kategorisoi puhuja EUn läheisyyskontekstiin. Läheisyyskontekstilla EU:n asemaa korostetaan ylikansallisen toimijana, jota ilman ei selvitä. Esittämällä EU positiivisessa valossa pyritään oikeuttamaan puhujan oma toiminta. Kun korostetaan Suomen ja puhujan oman toimikentän selviytymättömyyttä, luodaan EU -kontekstista ongelman ratkaisija. Samalla tuetaan EUn päätöksenteon kategoriointia.

¹⁴⁴ Jokinen, Arja, 1999, s. 148-150.

¹⁴⁵ Ahtisaari, Martti, Suomen tasavallan presidentti: ”Pienessä valtiossa sosiaalinen eheys ja kansallinen yhteisymmärrys voivat olla dynaaminen voimavara.”, puhe Zurichin kauppakamarilla, 27.10.1997, <http://www.tpk.fi/ahntisaari/puheet-1996/P971006.zursu.html>

EUn ytimestä puhuttaessa puhuja jatkaa metaforan käyttöä. Nimeämällä sisäisen turvallisuuden tavoitteeksi ytimeen pääsemisen, puhuja luo kuvan dynaamisesta pyrkimyksestä ja tavoitteellisuudesta. Metaforan käyttö liittyy ytimeen. Ydin -termi liittyy fysikaaliseen koostumukseen atomitasolla.¹⁴⁶ Atomitasolla ydin, joka muodostuu protoneista, muodostaa koko atomirakenteen koossa pysyvän voiman. Atomin ympärillä kiertävät neutronit, jotka pysyvät kiertoradallaan ytimen ansiosta. Vetoamalla kiistattomaan mielikuvaan fysikaalisesta rakenteesta, puhuja luo selonteossa EUn ytimestä kuvan, joka pitää kaiken koossa. Metaforan avulla rakennettu mielikuva ei tällöin tarvitse faktuaalista todistusta siitä, mikä EU:n ydin itse asiassa on¹⁴⁷. Näin puhuja välttää selittävän argumentaation tarpeen EU:n ytimen rakenteesta. Lisäksi puhuja vahvistaa sanomaansa me -retoriikan¹⁴⁸ keinolla ja siten vakuuttaa yleisöä siitä, että on tärkeää olla mukana EUn ytimessä. ”Me yhdessä kohti ydintä” on piilotettu sanoma. Kuulija houkutellaan mukaan mielikuvaan, jossa suunnataan kohti kaiken koossa pitävää voimaa. Harva kuulijoista haluaisi olla jossakin ”kiertoradalla” muiden ympärillä, kun muut matkaisivat kohti ”ydintä”.

Metaforan ja konsensuksen yhtäaikaisella käytöllä luodaan mielikuvien avulla tunnetiloja. Lisäksi lauseen lopussa päämäärän pääsemisen kerrotaan parantavan kansallista turvallisuutta. Kansallisen turvallisuuden maininta estää mahdolliset vasta-argumentit. Kansallisella turvallisuudella on suomalaisessa yhteiskunnassa voimakas itseisarvo, eivätkä sitä vastaan esitetyt argumentit todennäköisesti menesty diskurssien maailmassa.

4.1.1.3 Yhteistyön haasteet –funktio

Kolmannen funktion olen nimennyt ”yhteistyön haasteet” -funktioiksi. Viranomaisyhteistyötä merkityksellistetään tämän funktion kautta siten, että EU kuvataan itsenäiseksi toimijaksi, joka edellyttää yhteistyötä. EUn edellyttäessä viranomaisyhteistyötä laajentuvan turvallisuuden vuoksi, vahvistuu samalla puhujien organisaatioiden olemassaolon oikeus.

¹⁴⁶ Nurmi, Timo: Gummeruksen suuri suomen kielen sanakirja, Gummeruksen kirjapaino Oy, Jyväskylä 2004, s. 1306.

¹⁴⁷ Jokinen, Arja 1999, s. 148-150; Rae, John & Drury, John: Reification and Evidence in Rhetoric on Economic Recession, Some Methods Used in the UK press, Final Quarter 1990, Discourse & Society 4 (3), s.329-356.

¹⁴⁸ Jokinen, Arja: 1999, s.139.

”Eurooppa elää voimakasta muutosta. Toukokuussa Euroopan unioni laajenee, mikä yleisesti ottaen lisää unionin kansalaisten turvallisuutta ja poliittista vakautta Euroopassa. EU:n laajentumisen tuoma ulkoinen turvallisuus ei kuitenkaan saa merkitä sisäistä turvattomuutta. EU:n laajentuminen haastaa jäsenmaiden turvallisuusviranomaiset entistä tiiviimpään yhteistyöhön”¹⁴⁹

Analysoitaessa retorisin keinoin diskurssianalyysin avulla löydetään selonteossa erilaisia retorisia keinoja, joilla diskurssia pyritään vakuuttamaan yleisölle. Luomalla EUn laajentumisesta vaihtoehdottomuuden, muodostetaan asiasta faktuaalinen todellisuus ilman muunlaisen todellisuuden olemassaoloa. Tämä tosiasia -puheeseen liittyvä tapa vakuuttaa kuulijat tulevasta tapahtumasta. Vaihtoehdottomuus -puhetta tuetaan kansalaisten turvallisuuden lisäämisellä, joka myös tarjotaan kuulijalle tosiasia -puheena.¹⁵⁰ Vaihtoehdottomuus sulkee pois muut mahdollisuudet.¹⁵¹ Puhuja ei kvantifioi selonteossaan, miten turvallisuus lisääntyy kansalaisten keskuudessa vaan käyttää kontrastiparia suostuttelevana retoriikan keinona.

Kun puhuja muodostaa kontrastiparin¹⁵² ulkoisesta ja sisäisestä turvallisuudesta, pyrkii hän vakuuttamaan viranomaisyhteistyön kehittämisen välttämättömäksi. Kontrastiparin avulla laajentuminen ja ulkoinen turvallisuus muodostavat parin. ”Laajentuva” termillä luodaan kuva, että laajentuva EU lisää turvallisuutta kansainvälisessä kontekstissa. Kyseisen kontrastiparin avulla laajentumisesta ja ulkoisesta turvallisuudesta luodaan positiivinen ja tavoittelemisen arvoinen asia. Vakuuttamalla turvallisuuden lisääntyvän laajentumisen ansiosta, luodaan kuulijoille mielikuva tavoittelemisen arvoisesta tilasta. Turvallisuuden lisääntymisen positiivisia vaikutuksia tuskin kukaan suomalainen kiistää.

¹⁴⁹ Rajamäki Kari, Sisäasiainministeri: Rikokset heijastelevat aikaansa - Rikoksen jäljillä -näyttelyn avauspuhe Vantaan kaupunginmuseossa, 11.03.2004.

¹⁵⁰ Wooffit, Robin: Telling Tales of the Unexpected. The Organization of Factual Discourse. Wheatsheaf, London, s. 102-103. Jokinen Arja 1999, s. 140-141.

¹⁵¹ Puhuja ei mahdollista selonteossaan ajatusta, että laajentuminen olisi negatiivinen kehitys turvallisuuden suhteen. Laajentuminen kuvataan ainoastaan positiivisen suuntauksena vaikkakin sen ilmoitetaan todennäköisesti lisäävän sisäistä turvattomuutta.

¹⁵² Atkinson, Max: Our Master's Voices. The Language and Body Language of Politics. Methuen, London, 1984, s.73-85. Jokinen Arja: 1999, s. 153

Toiseksi kontrastipariksi puhuja muodostaa sisäinen turvallisuuden ja turvattomuuden. Luomalla toisella kontrastiparilla negatiivisen tunnetilan, turvattomuuden, vakuuttaa puhuja kuulijat toimenpiteiden tärkeydestä. Esittämällä turvattomuuteen ratkaisuksi turvallisuusviranomaisten tiivistyvän yhteistyön, pyrkii puhuja suostuttelemaan kuulijat kannattamaan viranomaisyhteistyön kehittämistä. Kun puhuja käyttää ehdottomuusstrategiaa ja kontrastipareja selonteossaan, saa hän vakuutettua kuulijat yhteistyön kehittämistä ilman resurssisia perusteluja. Puhuja pyrkii siihen, että kuulija itse päätyy tukemaan viranomaisyhteistyön kehittämistä.¹⁵³

Kritiikin sävyttämää diskurssia esiintyi vähäisesti analysoidussa aineistossa, mutta ”Yhteistyön haaste” –funktion analysoinnin aikana ilmeni, myös kriittiseen sävyyn julkaistua diskurssia yhteistyökontekstissa. Tutkimusaineiston analysoinnin perusteella kriittistä diskurssia esiintyi kansainvälistä toimintaa koskevissa selonteissa tarkastelujakson loppupuolella. Samaan aikaan vaihtui myös puhujien (ministerien) henkilöllisyys. Diskurssianalyysin tarkoituksena ei ole ottaa kantaa MITÄ selonteon esittäjä sisällössään tarkoittaa vaan MITEN hän sen esittää. Tästä syystä en analysoi kriittisen diskurssin esiintymistiheyden tarkoituksena vaan analysoin miten selonteko tuotetaan ymmärrettäväksi yleisölle.

Kriittisessä diskurssissa puhuja käyttää vastaavanlaisia retorisia keinoja kuin positiivisessa diskurssissakin.¹⁵⁴ Puhujan tarkoituksena on nimenomaan saada suostuteltua kuulijat myönteellisiksi omiin selontekoihin. Seuraavaksi analysoin suostuttelevan retoriikan käyttöä kriittisessä diskurssissa, joka liittyy kansainvälisen yhteistyön kontekstiin.

”Perusteesini on nimittäin se, että EU:ssa oikeus- ja sisäasioita, erityisesti sisäistä turvallisuutta koskevan konkreettisen yhteistyön kehittäminen on aivan samanlainen välttämättömyys kuin yhteisten pelisääntöjen sopiminen taloudellisesta yhteistyöstä EU:n sisämarkkinoilla ... Tällä hetkellä ei tilanne valitettavasti ole tältä osin täysin kunnossa... jossa kansainvälinen yhteistyö ja erityisesti tiivis yhteistyö unionin jäsenvaltioiden välillä on välttämättömyys sisäisen turvallisuuden takaamiseksi”¹⁵⁵

¹⁵³ Jokinen Arja: 1999, s. 153

¹⁵⁴ Jokinen, Arja: 1999, s.156-157.

¹⁵⁵ Holmlund, Anne, Sisäasiainministeri: EU:n sisäasiat: vastaako yhteistyö kansalaisten odotuksiin, 31.05.2007

Rinnastamalla sisäinen turvallisuus ja EUn sisämarkkinoiden pelisäännöt puhuja pyrkii tekemään sisäisen turvallisuuden tarvitsemista pelisäännöistä helpommin ymmärrettävät.¹⁵⁶ Käyttämällä sisämarkkina esimerkkiä, jonka oletetaan olevan yleisökontekstissa positiivinen, pyritään samalla vahvistamaan myös rinnastusparia toista osaa. Oletus EUn sisämarkkinoiden positiivisesta kuvasta perustuu yhteiseen valuuttaan¹⁵⁷ ja sisämarkkinoiden rajojen poistumiseen, joiden ansiosta kansalaisten on helpompi toimia EUn sisämarkkinoilla. Puhujan intressien esiintuonnilla selonteossa lisätään rinnastettavuusparin tuloksellisuutta. Intressien ”paljastamisella” puhuja lähentää itsensä rinnastettavuuspariin. Ilmoittamalla: ”perusteesini” puhuja sitouttaa itsensä asiaan käyttämällä minä -muotoa. Asian tärkeyttä korostetaan käyttämällä uskonnollisuuteen viittaavaa väitettä,¹⁵⁸ joka viittaa myös metaforan käyttöön.

Yleistyksen käyttö on eräs retorinen keino vakuuttaa kuulijoita. Selonteossa käytetään ei-numeraalista ilmaisua, jolloin asiaa ei vakuuteta narratiiveilla vaan yleistyksillä.¹⁵⁹ Yleistämällä asia, selonteon kriittinen sisältö ei ehkä loukkaa ketään kansainvälisessä kontekstissa. Käyttäessään ilmaisua ”valitettavasti” puhuja muodostaa myös sujumattomasta yhteistyöstä yleistyksen, jonka olemassaolo ei varsinaisesti ole kenenkään syytä.¹⁶⁰ Yhteistyöjärjestelyiden merkitystä korostetaan käyttämällä ääri-ilmaisuja ”täysin”, ”tiivis” ja ”välttämättömyys”. Ääri-ilmaisulla tehostetaan yhteistyö järjestelyiden tärkeyttä ja pyritään karsimaan kaikki muut vaihtoehdot pois.¹⁶¹

4.1.2 Organisaation hyödyn tavoittelu osana kansainvälisyyttä

Viranomaisyhteistyön merkityssysteemien rakentuminen on globalisaatiorepertuaari kategorissa lisäksi organisaatiolähtöistä. Tämä edustaa ns. alhaalta ylöspäin –mallia. Mallissa alhaalla oleva organisaatio korostaa kansainvälisyyden tuomia etuja oman organisaation saaman hyödyn kannalta. Tämän avulla korostetaan oman organisaation olemassaolon tärkeyttä sosiaalisessa todellisuudessa.

¹⁵⁶ Jokinen, Arja: 1999, s. 153-154.

¹⁵⁷ Esimerkiksi lehtiartikkelin otsikko: ”Yhteisvaluutta euroon riittää uusia tulijoita”, Helsingin sanomat, 21.7.2009, s. A3.

¹⁵⁸ Nurmi, Timo: Gummeruksen suuri suomen kielen sanakirja, Gummeruksen kirjapaino Oy, Jyväskylä 2004, s. 1088.

¹⁵⁹ Jokinen, Arja: 1999, s. 144 - 148.

¹⁶⁰ Jokinen, Arja: 1999, s. 134, 147.

¹⁶¹ Jokinen, Arja: 1999, s. 151; Pomerantz, Anita: Extreme Case Formulation. A Way of Legitimizing Claims, Human Studies 9, 1998 s.219-229.; Potter, Jonathan: Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction. Sage, London, 1996, s.187-190.

Osittain kyseessä on sektoroituminen. Olen kuitenkin erottanut sektoroitumisen erilliseksi kansalliseksi repertuaariksi luvussa 4.3, siihen liitetyn voimakkaan kansallisen sävyn vuoksi, joka osittain johtuu organisaatioiden valtakamppailusta. Kansallisten turvallisuusorganisaatioiden olemassaolo kansainvälisessä kontekstissa on aineiston perusteella vakaa. Vakaus johtuu siitä, että niiden olemassaoloa ei todellisuudessa uhkaa kilpailevat ylikansalliset toimijat. Kansallisten organisaatioiden valtakamppailu ilmenee selvemmin resurssikamppailuna kansallisessa kontekstissa.

Olen muodostanut ”organisaation hyödyn tavoittelu osana kansainvälisyyttä” –kategoriassa kaksi funktiota, jotka rakentavat viranomaisyhteistyön merkityssysteemiä. Ne ovat ”Maine” -funktio ja ”Kansallinen hyöty kansainvälisyydestä” -funktio.

”Maine” –funktiolla tarkoitan selonteojen tapaa kuvata organisaation menestyminen osana kansainvälistä areena. Organisaation läsnäolo paljastuu suoritettuna viranomaisyhteistyön kautta. Kun puhuja korostaa kansallisen viranomaisyhteistyön menestystä, hän pyrkii turvaamaan oman organisaation olemassaoloa. Yhteistyötä kuvataan suuntautuvaksi kansallisesta kansainväliseen, jolloin luodaan mielikuva viranomaisyhteistyön erinomaisuudesta kansainvälisesti. Mallia voidaan kuvata myös sisältä ulospäin suuntautuvaksi. Luomalla mielikuva suomalaisen viranomaisyhteistyön erinomaisuudesta puhuja vahvistaa organisaationsa asemaa ja turvaa sen olemassaoloa.

Toinen funktio ”kansallinen hyöty kansainvälisyydestä” rakentaa merkityssysteemiä käänteisesti tukeutumalla ehdottomuus -strategiaan. Kansainvälisestä toiminnasta ja etenkin viranomaisyhteistyöstä luodaan argumentaatioiden avulla kansallista arvoa lisäävää hyödyke. Ehdottomuus –strategialla kansainvälisyyttä ei aseteta alttiiksi vasta-argumentaatioille. Kansainvälisyyden kielteiset muodot vaiennetaan ja diskursseista nostetaan esille positiiviset asiat. Edellä mainitusta kansainvälisestä toiminnasta korostetaan saatavan mm. kokonaisvaltaista kansallista hyötyä. Verrattuna edelliseen Maine -funktion malliin on ”kansallinen hyöty kansainvälisyydestä” -funktio päinvastainen eli ulkoapäin sisälle -malli.

4.1.2.1 Maine -funktio

”Meillä on myös paljon annettavaa muiden maiden rikostorjuntaviranomaisille. Suomalainen PTR -yhteistyö ja maalitoimintamalli ovat herättäneet myös kansainvälistä kiinnostusta ...Puheenjohtajuus tarjoaa erinomaisen väylän esitellä toimintamalliamme lähialueille sekä kehittää viranomaisyhteistyötä Itämeren alueella.”¹⁶²

Kategorioimalla selonteossa toimijoita terminologialla ”me” ja ”muut” luodaan vastakainasettelua.¹⁶³ Käyttämällä me-retoriikkaa vahvistetaan läsnä olevan yleisön yhteenkuuluvuutta. Yhteenkuuluvuuden tunteen tavoitteena on saada kuulijat myötämieliseksi selonteon sanomalle.¹⁶⁴ Kun puhuja käyttää termiä ”muiden maiden”, sisällytetään kategoriaan kansallinen ja ulkomainen näkökulma. Me -retoriikan avulla, kansallisessa tilaisuudessa, on kansallisen organisaation edustajan helppo saada yleisö lähentymään ja tuntemaan yhteenkuuluvuuden tunnetta, kun puhutaan kansainvälisestä toiminnasta. Yhteenkuuluvuuden tunne saa myös aikaan kansallistunteen. Kansallishenkisyys ja -tunne muodostuvat toimijoiden yhteisestä kulttuurista ja historiasta, jotka yhdessä luovat olemassa olevan sosiaalisen todellisuuden. Suomalaiseen kulttuuriin on aina kuulunut voimakas kansallistunne. Puhuja vahvistaa kansallistunnetta kertomalla PTR -toiminnan (Poliisi, Tulli, Raja) herättämästä kansainvälisestä positiivisesta huomiosta. Yhdistämällä me –retoriikka ja positiivinen asia luodaan yleisölle otollinen mahdollisuus sitoutua esillä olevaan asiaan eli viranomaisyhteistyöhön.¹⁶⁵

Esittämällä viranomaisyhteistyö yleistyksenä ilman kvantitatiivista arviota, tukeutuu selonteko ainoastaan puhujan antamaan informaatioon. Informaation esittäminen yleistyksenä ilman numeraalista tai informaatiota tukevia argumentteja altistetaan se vastaargumentaatioille.¹⁶⁶ Kun selontekoa kuunteleva yleisö on myötämielinen esitettyä asiaa sekä sen esittäjää kohtaan, on näiltä vasta-argumentaatioilta mahdollista välttyä. Lisäksi yleisöä vakuutetaan kansallisen viranomaisyhteistyön positiivisuudesta sitomalla yhteistyö valtion ja EUn toimintaan. Kun esitetty asia sidotaan korkeamman tason organisaatiota hyödyttäväksi toiminnaksi, vahvistetaan samalla oman organisaation olemassaoloa ja toimintamahdollisuuksia. Toiminnan tapahtuessa kansainvälisessä kontekstissa luodaan aiheesta vielä tärkeämpi, koska siihen sisältyy kansallistunnetta.

¹⁶² Rajamäki Kari, Sisäasiainministeri: Poliisin maalitoiminta on tuottanut tuloksia järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa, 12.11.2004.

¹⁶³ Jokinen, Arja: 1999, s.141

¹⁶⁴ Jokinen, Arja: 1999, s.139

¹⁶⁵ Jokinen, Arja: 1999, s.139

¹⁶⁶ Jokinen, Arja: 1999, s.146-147

”Suomi pyrkii tehostamaan unionin piirissä tapahtuvaa operatiivista yhteistyötä. Suomen poliisi-, tulli ja rajaviranomaisten välinen yhteistyö on todettu unionissa ns. parhaaksi käytänteeksi.”¹⁶⁷

Selonteossa rinnastetaan Suomen valtio ja PTR –yhteistyö. Rinnastus on hienovarainen ja kätkeyty, jolloin sen käyttö on tehokasta. Rinnastamalla PTR –yhteistyö valtiokontekstiin siirretään vastuu yhteistyöstä Suomen valtion tehtäväksi. Tällöin PTR –yhteistyö saa koko Suomen tuen eikä se enää ole eri hallintoviranomaisten kesken suorittamaa yhteistyötä.¹⁶⁸ Siten yhteistyö on nostettu kansalliselle tasolle koko yhteiskunnan tehtäväksi. Diskursiivisesti rinnastamalla, ne sidotaan toisiinsa, jolloin yksittäisen organisaation statusta kohotetaan ja samalla turvataan sen olemassaolo. Kuvaamalla suoritettua yhteistyötä ”parhaaksi käytännöksi” käytetään ääri-ilmaisua. Ääri-ilmaisun avulla korostetaan yhteistyön erinomaisuutta ja samalla pyritään oikeuttamaan sen tulevaisuus.¹⁶⁹ Kun puhuja tuo esille viranomaisyhteistyön erinomaisuuden, tuetaan oman organisaation mainetta ja tuloksellisuutta. Yhteistyön sitominen valtiokontekstiin ja sen saavuttaman tuloksellisuuden korostaminen suostuttelee yleisöä hyväksymään jo olemassa olevaa toimintaa. Lisäksi mainitsemalla yhteistyön toimijat nimeltä korostetaan näiden organisaatioiden mainetta.

”Peräänkuulutan entistä tiiviimpää hallinnonalojen rajat ylittävää yhteistyötä kriisinhallinnassa. Ratkaisevaa ei ole se, minkä lipun alla kutakin operaatiota toteutetaan vaan se, millaisia tuloksia siinä saavutetaan. Suomalainen toimintamalli on osoittanut voimansa jo moneen kertaan. Tällä tiellä meidän on hyvä jatkaa eteenpäin”¹⁷⁰

Selonteon sävy on kriittinen ja yhteistyön kvalitatiivisuutta arvosteleva. Siitä on havaittavissa sektoroitunutta valtakamppailua. Tässä luvussa havainnoin analyttisesti merkityssysteemejä. Kriittisen diskurssin esiintyminen kansainvälisessä viranomaisyhteistyö –kontekstissa, tukee se ko. funktion kuulumista viranomaisyhteistyön merkityssysteemin rakenteisiin.

¹⁶⁷ Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: LIBE-valiokunnan kuulemistilaisuudessa Brysselissä, 13.07.2006

¹⁶⁸ Jokinen, Arja s.153-154.

¹⁶⁹ Jokinen, Arja s.150-152.

¹⁷⁰ Häkämies Jyri, Puolustusministeri: 182. maanpuolustuskurssin avajaisissa Helsinki, 17.09.2007.

Puhuja käyttää puhujakategorisointia¹⁷¹ puhumalla minä -muodossa, ”peräänkuulutan”, ja pyrkii siten tehostamaan esittämäänsä diskurssia. Kyseisessä selonteossa on huomioitava yleisökonteksti. Yleisönä on maanpuolustuskurssin jäseniä, jotka yleensä koostuvat eri alan johtohenkilöistä. Arvostetun yleisön ollessa läsnä on myös selonteon esittäjän pyrittävä vakuuttamaan ilmaisuun. Itsensä sitouttaminen, minä muodon käyttämisellä, on hyvin tehokas keino, koska henkilö kantaa vastuun esittämästään asiasta loppuun saakka. ”Peräänkuulutan” termiä käyttämällä puhuja ei pelkästään ilmaise asiaa vaan hän käyttää myös käskymuotoa. Käskymuodon käyttäminen tehostaa asiaa diskurssiivisessa maailmassa.

Valtakamppailu ja oman organisaation korostaminen tulevat esille kappaleen seuraavassa lauseessa, jossa käytetään metaforista ilmaisua ”osoittanut voimansa”. Ilmaisua luo mielikuvan ”kampailusta - taistelusta”, jossa vallitseva käytäntö on nujertanut muut toimintamallit. Metaforalla puhuja sitouttaa kriisinhallintayhteistyön sotilaalliseen toimintaan ilman, että sitä edes mainitaan. Selonteossa on onnistuttu valjastamaan metaforan piilevän voiman nostamalla konnotaatio esille.¹⁷² Edelleen selonteossa jatketaan metaforan käyttöä esittämällä ratkaisuksi ”tällä tiellä” jatkamista. Lisäksi puhuja käyttää samassa lauseessa me –retoriikkaa¹⁷³ ”tällä tiellä meidän...”, joka pyrkii yhdistämään kuuliijoita ja siten suostuttelemaan heidät suosiolliseksi esitetyille asialle.

Oman organisaation maineen tavoittelu on piilotettu selonteossa. Luomalla metaforien avulla mielikuvia ja pyrkimällä sitouttamaan yleisöä me –retoriikan keinoin, puhuja oikeuttaa esittämäänsä asiaa. Yleisön hyväksyessä selonteossa esitetyt argumentaatiot, on esittäjä kyennyt vakuuttamaan heidät. Puhujaoikeutuksen ja argumentaation hyväksyminen vahvistavat selonteon esittäjän asemaa sosiaalisessa todellisuudessa. Aseman vahvistuminen korostaa ja vahvistaa samalla myös puhujan organisaatiota. Epäsuoran ilmaisun käyttö on tehokas keino, koska tuolloin kuulijan oma tulkinta merkityssysteemin asiakontekstista on vahvempi, jos hän kokee itse oivaltaneensa asian eikä sitä ole hänelle suoraan sanottu¹⁷⁴.

¹⁷¹ Jokinen, Arja: 1999, s.134-136.

¹⁷² Gill, Ann M. & Whedbee, Karen: Rhetoric, teoksessa Discourse as Structure and Process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Volume 1. Sage, London, 1997, s.155-184; Jokinen, Arja: 1999, s.149-150.

¹⁷³ Jokinen, Arja:1999, s.139

¹⁷⁴ Jokinen, Arja:1999, s.145

Olen käsitellyt merkityssysteemien ”Maine” -funktioiden olemassaoloa. Monissa selonteissa nousee esille kansallisen organisaation olemassaolon korostaminen kansainvälisessä kontekstissa. Maineen avulla organisaatioiden toimintaa oikeutetaan ja siten turvataan niiden olemassaoloa. Kansallisten organisaatioiden keskinäinen valtakamppailua ei esiinny voimakkaana kansainvälisessä kontekstissa. Valtakamppailun vähäisyys johtunee halusta pitää kiinni valtiollisesta itsemääräämisoikeudesta, jolloin kansainvälisellä areenalla organisaatioiden olemassaoloa ei aseteta kyseenalaiseksi. Esittämäni selontekojen valossa organisaatioiden olemassaolosta luodaan ehdoton sosiaalinen todellisuuskurssi. Todellisuuskurssi oikeuttaa organisaatioiden olemassaolon eikä aseta niitä kyseenalaiseksi.

4.1.2.2 Kansallinen hyöty kansainvälisyydestä -funktio

Toiseksi funktioksi olen nimennyt ”Kansallinen hyöty kansainvälisyydestä”. Tämä funktio rakentaa merkityssysteemiä siten, että organisaatioiden suorittaman kansainvälisen viranomaisyhteistyön tavoitteena on vahvistaa kansallisessa kontekstissa organisaation asemaa ja turvata olemassaolo.

”Aktiivisuus kansainvälisessä yhteistoiminnassa hyödyttää suoraan kotimaan puolustusta”¹⁷⁵

Selonteko kuvaa yhteistyön ehdottomuutta ja sulkee muut vaihtoehdot pois. Yleistysdiskurssin avulla kielletään mahdollisten negatiivisten asioiden olemassaolo¹⁷⁶. Kun kuvataan ”aktiivisuus” lähtökohdaksi, suostutellaan yleisöä hyväksymään dynaaminen toiminta. Aktiivisuus -termiä käyttämällä kuvataan organisaation toiminnan laatua ja määrää. Aktiivisuus –termin käyttäminen saa laajempaa kontekstia seuraavassa lainauksessa.

¹⁷⁵ Häkämies Kari, Puolustusministeri: 183. maanpuolustuskurssin avajaisissa, 05.11.2007.

¹⁷⁶ Jokinen, Arja: Pohjimmaiset asunomarkkinat, diskurssianalyysi kuntatason viranomaiskäytännöistä, Nettopaino, Joutsa, 1991, s.145-165.

”Samoin on selvää, että Suomi jatkaa kansainvälisellä näyttämöllä aktiivista yhteistyön politiikkaa tavoitteena Euroopan unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittäminen sekä tiivis yhteistyö Naton kanssa rauhankumppanuusohjelman puitteissa. Pohjoismainen yhteistyö ja erityisesti eteneminen yhdessä Ruotsin kanssa on tärkeää. Monenkeskiseen yhteistyöhön panostamisen ohella meidän ei pidä unohtaa, että hyvät kahdenväliset suhteet niin Yhdysvaltoihin ja Venäjään kuin muihinkin maihin ovat luonnollisesti ohjelmassamme.”¹⁷⁷

Aktiivisuus on määräävä yleistys, jolla korostetaan organisaation ja valtakunnan toiminnan laatua. Korostamalla aktiivisuutta suljetaan muut vaihtoehdot pois. Aktiivisuudesta muodostuu dominoiva toimintaa kuvaava termi. Tärkeää ei ole enää se mitä tehdään, tärkeää on vain aktiivisuus ja edelleen toimijan oma rooli kansainvälisellä areenalla. Toimijan roolia perustellaan kansallisen hyödyn saavuttamisella. Samalla vahvistetaan oman organisaation olemassaolon oikeutta. Olemassaolon oikeutusta vahvistetaan luomalla ehdottomuus –strategia kansainvälisestä toiminnasta ja mukanaolon aktiivisuudesta. Siten rakennetaan todellisuus, jossa tarvitaan fyysinen toimija toteuttamaan toiminnot esimerkiksi toimijan oma organisaatio. Merkityssysteemin funktio muodostuu sosiaalisesta kulttuuritaustasta. Suomalaisessa yhteiskunnassa korostetaan toimintaa. Toiminnan korostamiseen sisältyy tavoitehakuisuutta ja pienen valtakunnan dilemma. Suomalaisessa yhteiskunnassa korostetaan, että pienen maan on oltava aktiivinen, jotta sen ääni kuuluu kansainvälisellä areenalla. Tätä kulttuurin ominaisuutta korostetaan päivittäin talouden ja tieteen sekä median diskursseissa. Vetoamalla selonteoissa kulttuurin resursseihin puhuja oikeuttaa argumentaation ilman kiistämisen vaaraa. Kulttuurin resursseihin tukeutuvassa argumentaatiossa huomio siirretään pois argumentaation heikkouksista.¹⁷⁸ Selonteoissa on havaittavissa myös aktiivisuuden ja subjektiivisuuden rinnakkainen asetelma, joka kumpuaa kulttuurisesta todellisuudesta. Kun puhuja ilmoittaa, että ”Suomi jatkaa” luodaan jälleen aktiivisuutta korostava yleistys.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Häkämies Jyri Puolustusministeri: kansallisen veteraanipäivän juhla, Kotka, 27.04.2007.

¹⁷⁸ Potter, Jonathan & Edwards, Derek: Discourse Analysis, Attribution Theory and the Social Psychology of Fact, European Journal of Social Psychology 20, 1990, s.415; Potter, Jonathan: Representing reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction, Sage, London 1996, s.167-169; Jokinen, Arja: 1999, s. 145.

¹⁷⁹ Jokinen, Arja: 1999, s 145.

Oman organisaation rooli on kätkeyty selonteissa. Ensimmäisessä lainauksessa organisaation liityntäpinta paljastuu ”kotimaan puolustusta” –termistä. Kotimaan puolustajana toimii puhujan organisaatio. Piilottamalla organisaatio tehdään argumentaatiosta helpommin hyväksyttävä. Jälkimmäisessä lainauksessa organisaatiota ei myöskään mainita, vaan se on olemassa toimintojen kautta. Kun selonteko tukee ehdottomuutta ja korostaa sen kautta toiminnallisuutta kansainvälisellä areenalla, luodaan epäsuorasti organisaation olemassaolon oikeutus. Puhuja suostuttelee yleisön hyväksymään kansainvälisen yhteistyön ja siten edelleen yhteistyön toimijan eli puhujan organisaation.

Toiminnallisuuden korostamisen -strategia korostuu myös seuraavassa selonteossa. Organisaation konkreettinen sitoutuminen ilmenee selonteossa me –retoriikan¹⁸⁰ kautta.

”Valmistaudumme ensimmäisten jäsenten joukossa osallistumaan EU:n nopean toiminnan joukkoihin 1.1.2007 lähtien. Lisäksi harjoitamme yhteistyötä Naton laajentuvan rauhan-kumppanuusohjelman puitteissa ja pyrimme omalta osaltamme tiivistämään EU:n ja Naton yhteistyötä kriisinhallinnan saralla.”¹⁸¹

Me –retoriikalla pyritään luomaan toiminnallista yhteenkuuluvuuden tunnetta vastaanottajien keskuudessa. Toisaalta yleisöä suostutellaan myötämieliseksi me –retoriikalla selonteossa esitettyjä argumentteja kohtaan, minkä lisäksi puhuja sitouttaa itsensä organisaationsa toimintaan.¹⁸² Toiminnallisuuden korostaminen tapahtuu selonteossa käyttämällä ”ensimmäisten joukossa” termiä. Puhuja luo selonteon argumentaatioon tilanteisuuden sitomalla sen aikautukseen. ”Ensimmäisten joukossa” voidaan olla vain kerran. Tämän jälkeen tilaisuus ei enää toistu. Vetoamalla ainutkertaisuuteen käytetään eräänlaista ääri-ilmaisua korostuskeinona. Ääri-ilmaisun käytöllä ja yhteenkuuluvuuden tunteen luomisella suostutellaan kuulijat myötämieliseksi selonteon argumenteille.¹⁸³

¹⁸⁰ sama, s.139.

¹⁸¹ Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: juhlapuhe Kansallisen veteraanipäivän juhlassa, Karttula, 27.04.2006

¹⁸² Jokinen, Arja: 1999, s. 139.

¹⁸³ sama, s.139.

Puhujan sitoutuminen¹⁸⁴ organisaation toimintaan kuvataan ilmaisuilla ”valmistaudumme” ja ”harjoitamme”. Lähentämällä itsensä organisaation toimijaksi puhuja osoittaa konsensuksen olemassaoloa. Käyttämällä toiminnasta preesens -muotoa puhuja luo kuvaa olemassa olevasta toiminnasta. Toisaalta kyseistä toimintaa ei myöskään alisteta alttiiksi vasta-argumenteille vaan selonteko rakentuu ehdottomuus -strategian ympärille siten, että olemassa oleva toiminta on vain olemassa oleva totuus, jota pyritään vahvistamaan dynaamisella kielenkäytöllä.

Oman organisaation avoin korostus kansallisessa kontekstissa ilmenee seuraavan selonteon lainauksessa.

”Kansainvälistä kriisinhallintayhteistyötä mitenkään aliarvioimatta korostan, että suomalaiset erikoisjoukot ovat ensi kädessä kansallisen puolustuksen ”keihäänkärki”, joka varustetaan ja koulutetaan siten, että joukkojen yhteistoiminta sujuu kitkatta kotimaan viranomaisten kanssa. Viime kuukausien ja vuosien tapahtumat maailmalla ovat kiistattomasti osoittaneet tällaisten joukkojen tarpeellisuuden eri kriiseissä.”¹⁸⁵

Puhuja suojaa argumenttinsa jo etukäteen käyttämällä ”mitenkään aliarvioimatta” argumentaatiota. Argumentaatioissa puhuja ilmoittaa jo etukäteen, ettei aliarvio muita asiaan liittyviä toimintoja ja siten tekee niistä lähtökohdista nousevat vasta-argumentit turhiksi. Suojautumisella poistetaan toiselta osapuolelta mahdollisuus sitoa vasta-argumentti puhujan esittämään väitteeseen.¹⁸⁶

Selonteossa tuodaan voimakkaasti esille organisaation kansallinen näkökulma. ”Korostan” termillä puhuja osoittaa henkilökohtaista sitoutumista esittämäänsä asiaan. Hän on valmis henkilökohtaisesti seisomaan selonteon takana. Itsensä sitouttaminen tukeutuu puhuja – kategorian käyttöön, koska ministerinä puhuja omaa korkean puhujastatuksen.¹⁸⁷ Selonteon sanomaa tuetaan metaforien ”ensi kädessä” ja ”keihäänkärki” käytöillä. ”Ensi kädellä” vastaa sanaa ”ennen kaikkea”.¹⁸⁸ Sanomalla ”ensi kädessä” puhuja pehmentää tekstiasua sekä kuvaillee organisaationsa auttamishalukkuutta. ”Keihäänkärki” –metaforalla luodaan mielikuva terävästä, lävistävästä ja tunkeutumiskykyisestä asestä, joka voidaan ulottaa kauas.¹⁸⁹

¹⁸⁴ sama, s.134, 139

¹⁸⁵ Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Laskuvarjojääkärikillan 40-vuotisjuhlassa, 27.03.2004.

¹⁸⁶ Kaakkuri-Knuuttila Marja-Liisa teoksessa Argumentti ja Kritiikki, Lukemisen, Keskustelun ja vakuuttamisen taidot: Retoriikka, Gaudeamus, Helsinki, 1998, s.257; Jokinen, Arja teoksessa Diskurssianalyysi liikkeessä, Vastapaino, 1999, s.155.

¹⁸⁷ Jokinen, Arja: 1999, s.135-136

¹⁸⁸ Nurmi, Timo: 2004, s. 116.

¹⁸⁹ sama, s. 349

Oman organisaation toiminnan voimakas kansallinen korostaminen on osittain vastakkainen globalisaatiorepertuaarin funktion kanssa. Selonteko luo pohjan kriittisen diskurssin puheen-
vuorolle. Analysoitaessa selonteon erilaisia suostuttelevan ja vakuuttavan retoriikan keinoja, havaitaan, että retoriikalla ei kumota kansainvälistä näkökulmaa vaan pelkästään korostetaan kansallista yhteistoimintaa. Yleisökontekstista puolestaan havaitaan, että yleisönä on erikois-
joukkojen henkilöstöä, jolloin puhuja haluaa nostaa kansallisia asioita myös puheeseensa kansainvälisten asioiden lisäksi. Huomioimalla koko selonteon (puheen) sisältö, havaitaan kansainvälisyyden läsnäolo edellä nähtyä lainausta paremmin. Puheen retorisisilla keinoilla kansainvälisen ja kansallisen toiminnan sidoksisuutta vakuutetaan yleisölle. Sidoksisuuden olemassaolo tukee tutkimuksen merkityssysteemien funktionaalista rakentumisen näkökulmaa, jossa kansainvälisellä toiminnalla tuetaan kansallista organisaatiota.

4.2 Resurssirepertuaari

”Tavoitteena on koulutuksen kehittämisen yhteydessä huomioida sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan samanaikaisuus ja sisällyttää siviilikriisinhallinnan peruskoulutukseen harjoituksia yhteistyöstä sotilasorganisaation kanssa. Samalla on mahdollisuus hyödyntää sotilaallisen koulutuksen resursseja.”¹⁹⁰

Viranomaisten välisen yhteistyön merkityssysteemin rakentuminen on havaittavissa resurssien kautta. Diskursiivisessa maailmassa resurssit eivät näy konkreettisina. Viranomaisyhteistyö on toimintaa kuvaava diskursiivinen ilmaisu. Toiminnallisuuden kautta resurssien kielellisestä merkityksestä syntyy sosiaalinen todellisuus. Ontologisessa lähestymistavassa oletetaan olevan myös ei-diskursiivinen maailman, jolloin diskurssilla on seurauksia tuottava luonne tuossa maailmassa. Ei-kielellisessä maailmassa resurssien todellisuus ilmenee faktuaalisena ja fyysisenä toimintana.

Valtionhallinnon toimintaresurssit muodostuvat pääosin yhteiskunnan tuottamista varoista. Valtionhallinnon viranomaisten toimintaresurssit ovat siis pääasiassa riippumattomia toimijasta. Toimija ei kykene tuottamaan resurssivapautta itsenäisesti esimerkiksi saamalla toiminnastaan rahallista voittoa ja edelleen sitä kautta saavuttamaan resurssisen riippumattomuutta valtiosta.

¹⁹⁰ Rajamäki, Kari Sisäasiainministeri: Siviilikriisinhallinnan laatua ja vaikuttavuutta arvioitava - Kriisinhallintakeskuksen avajaiset, Kuopio, 01.02.2007.

Tutkimuksen ajanjaksoon sijoittuu myös valtionhallinnon tuottavuusohjelma. Ohjelman tarkoituksena on tehostaa valtionhallinnon sektoreiden toiminnan tuottavuutta. ”*Poikkeuksellisen suuri henkilöstöpoistuma antaa ainutkertaisen mahdollisuuden lisätä tuottavuutta ja tehokkuutta hyvää henkilöstöpolitiikkaa noudattaen. Yleistavoitteena on esitetty valtion toiminnan tuottavuuden ja tehokkuuden lisäämistä siten, että seuraavan vaalikauden loppuun mennessä keskimäärin puolet valtion henkilöstön poistuman johdosta vapautuvista työpaikoista täytetään. Tämä merkitsisi keskimäärin runsaan kahden prosentin vuosittaista henkilöstömäärän vähennystä ja vastaavaa tuottavuuden nousua vuoteen 2011 mennessä*”.¹⁹¹ Tuottavuusohjelmaan sisältyy resurssien kaventumista ja uudelleen suuntautumista. Yleisenä trendinä on Suomessa ollut tutkimuksen ajanjaksona, että valtiollisen toiminnan resurssien määrä pienee. Vähenevien resurssien osoittaminen valtionhallinnon eri sektoreille asettaa sektorit väistämättä kilpailutilanteeseen. Tutkimuksen ajanjaksoon sisältyvä turvallisuuskontekstin muutos luo myös eräänlaisen kilpailutilanteen turvallisuusviranomaisten välille.

”Jokainen ministeri ”toivoo”, että hänen hallinnonalansa määrärahat kasvaisivat. Ei ole realistista olettaa missään poliittisessa konstellatiossa, että puolustusmäärärahat kääntyisivät nousuun ilman että Suomen turvallisuustilanne olisi muuttuvat sotilaallisesti huolestuttavaan suuntaan. Toisaalta muistutan, että puolustushallintoa ei pidä rangaista siitä, että se on toteuttanut omasta aloitteestaan tuottavuus- ja säästöpolitiikkaa ja sen lisäksi osallistunut valtioneuvoston yhteisiin talkoisiin.”¹⁹²

Analysoituani selonteiden, olen jakanut resurssirepertuaarin kolmeen erilaiseen funktioon, jotka rakentavat viranomaisyhteistyön merkityssysteemiä. Ensimmäisenä funktiona on ”Käsketty yhteistyö” -funktio, toisena on ”organisaatioiden resurssit yhteistyön mahdollistajana” -funktio ja kolmannen funktion muodostaa ”resurssikateus” -funktio. Funktiot eivät ole toisiinsa poissulkevia vaan ne esiintyvät vaihtelevasti diskurssiivisessa maailmassa. Selonteissa puhujat käyttävät näitä funktioita yhdessä tai erikseen. Kaikkien funktioiden yhteisiä nimittäjiä ovat organisaation olemassaolon turvaaminen ja viranomaisyhteistyödiskurssin tukeminen.

¹⁹¹ Rajamäki, Kari Sisäasiainministeri: Paikallispoliisin tulevaisuuden haasteet - Joensuun poliisilaitos 60 vuotta 12.11.2005

¹⁹² Kääriäinen, Seppo Puolustusministeri: avajaispuhe 175.maanpuolustuskurssin avajaisissa Säätytalolla, Helsinki, 07.11.2005.

”Käsketty yhteistyö” –funktio liittyy valtiohallinnon tuottavuusohjelman edellyttämään toiminnan tehostamiseen. Funktion avulla viranomaisyhteistyön merkitys rakentuu puhuja - kategorisoinnille.¹⁹³ Funktiossa viranomaisyhteistyö nähdään ratkaisun avaimena resurssikeskustelussa. Organisaatioiden resurssien supistuessa ratkaisevaksi toimintamalliksi määritellään viranomaisten välinen yhteistyö. Viranomaisyhteistyö nimetään ilmiöksi. Tätä ilmiötä ei selonteissa avata avoimeksi keskusteluksi diskurssien avulla vaan viranomaisyhteistyö esitetään olemassa olevana totuutena. Ilman kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia perusteluja kuvattu totuus, jota tarjotaan ehdottomana toimintamallina, luo tilanteen, jossa viranomaisyhteistyölle luodaan oikeutus hegemoniseen valta-asetelmaan.

Toisessa funktiossa ”organisaatioiden resurssit yhteistyön mahdollistajana” näkökulma kiinnittyy organisaatioiden kykyyn tukea viranomaisyhteistyötä. Viranomaisyhteistyö koetaan dynaamiseksi ilmiöksi, jota tukemalla organisaatiot saavat menestystä. Funktion diskursseissa näyttäytyvät puoltavat selonteot määrällisesti suurena joukkona. Kyseisen funktion liityntäpinna ”käsketty yhteistyö” –funktioon on olemassa. Tässä funktiossa diskurssin kategorisoituminen tilanteeseen käyttöön erottaa sen kuitenkin näkökulmallisesti ensimmäisestä ”käsketty yhteistyö” -funktioista. Tilanteisen käytön –kategorialla palvellaan funktion toteutumista.¹⁹⁴ Tässä funktiossa organisaation resurssit palvelevat viranomaisyhteistyötä. Viranomaisyhteistyötä ei tässäkään funktiossa aseteta kyseenalaiseksi vaan retoriikan keinoilla vakuutetaan kuulijat myötämielisiksi yhteistyölle.

Kolmannessa funktiossa kriittinen diskurssio näyttäytyy lukijalle. ”Resurssikateus” –funktio nostaa esille organisaatioiden valtakamppailun. Kategorisesti se sisältyy kategorioiden tilanteeseen käyttöön, joilla oikeutetaan funktion toteutuminen. Diskurssiivinen valtakamppailu ilmenee funktiossa oman olemassaolon turvaamisena ja resurssien riittävyytenä. Olemassaolo oikeutetaan viranomaisyhteistyön avulla. Funktio avaa oven sektoroitumisrepertuaarille, jota käsittelen seuraavassa luvussa. Funktioiden tarkastelun lähtökohtaisena erona on se, että ”resurssi kateus” -funktio rakentaa merkityssysteemiä resurssien kautta eikä toiminnan kuten sektoroitumisrepertuaarin funktiot. Sektoroitumisilmiö nostaa esille myös organisaation valtakamppailun. Tässä luvussa pitäydyn analyyttisessä lähestymistavassa, joka karsii kriittisen tarkastelun pois, vaikka siihen olisi materiaalin kautta mahdollisuus.

¹⁹³ Jokinen, Arja:1999, s.142

¹⁹⁴ sama, s.142.

Analyysin perusteella resurssirepertuaarilla on merkittävä asema viranomaisyhteistyön merkityssysteemiä rakennettaessa. Resurssikeskustelu on jatkuvasti selonteoissa läsnä. Resurssirepertuaari yhdessä sektoroitumisrepertuaarin kanssa muodostavat keskeisen osan viranomaisyhteistyön merkityksen rakentumisesta. Tutkimuksen aineiston toimijat (ministerit) luovat ja tuottavat merkityksiä sosiaaliseen todellisuuteen selontekojensa välityksellä. Heidän yhteiskunnalliset asemat edustavat korkeaa statusta yhteiskunnassa ja organisaatioissa, jolloin heidän tuottamilla diskursseilla on vaikutusta.

”Jokainen luonnollisesti osallistuu keskusteluun omista lähtökohdistaan. Puolustusministerinä ensisijainen velvollisuuteni on huolehtia siitä, että sotilaallinen maanpuolustuksemme on tulevana vuosina parhaassa mahdollisessa kunnossa.”¹⁹⁵

4.2.1 Käsketty yhteistyö –funktio

Funktion diskurssit tarjoavat viranomaisten välistä yhteistyötä vaihtoehdottomana totuutena. Vaihtoehdoton totuus pyritään vakuuttamaan puhuja –kategorian avulla käyttäen erilaisia suostuttelevan retoriikan keinoja. Selonteoissa vaihtoehdotonta totuutta (viranomaisyhteistyö) perustellaan valtionhallinnon resurssien riittämättömyydellä. Puhujat tukevat hallitusohjelman tavoitteita eivätkä ryhdy puheissaan kiistämään niitä, jolloin he tuovat myös tavoitteet vaihtoehdottomana totuutena kuulijoille. Näillä vaihtoehdottomuuksien olemassaololla puhujat perustelevat viranomaisyhteistyötä.

”Pienen maan resurssien käyttöä on tehostettu turvallisuustoimijoiden tehokkaalla yhteistyöllä. Tuottavuuden tosiasiallinen tehostaminen on välttämätöntä; lähitulevaisuudessa ei ole oletettavissa, että poliisin tai muiden turvallisuudesta vastaavien tahojen taloudellisissa tai henkilöstöresursseissa tapahtuisi huomattavaa kasvua.”¹⁹⁶

¹⁹⁵ Häkämies, Jyri, Puolustusministeri: juhlapuhe Pirkanmaan Reserviläispiirin 50-vuotisjuhlassa, Tampere, 13.10.2007.

¹⁹⁶ Holmlund, Anne, Sisäasiainministeri: Poliisin hallintorakenneuudistus etenee - Avajaispuhe Länsi-Suomen läänin poliisipäällystöpäivillä, Jyväskylä, 28.11.2007

Kun puhuja mainitsee metaforan ”pienen maan resurssien”, syntyy mielikuva vähäisistä resursseista, jotka eivät riitä¹⁹⁷. Suomessa kulttuurinen ja historiallinen tausta tukee rinnastusparin ”pieni maa – pienet resurssit” käyttöä. Sosiaalinen todellisuutemme hyväksyy rinnastusparin sanoman ehdottomana totuutena.¹⁹⁸ Kyseinen rinnastuspari ei todennäköisesti toimisi esimerkiksi Kuwait tai Norja konteksteissa¹⁹⁹, joissa pinta-alaltaan pienen maan resurssit ovat suuret, mittaamattomista luonnonvaroista johtuen. Tämä osoittaa miten kulttuurinen ja historiallinen todellisuus vaikutukset kielelliseen ilmaisuumme ja todellisuuden rakentumiseen. Rinnastusparin luomaa mielikuvaa vahvistetaan dynaamisella ilmaisulla ”on tehostettu”. Ilmaisulla korostetaan jo toteutettujen resurssitoimintojen tuloksellisuutta. Rinnastusparin ja dynaamista toimintaa kuvaavien ilmaisujen avulla yleisölle luodaan vaikutelma viranomaisyhteistyöstä, olemassa olevana vaihtoehdottomuutena. Viranomaisyhteistyön aikaansaamat tulokset kerrotaan ”resurssien käyttöä on tehostettu” ilmaisulla, eikä niitä faktualisoida numeraalisesti. Yleistyksellä tuetaan vaihtoehdotonta totuutta.²⁰⁰ Lisäksi vaihtoehdotonta totuutta vahvistetaan vielä tulevaisuuteen suuntautuvalla ääri-ilmaisulla ”välttämätöntä”. Ääri-ilmaisulla vakuutetaan yleisöä nyt esitetyn totuuden vaihtoehdottomuudesta.²⁰¹

”Viranomaisten yhteistyö on ratkaisevaa. Tässä konferenssissa osallistujilla on mahdollisuus löytää innovatiivisia toimintatapoja viranomaisyhteistyölle. Esimerkiksi yhteistyö Suomessa on ollut erityisen tuloksellista 1990-luvulla huumeisiin liittyvien tarttuvien tautien torjunnassa.”²⁰²

Korostamalla toiminnan ehdottomuutta luodaan yhteistoiminnalle hegemoninen asema. Samalla kuulijalle syntyy vaikutelma kyseisen toimintamallin erinomaisuudesta. Sanan ”ratkaiseva” käytöllä luodaan kuulijalle mielikuva äärimmäistä tilanteesta, jossa juuri yhteistyön avulla kyseinen tulos on saatu ratkaistua. ”Ratkaiseva” sana kuvastaa ääri-ilmaisua retorisessa käytännössä.²⁰³

¹⁹⁷ Jokinen, Arja: 1999, s. 148-149; Gill&Whedbee:1997, s.172-174.

¹⁹⁸ Jokinen, Arja: 1999, s.154,

¹⁹⁹ Kari, Risto: Maailman valtiot, Tammi, Helsinki, 2004, s.190, 246, 326.

²⁰⁰ Jokinen, Arja:1999, s.147

²⁰¹ sama, s.147, 150 - 152

²⁰² Rajamäki, Kari, Sisäasiainministeri: Huumausainekonferenssi Moving Forward Together, Turku 06.09.2006

²⁰³ Jokinen, Arja:1999, s.150-152

Samassa kappaleessa tuetaan viranomaisyhteistyön hegemoniaa ei-numeraalisella retoriikan käytöllä.²⁰⁴ Ilmoittamalla ”erityisen tuloksellista” puhuja vakuuttaa kuulijaa yhteistyön oikeutuksesta. Ei-numeraalisen terminologian käyttö poistaa myös kuulijalta mahdollisuuden muodostaa itse mielikuvaa toiminnan tuloksellisuudesta, koska hänellä ei ole käytössään tuloksellisuutta kvantifioimia numeraalisia tai tilastollisia faktoja. Kuulijan on siten vain luotettava hänelle tarjottuun faktuaaliseen totuuteen: ”Viranomaisyhteistyö on erityisen tuloksellista”. Ei-numeraalisen terminologian käyttö on todennäköisesti tehokkaampi tapa luoda positiivinen kuva yhteistyöstä kuin numeraalisten arvojen esittäminen.²⁰⁵

”Sisäisen turvallisuuden ohjelma tulee hallituksen käsittelyyn syyskuussa. Tästä käynnistyy varsinainen työ. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on linjattu julkisen sektorin tavoitteet sisäisen turvallisuuden kehittämiseksi. Näiden tavoitteiden toimeenpano edellyttää hyvää ja tiivistä yhteistyötä ja kumppanuutta viranomaisten ja yksityisen sektorin välillä.”²⁰⁶

Puhuja –kategorisoinnin avulla selonteolle haetaan arvostusta. Selonteon sanomalla on suurempi painoarvo käytettäessä hallitus -termiä.²⁰⁷ Hallitus edustaa Suomessa korkeaa poliittista päätäntävaltaa ja siten sen puhuja –status on arvostettu hyvin korkeaksi. Toisena retorisenä keinona käytetään tosiasia -puhetta²⁰⁸, jossa sisäisen turvallisuuden ohjelman toteuttaminen edellyttää yhteistyötä. Irrottamalla toimijan (puhujan) rooli ja vastuu asian toiminnallisuudesta, tarjotaan selonteossa kuulijoille vaihtoehdottomuus -puhetta. Vaihtoehdottomuus tekee esillä olevasta asiasta itsestään selvän faktan, johon kuulijoiden täytyy vain sopeutua, koska faktalle ei voida mitään.²⁰⁹ Faktualisoimalla viranomaisten välinen yhteistyö osana resurssien tuloksellista käyttöä luodaan viranomaisyhteistyön diskurssille hegemoninen tausta. Vaihtoehdottomuudella tuetaan hegemonian syntymistä ja varsinkin kun vaihtoehdottomuutta perustellaan ääri-ilmaisun ”välttämättömyys” käytöllä, kuten alla olevassa selonteossa on tapahtunut.

²⁰⁴ Jokinen, Arja: 1999, s.146-148

²⁰⁵ Potter Jonathan&Wetherell, Margaret&Chitty, Andrew: Quantification Rhetoric – Cancer on television. Discourse&Society, 1991. s.333-365; Jokinen, Arja: 1999, s.147.

²⁰⁶ Rajamäki, Kari, Sisäasianministeri: Keskuskauppakamarin hallituksen kokous 01.09.2004. Internet

²⁰⁷ Jokinen, Arja, 1999, s.135; Potter, Jonathan: Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Contruction, Sage, London, 1996, s.114.

²⁰⁸ Jokinen, Arja, 1999, s.140; Wooffit, Robin: Telling Tales of the Unexpected. Te Organization of Factual Discourse, Harvester Wheatsheaf, London, s.102-103.

²⁰⁹ Jokinen, Arja:1993, s.207-208.; Juhila. Kirsi: 1993, s.163-167.

”Hätäkeskusuudistuksessa on ainutlaatuista myös sen kytkeytyminen monen eri viranomaistahon ja yksityisenkin palveluntuottajan toimintaan. Tällaisesta poikkihallinnollisesta yhteistyöstä meillä ei ole vielä paljon kokemuksia, vaikka valtionhallinnossa on kauan tunnustettu tämännäköisen yhteistyön välttämättömyys ja sen tuomat mahdollisuudet toiminnan tehostamisessa ja palvelujen tuottamisessa.”²¹⁰

4.2.2 Organisaatioiden resurssit yhteistyön mahdollistajana -funktio

Valtionhallinnossa ovat eri hallinnon alat joutuneet valtioneuvoston ohjelman aikana selvittämään omien resurssien käyttöä. Organisaatioille myönnettyjen resurssien jatkuva supistaminen asettaa niiden olemassaolon tarkastelun alaiseksi. Kun organisaatio pystyy esittämään resursseille laajoja käyttötapoja, ne voivat perustella olemassaolon tarpeellisuuttaan paremmin. Kuten globalisaatiorepertuaarilla niin myös resurssirepertuaarilla pyritään oman organisaation toiminnan avulla vakuuttamaan kuulijat oman organisaation olemassaolon välttämättömyydestä. Luvussa repertuaarin funktiot rakentavat merkityssysteemiä toiminnallisuuden kautta.

”Jotta sisäasiainhallinnon tavoite säilyttää Suomi Euroopan turvallisimpana maana toteutuisi, meidän tulee myös uudistaa lainsäädäntöämme, parantaa viranomaistemme toimintaedellytyksiä ja yhteistyötä sekä tarpeen mukaan myös tarkistaa viranomaisten työnjakoa sekä organisaatioita...Kansallisen turvallisuustilanteemme parantamiseksi lakiesitykseen on tarkoitus sisällyttää säännöksiä, joilla rajavartiolaitoksen voimavaroja pyritään hyödyntämään tehokkaammin. Lisäksi helpotettaisiin entisestään rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin yhteistyötä.”²¹¹

Kuvailemalla: ”Suomi on Euroopan turvallisin maa” luodaan yleisölle mielikuva ilmiöstä, joka on parempi ja tavoittelemisen arvoinen. Kyseisellä ilmaisulla vedotaan ihmisen perusluonteeseen, voittamisen tahtoon, retorisen ääri-ilmaisun ”turvallisin” käytöllä.²¹² Ilmaisulla suositellaan yleisö myönteiseksi yhteistoiminnan toimenpiteille, jotta haluttu päämäärä saavutetaan. Tavoitteeseen pääseminen edellyttää resurssien käyttöä. Koska adjektiivista käytetään ”turvallisin” eli superlatiivimuotoa, voidaan olettaa käytettävien keinojenkin olevan poikkeuksellisia ja edelleen oikeutettuja. Käyttämällä ilmaisua ”lisäksi helpotettaisiin” tuetaan ratkaisumallin itsestäänselvyyttä ja pyritään estämään vastaväitteiden syntyä.

²¹⁰ Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Lohjan hätäkeskuksen peruskiven muurauksessa 04.02.2005.

²¹¹ Rajamäki Kari, Sisäasiainministeri: Juhlapuhe Savonlinnan kihlakunnan poliisilaitoksen 100-vuotisjuhlissa, 21.02.2004.

Toimintaa oikeutetaan suostuttelevan vakuuttamisen avulla.²¹³ Kuulijalle ei jää mahdollisuutta nostaa esille esimerkiksi resurssien riittävyyttä, koska kuulijalle tarjotaan, jo valmis ratkaisumalli, tosin ilman kvantitatiivista sisältöä.²¹⁴ Jotta ratkaisumalli hyväksytään sitouttaa puhuja itsensä ja yleisön esittämäänsä asiaan käyttämällä me- termiä: ”meidän tulee”. Me -retoriikan avulla tavoitellaan konsensusta, jolloin vastakkaisen mielipiteen esittäjä joutuukin tilanteeseen, ettei hän kuulu konsensukseen eli me -ryhmään.²¹⁵

Oman organisaation sitominen diskurssissa rinnastuspareihin tapahtuu kahdella tavalla. Rinnastamalla²¹⁶ ”Sisäasianhallinto” ja ”turvallisuuksien maa” sekä myöhemmin uudelleen ”rajojen tulos” ja ”kansallinen turvallisuus” luodaan sisäasianhallinnolle toiminnallinen rooli sekä oikeutetaan se puhuja –kategorian kautta käyttämään diskurssia. Kun muotoillaan diskurssi tukemaan omien resurssien käyttöä viranomaisyhteistyössä, suostutellaan yleisö myötämieliseksi tulevalle toiminnalle, lain muuttamiselle. Kyseisen toiminnon vakuutetaan helpottavan viranomaisyhteistyötä, joka ilmenee konsensukseen pyrkivän me -retoriikan käytöllä ”turvallisuuksien tilanteemme”.

Konsensuksen ja myötämielisen suhtautumisen tavoittelu selonteossa nojaa myös kuulijoiden kulttuuriseen näkemykseen²¹⁷. Suomalaisessa yhteiskunnassa yhteistyötapa on kuulunut yhteiskunnan historiaan ja kulttuuriin. Käyttämällä tätä kulttuurista näkemystä, puhuja vetoaa automaattisesti kuulijoiden syvälle rakennettuihin merkityssysteemeihin. Näihin vetoamalla puhujan on helppo saada kuulijat suostuteltua hyväksymään resurssien käyttö ”voimavarojen pyrittäessä hyödyntämään tehokkaammin” yhteistyön toteuttamiseksi.

”Tänä päivänä puolustusvoimilla on myös laajempi turvallisuusulottuvuus. Puolustusvoimien voimavarot on tarkoituksenmukaista käyttää uudella tavalla kriisi- ja erityistilanteissa yhteiskunnan suojaamiseksi ja muiden viranomaisten tukemiseksi.”²¹⁸

²¹² Jokinen, Arja, 1999, s.150-152

²¹³ Jokinen, Arja, 1999, s.131

²¹⁴ sama s.154-155.

²¹⁵ sama s.139

²¹⁶ sama s.154

²¹⁷ sama: 1999, s.139

²¹⁸ Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: juhlapuhe Kansallisen veteraanipäivän juhlassa, Karttula, 27.04.2006

”Ne kyvyt, joita Suomen uskottavaan sotilaalliseen puolustukseen tarvitaan ja joita ylläpidetään, antavat samalla mahdollisuuden täysipainoiseen tukeen muille viranomaisille onnettomuustapauksissa ja osallistumiseen kansainväliseen kriisinhallintaan ja rauhanturvaamiseen.”²¹⁹

Olemassa olevien resurssien käyttö yhteistyön kautta muiden yhteiskunnan toimijoiden avuksi vahvistaa organisaation olemassaoloa. Organisaation tarpeellisuutta korostamalla vakuutetaan kuulijat vallitsevasta todellisuudesta. Valtion tuottavuusohjelman aikana organisaation resurssien käyttöä muiden hyväksi voidaan pitää ns. ”win - win” -tilanteena, jolloin organisaatio ei joudu luopumaan olemassa olevista resursseistaan. Selonteossa yhteistyö ei aseta organisaation olemassaoloa kyseenalaiseksi, koska organisaation resurssien käytöstä päättäminen kuuluu sille yhteistyön aikanakin. Suostumalla yhteistyöhön kohotetaan organisaation statusta ja turvataan olemassaolo. Kun mainitaan Puolustusvoimilla olevan ”laajempi turvallisuusulottuvuus”, asetetaan kulttuuriset itsestäänselvytykset kyseenalaiseksi.²²⁰ Puolustusvoimien aikaisempi yhteiskunnallinen rooli on pääosin ollut ulkoapäin tulevan turvallisuusuhan torjunnassa. Rikkomalla tätä kulttuuris-historiallista todellisuutta puhuja häivyttää sektoroituneita raja-aitoja. Tuomalla esiin mahdollisuus Puolustusvoimien resurssien laajemmasta käytöstä yhteiskunnan hyväksi, luodaan kuulijoille kulttuurinen itsestäänselvyys²²¹ yhteistyön tarpeellisuudesta, jota suomalaisessa yhteiskunnassa on helppo tukea.

Puheen avulla haetaan synergiaetuja turvallisuuden parantamiseksi alistamalla organisaation resursseja viranomaisyhteistyöhön. Tätä luotua mielikuvaa tehostetaan ”on tarkoituksenmukaista” ilmaisulla, joka tukee kulttuurisen itsestäänselvytyksen olemassaoloa. Vastaargumenttien esittäminen on vaikeaa tällaista itsestäänselvyttä vastaan, etenkin diskurssin mainitessa ”uudet tilanteet”, jolloin kuulija ei ole tietoinen niiden sisällöstä. Puhuja muodostaa tilanteessa puhuja -kategorian²²², koska hän pidättää itsellään oikeutuksen tietoon. Tämä ilmenee siten, että puhuja ei selitä ”uudet tilanteet” sisältöä kuulijoille. Jättämällä määrittelyksen tekemättä puhuja kohottaa argumenttinsa asemaan, jota vasta-argumentit eivät pysty kiistämään, koska ne eivät tiedä argumentin tarkkaa sisältöä. Kyseessä on kategorioinnin avulla toteutettu funktion oikeutus.²²³

²¹⁹ Kääriäinen, Seppo, Puolustusministeri :puhe 179. maanpuolustuskurssin avajaisissa Säätytalolla Helsingissä, 6.11.2006.

²²⁰ Jokinen, Arja:1999, s.139.

²²¹ Kulttuurillinen itsestäänselvyys tarkoittaa suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevaa suhtautumista yhteistyöhön, joka koetaan positiivisena ja hyödyllisenä tapana vrt edellinen selonteon analysointi kappale kts myös viite 213.

²²² Jokinen, Arja: 1999, s.135-136

²²³ sama, s.142; Billing, M: 1987, s.135

Edellisissä selontekojen kappaleista nostan esille aikakontekstin. Ensimmäisessä lainauksessa puhuja käyttää suostuttelevaa retoriikkaa saavuttaakseen toiminnalle yleisön hyväksynnän. Sen sijaan jälkimmäisessä lainauksessa suostutteleva retoriikka on muuttunut vakuuttavaksi retoriikaksi, jolloin muuttunut toiminta on tullut osaksi olemassa olevaa todellisuutta. Aikakontekstin avulla nähdään diskursseilla olevan seurauksia aiheuttava luonne.²²⁴

Puhuja luo vaihtoehdottomuuspuheen käyttäessään terminologiaa ”ne kyvyt, joita Suomen uskottavaan...puolustukseen tarvitaan”, jolloin korostetaan resurssien tarvetta. ”Resurssien tarve” -puhetta tuetaan tarjoamalla organisaation olemassa olevat resurssit viranomaisyhteistyön käyttöön. Selonteossa on piilotettu rinnastettavuus²²⁵ ”uskottavan puolustuksen” ja ”viranomaisyhteistyön” välillä resurssien ollessa niiden yhteinen nimittäjä. Vakuuttavan retoriikan käytöllä ”antavat mahdollisuuden” resursseista muodostetaan itsenäinen toimija ja niistä muodostuu määräävä tekijä.²²⁶ Resurssien ollessa määräävä tekijä, yleisöä vakuutetaan ”viranomaisyhteistyön” ja ”uskottavan puolustuksen” avulla hyväksymään organisaation tarvitsemat resurssit.

Organisaatioiden resurssien käyttöä viranomaisyhteistyössä perustellaan myös toiminnan tehostamisen kontekstissa. Tehostamiseen liittyvä palvelujen maantieteellinen kattavuus sisältää piilotetun resurssi-ilmaisun.

”Toiminnan tehostamiseksi ja erityisesti palvelujen turvaamiseksi maan kaikissa osissa tulisi pelastustoimen ja valtion turvallisuusviranomaisten yhteistyötä vahvistaa.”²²⁷

Kun puhuja korostaa viranomaisyhteistyötä toiminnallisena ratkaisuna, vahvistetaan yhteistyön hegemonista asemaa tuottavuuden työkaluna. Puhuja käyttää ääri-ilmaisua ”erityisesti” vahvistamaan maanlaajuisesta yhteistyön tarvetta, kun käytettävissä olevat resurssit vähenevät.²²⁸

²²⁴ Jokinen, Arja:1999, s.131. Ajanjakson aikana on diskursseissa ollut esillä julkaistava YETTS asiakirja, joka käsittelee yhteiskunnan varautumista erilaisiin uhkatilanteisiin. YETTS:ssä on varautumisvastuu jaettu eri viranomaisille. Puolustushallinnon vastuu YETTS:ssä on hyvin rajoitettu. YETTS:n koordinoituvastuussa on puolustusministeriö.

²²⁵ Jokinen, Arja: 1999, s.153-154.

²²⁶ sama, s.140-141,

²²⁷ Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Pelastusopiston uudet virat tullaan sijoittamaan Kuopioon - Suonenjoen paloaseman vihkiäiset, 24.01.2006

²²⁸ Jokinen, Arja:1999, s.151

” Viranomaisten välinen yhteistyö ei ole vaihtoehto vaan välttämättömyys.

Yhteistyöllä voidaan turvata palvelut maan kaikissa osissa.”²²⁹

Yhteistyön tarpeellisuuden perustelemiseen käytetään ehdottomuus -strategiaa. Käyttämällä ääri-ilmaisua ”ei ole vaihtoehto vaan välttämättömyys” korostaa puhuja kyseessä olevan pakoratkaisu. Voimakasta ääri-ilmaisua käyttämällä puhuja oikeuttaa esittämänsä toiminnan. Lisäksi ääri-ilmaisua tehostetaan ilmaisemalla määrällisesti yhteistyön aikaansaamat tulokset. ”*Yhteistyöllä voidaan turvata palvelus maan kaikissa osissa*” kuvaa, että ilman eri viranomaisten välistä yhteistyötä maanlaajuinen palveluiden tuottaminen loppuu. Siten puhuja muodostaa yhteistyöstä välttämättömän ratkaisun. Muodostamalla lauseista pari, jossa ensimmäisessä on väite ja toisessa lauseessa vastataan ensimmäisen lauseen väitteeseen, karsii puhuja myös mahdolliset vasta-argumentit.²³⁰

Puheen sisällön retorisia keinoja analysoitaessa on huomioitava yleisökonteksti.²³¹ Ilmaisulla ”maan kaikissa osissa” puheen pitäjä viittaa resurssien riittävyyteen haja-asutusalueella ja pienillä paikkakunnilla. Kyseisen puheen pitopaikka edustaa haja-asutusseutua ja muuttotappiollista seutukuntaa.²³² Kun puheessa vedotaan yleisön omakohtaisiin intresseihin, kuten oman turvallisuuden ylläpitoon viranomaistahojen toimesta, saa puhuja helpommin yleisön kannatuksen esittämälleen ehdotukselle.

²²⁹ Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Ylä-Savon kihlakunnanviraston uudisrakennuksen vihkiäistilaisuus, Iisalmi 30.09.2004.

²³⁰ Billing, Michael: *Ideological Dilemmas – a Social Psychology of Everyday Thinking*. Sage, London. s.224; Jokinen, Arja: 1999 s.155.

²³¹ Jokinen, Arja: 1999 s.128-129.

²³² Iisalmen kunnan kotisivut, <http://www.iisalmi.fi/?deptid=13333>, 21.7.2009

4.2.3 Resurssikateus –funktio

Funktio kuvaa miten, viranomaisyhteistyö merkityksellistetään organisaation resurssien kautta. Olen nimennyt funktion kansanomaisesti kuvaamaan organisaation pyrkimystä säilyttää olemassa oleva resurssitaso. Pyrkimys säilyttää olemassa olevat resurssit, aiheuttaa väistämättä organisaatioiden välistä resurssikamppailua, mikäli resursseja ei koeta riittäväksi. Funktion tarkoituksena ei ole esitellä miten diskursseilla käydään resurssikamppailua organisaatioiden välillä. Funktion avulla nostan esille niitä suostuttelevan ja vakuuttavan retoriikan keinoja, joilla viranomaisyhteistyö merkityksellistetään organisaation resurssien kautta. Merkityksellistämiseen liittyy läheisesti organisaatioiden turvallisuuskäsitykset ja sektoroituminen. Olen kuitenkin nostanut resurssisen näkökulman erikseen esille, koska kyseisenä tutkimusajanjaksona on ollut käynnissä runsas keskustelu viranomaisyhteistyöstä resurssikontekstissa. Tutkimuksen ajanjakson aikana ”resurssikateus” -funktio on esiintynyt vaihtelevasti. Funktio esiintyi usein Puolustusministerin selonteissa vuoden 2004 aikana. Selontekojen argumentaatiot viittaavat turvallisuuskäsityksen laajentumiseen ja sisäisen turvallisuuden ohjelmaan. Argumentit puolustavat organisaation olemassaoloa. Argumentaatioissa esiintyy sekä puolustavan että hyökkäävän retoriikan käyttöä. Aineistossa esiintyy myös valtakamppailua organisaatioiden välillä, mutta tässä tutkimuksessa en käsittele sitä.

Valtioneuvoston selonteko laajensi turvallisuuskäsitystä vuonna 2004. Laajennettu turvallisuuskäsitys otti mukaan valtiolliseen turvallisuuskäsitykseen myös sisäisen turvallisuuden näkökulman. Sisäistä turvallisuutta käsiteltiin valtion näkökulmasta, mutta se koski enemmän yksittäisen yksilön turvallisuutta. Laajennettuun turvallisuuskäsitteeseen sisältyi myös terrorismiuhka sekä ympäristöturvallisuus. Kun turvallisuuskäsitys laajennettiin koskemaan ns. uusia uhkia, ajautui perinteinen valtioiden välinen turvallisuuskäsitys diskurssiiviseen kamppailuun ja sitä kautta myös organisaatioiden roolit ja olemassaolo asetettiin diskursseille alttiiksi. Alla oleva lainaus on osa laajempaa puhetta, jossa poikkihallinnollinen yhteistyö näkyy keskusteluissa. Resurssikateus -funktion olemassaolo rakentaa viranomaisyhteistyön merkityksysteemejä tilanteisuuden kautta.

Seuraavassa lainauksessa analysoin ainoastaan resurssikateus -funktiota, jonka olemassaolon kautta hyökkäävän ja puolustavan retoriikan keinot näkyvät selvemmin.

”Uusiin uhkiin vastaamisen lääke ei löydy siitä, että puolustushallinnon määrärahoja siirretään muille hallinnonaloille ikään kuin ”kokonaisturvallisuusmäärärahoina”. Kaikilla hallinnonaloilla on oma vastuunsa yhteiskuntamme turvallisuudesta. Sotilaalliseen varautumiseen käytettävien määrärahojen nykytaso -1,4 % bruttokansantuotteesta on kansainvälisesti vertailtuna alhainen, mutta mielestäni riittävä taso, edellyttäen että käytämme varat tehokkaasti.”²³³

Selonteossa havaitaan hyökkäävän argumentaation voimakas sävy, joka johtuneee edellä mainitusta resurssikamppailusta turvallisuuskäsitteen kontekstissa. Hyökkäävällä retoriikalla pyritään vahingoittamaan vasta-argumentteja ja tukemaan omaa puolustustavan retoriikan käyttöä selonteissa. Selontekojen argumentaatio ei kuitenkaan voi perustua pelkästään hyökkäävän retoriikan käyttöön, koska pidemmän päälle se ei ole kannattavaa.²³⁴

Käyttämällä metaforista ilmaisu ”lääke”²³⁵ tehdään ”uusista uhkista” sairauteen viittaava tila, josta pitää parantua. ”Lääke ei löydy” on ehdoton ääri-ilmaisu²³⁶ ja puhujan henkilökohtainen kannanotto asiaan. Vastustamalla puolustushallinnon määrärahojen käyttöä muiden organisaatioiden hyväksi, käyttää puhuja hyökkäävää retoriikkaa vaihtoehdottomuuden aikaansaamiseksi²³⁷. Hyökkäävän retoriikan avulla ”uusista uhkista” ja niiden toimijoista luodaan negatiivinen ilmiö. Mainitsemalla ”kaikilla hallinnonaloilla” vetoaa puhuja yhteisvastuullisuuteen sekä samalla ilmaisee, että muut hallinnonalat eivät ole hoitaneet omaa osuuttaan yhtä hyvin kuin puolustushallinto.

²³³ Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Helsingin Kadettiipiirin tapaamisessa, 04.05.2004

²³⁴ Potter, Jonathan: 1996, s.107, Gilbert & Mulkay: 1984, s.43, Jokinen, Arja:1999, s.130-131

²³⁵ Nurmi, Timo:2004, s.537 ”lääke = sairauden hoitamiseksi käytetty aine”

²³⁶ Jokinen, Arja: 1999, s.150-152

²³⁷ Jokinen, Arja&Juhila, Kirsi: Pohjimmaisat asuntomarkkinat, diskurssianalyysi kuntatason viranomaiskäytännöistä, Nettopaino, Joutsa, 1991, s.145-165.

Edelleen selonteon hyökkäävää osaa tuetaan puolustavan retoriikan avulla. Numeraalisen faktan esittämisellä ”1.4 % ” pyritään vakuuttamaan yleisö.²³⁸ Kun puhuja vertaa numeraalista faktaa kansainväliseen kontekstiin, hän luo mielikuva eräänlaisesta tilastosta. Tilastollista mielikuvaa vahvistetaan mainitsemalla ”alhainen”. Ilmoittamalla pelkästään ”alhainen” puhuja ilmoittaa ei-numeraalisen tiedon, jota verrataan eksaktiin numeraaliseen arvoon. Tällöin yleisö ei kykene muodostamaan tarkkaa faktoihin perustuvaa mielipidettä vaan joutuu tukeutumaan tarjottuun argumentaation sisältöön. Kun yleisölle luodaan mielikuva olemassa olevista tarkoista faktoista, joita verrataan toisiinsa kuvailevilla termeillä, käytetään tilastollista yleistystä keinona saavuttaa omat päämäärät.²³⁹ Puhuja sitouttaa itsensä yleiseen argumentaatioon sanomalla ”mielestäni”, jolloin puhuja ilmaisee myös omat intressit. Intressit tunnistamalla puhuja pyrkii saavuttamaan yleisössä luottamuksen ja vakuuttamaan heidät esittämässä asian tärkeydestä.²⁴⁰

”Resurssikateus” -funktiota ei aina esitetä hyökkäävän retoriikan avulla vaan yleisön myönnteistä suhteutumista haetaan myös suostuttelevan retoriikan keinoin.

”Suomalaisten turvallisuuden rakentamisessa on haasteellista löytää oikea tasapaino perinteisten sotilaallisten ja uusien ns. ei-sotilaallisten uhkien painotuksessa sekä yhteiskunnan eri toimijoiden keskinäisen työnjaon ja voimavarojen määrittelyssä. Tässä täytyy olla realistinen. Mikään maa ei ole unohtanut kansallisia turvallisuusuuhkia ja varautumassa yksinomaan globaaleihin uhkiin. Oman sotilaallisen maanpuolustuksemme kehittäminen ei saa riippua yksinomaan kansainvälisistä esikuvista.”²⁴¹

²³⁸ Potter, Jonathan&Wetherell, Margaret&Chitty, Andrew: Quantification Rhetoric - cancer on Television. *Discourse & Society*. Vol 2(3), 1991, s. 333-365; Juhila, Kirsi 1993 s.168-172, Jokinen, Arja: 1999, s.146

²³⁹ Potter 1991, s.333-365; Jokinen, Arja: 1999, s.147.

²⁴⁰ Juhila, Kirsi: 1993, s.158-163, Jokinen, Arja:1999, s 134

²⁴¹ Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Maanpuolustuskurssi 170:n avajaisissa, 19.01.2004.

Kuvaamalla ”Suomalainen turvallisuus” haasteelliseksi tekee puhuja siitä jotakin erikoista muihin verrattuna. Luomalla aiheesta erikoinen tai ainutlaatuinen ilmiö lähestytään ääri-ilmaisun diskurssia, jolla vahvistetaan oikeutta toimia poikkeuksellisin keinoin tai menetelmin. Kontrastiparin²⁴² ”perinteisten sotilaallisten” ja ”uusien ei-sotilaallisten uhkien” avulla korostetaan vastakkainasettelua sitä suoraan sanomatta. Kontrastiparin avulla puhuja luo mielikuvan, että perinteinen sotilaallinen uhka ei aiheuta yhtä suuria haasteita työ- ja resurssijaon suhteen kuin uudet ei-sotilaalliset uhat. Viimeksi mainitut uhat ovat luoneet tilanteesta haasteellisen ja epätoivottavan, mitä kuvataan toiminnan ja resurssien jaon kautta. Puhujan mukaan muuttunut tilanne edellyttää muutoksia resurssien jaossa ja toimintojen kentällä.

Yhtenä suostuttelevana retoriikan keinona puhuja käyttää kategorisointia²⁴³ vetoamalla yleisöön ”täytyy olla realisti”, kun hän vakuuttaa oman organisaation tärkeyttä. Kategorioimalla oman kantansa realistiseksi puhuja ilmoittaa muunlaiset kannanotot ei-realistiksi ja siten ei suositeltaviksi. Realistisella ilmaisulla puhuja lähestyy metaforan retoriikkaa, jonka avulla vakuutetaan yleisö suosiolliseksi omaa diskurssia kohtaan. Jatkamalla selontekoa ääri-ilmaisulla ”Mikään maa” tuetaan realistisuuden sanomaa. Metaforan ja ääri-ilmaisun²⁴⁴ yhdistelmällä pyritään poistamaan muut vaihtoehtoiset argumentaatiot.

Oman organisaation intressien ajamisen lisäksi selonteosta ilmenee pyrkimys organisaation säilyttämiseen resurssien kautta. Luvussa 4.1. esitellyn ”maine” –funktion analyysissä on samansuuntaisia piirteitä kuin käsiteltävässä ”resurssikateus” -funktiossa. Funktioiden eroavaisuus on pieni, mutta olemassa oleva. Diskurssianalyysi mahdollistaa tulkinnallisten näkökulmasta esiintulon, jota tässä kohdassa käytän. Seuraavassa lainauksessa tulkitsemisen selonteon sisältöä resursseja puolustavana diskurssina ja jätän organisaation maineen tavoittelun käsittelemättä.

”Lisäksi puolustusvoimat antaa muille viranomaisille pyynnöstä virka-apua päivittäin. Ja näin pitää ollakin. Mutta jotta puolustusvoimat voi jatkossakin antaa turvallisuusyhteistyöhön oman panoksensa, sen toimintaa on oltava kattavasti koko maassa.”²⁴⁵

²⁴² Jokinen, Arja: 1999 s.153

²⁴³ sama, s.142; Billing: 1987, s.135, 149-150.

²⁴⁴ Jokinen, Arja: 1999, s.150-152.

²⁴⁵ Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Espoon sotaveteraanit ry:n tilaisuudessa, 24.01.2005.

Vakuuttamalla yleisö yleistyksellä ja itsestäänselvyydellä ”näin pitääkin olla” puhuja tukee sen edellä mainittua lausetta koskien virka-apua. Itsestäänselvyyden lausumalla, luo puhuja eräänlaisen ehdottomuuden tilan, joka kyseenalaistaa mahdollisesti esitettävät vasta-argumentit.²⁴⁶ Varsinaisena argumentaationa puhuja esittää Puolustusvoimat ehdottoman tarpeellisenä osapuolena viranomaisten välisessä yhteistyössä. ”Mutta” sanalla erotetaan varsinainen argumentti ja sitä suojaava vasta-argumenttien estolause.²⁴⁷ Varsinaisen argumentaation sanomana on, että organisaation resurssien riittävyys pitäisi taata.

” Me toimimme päättäväisesti ulkopoliittikan keinoilla ja yhteistyössä kansainvälisten järjestöjen ja muiden maiden kanssa vakaan rauhan puolesta. Mutta silti on pidettävä mielessä että rauhallinen elämänmeno saattaa järkkyyä ja pahimmat painajaiset toteutua. Sen vuoksi, jotta voimme nukkua yömmme rauhassa, meidän huolehdittava siitä, että meillä on sellaiset puolustusvoimat, jotka voivat turvata meidät, jos joudumme uhatuiksi.”²⁴⁸

Puheessa ”mutta” –sanana käyttö on retorisesti tehokasta. Kyseisen selonteon lainaus on jaettava retorisesti kolmeen osaan.

Ensimmäisessä lauseessa käytetään vakuuttavaa retoriikkaa, jolla pyritään luomaan mielikuva yhteistoiminnasta. Retorisina keinoina käytetään ”me” –ilmaisua konsensuksen saavuttamiseksi.²⁴⁹ Toimintaa vahvistetaan ääri-ilmaisulla ”päättäväisesti”.²⁵⁰

Kappaleen toisen lauseen tehtävänä on horjuttaa ensimmäisen kappaleen sanomaa, ”mutta” –sanana käytöllä. ”Mutta” sanalla alkava lause toimii vasta-argumenttien estolauseena.²⁵¹ Estolauseen tehtävä on kiistää mahdolliset vasta-argumentit varsinaista argumentaatiolausesta kohtaan, joka tässä kappaleessa on viimeinen lause. ”Mutta” –lauseen sanoman sisältämää tunnetta tehostetaan ääri-ilmaisulla ”pahimmat”, jolloin ”pahimmasta” mahdollisesta uhkasta syntyvien mielikuvien avulla pyritään kuulijalle luomaan pelkotila. Tällöin kuulijan on helpompi hyväksyä toimenpiteet, joilla estetään nämä pahimmat mahdolliset uhat.

²⁴⁶ Jokinen, Arja:1999, s. 154-155,

²⁴⁷ Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa: Argumentti ja Kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot, Gaudeamus, Helsinki, 1998, s.257, Suoninen, Eero: 1993, s.125-128, Jokinen, Arja: 1999, s.155.

²⁴⁸ Häkämies Jyri Puolustusministeri: juhlapuhe 14. divisioonan Rukajärven suunnan perinnepäivillä, Lieksa, 02.09.2007.

²⁴⁹ Jokinen, Arja: 1999, s.139

²⁵⁰ sama s.150-152

²⁵¹ Kaakkuri-Knuuttila: 1998, s. 257, Jokinen, Arja:1999, s.156.

Viimeisen lauseen sanoma on koko kappaleen varsinainen argumentaatio. Siten aikaisempien lauseiden tehtävänä on ollut suostutella kuulijat myönteiseksi tämän lauseen argumentaatiota kohtaan, joka sisältää resurssisen piilotavoitteen.

4.3 Sektoroitumisrepertuaari

Suomessa valtionhallinnon alalla toimijoiden tehtäväkentät ja toimenkuvat on säädelty erilaisilla laeilla ja säädöksillä sekä asetuksilla. Erilaisten säädösten tarkoituksena on ohjata viranomaisten toimintaa siten, että oikeusvaltion periaatteet toteutuvat. Viranomaisten toimintaa valvotaan parlamentaarisen eduskuntatoiminnan kautta, jolloin toiminnasta pyritään osittain tekemään näkyväksi.

Säädelty ja tarkoin rajattu ohjaus parlamentaariselta eduskunnalta on luonut hallinnonaloille vastuualueet. Nämä vastuualueet on jaettu hallinnonalan viranomaisille toimenkuvana ja tehtävinä. Tästä tavasta johtuen sektoroituminen on tapahtunut automaattisesti. Jokaisella viranomaisella on oma tehtävä, jonka suorittamiseen hänelle on annettu tietyt resurssit. Tutkimuksen kontekstin, turvallisuuden, alalla laajennettu turvallisuuskäsite on aiheuttanut viranomaisten toimintarajojen (sektoreiden) välille uusia haasteita. Haasteet muodostuvat siitä, että turvallisuuskäsitteessä kuvatut uhkat eivät noudata viranomaistoiminnan raja-aitoja eli sektoreita. Maailman muuttuessa entistä monimutkaisemmaksi erilaisten riippuvuussuhteiden ja globalisoitumisen vuoksi sekä aikajänteiden lyhentyessä myös uhkista on tullut entistä monisyisempiä.

Tämä uhkakuvien muuttumisen tai muuttamisen myötä on havaittu, että tiukasti sektoroitunut turvallisuusviranomaisten toiminta ei ole enää riittävän tehokasta. ”Yhteistyön merkitystä lisää se, että maailma on tullut monimutkaisemmaksi ja ennakoimattommaksi. Ihmisten turvallisuuteen ja terveyteen liittyvät maailmanlaajuiset ongelmat vaativat ratkaisuja, jotka eivät ole yhden toimijan peukalon alla.”²⁵² Toisaalta myös osa määritellyistä uhkista ovat luonteeltaan sellaisia, jotka toteutuessaan ylittävät turvallisuusviranomaisten raja-aitoja tai liittyvät usean turvallisuusviranomaisen tehtäväkenttään, kuten terrorismi. ”Terrorismin torjunnassa ja sen seurausten hallinnassa korostuu viranomaisten yhteistyö ja koordinaatio resurssien tehokkaan käytön varmistamiseksi.”²⁵³

²⁵² Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Sisäisen turvallisuuden vaikuttajaseminaari, 07.02.2006

²⁵³ Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon 2004 yleisötilaisuus, Joensuu 8.11.2004.

Näiden tunnistettujen haasteiden ja ongelmien sekä kaventuvien resurssien vuoksi valtion johto on korostanut ja edellyttänyt viranomaisten välisen yhteistyön kehittämistä vastaamaan uhkia.²⁵⁴ Suomalaisessa yhteiskunnassa viranomaisten välinen yhteistyö on ollut osa normaalia toimintaa. ”Meillä Suomessa on pitkä perinne siinä, että asioihin ja ongelmiin tartutaan ripeästi ja ne ratkaistaan yhteistuumin. Tämä on mielestäni tänä päivänä ja tulevaisuudessa entistä tärkeämpi pitää mielessä. Vain yhteistyöllä ja hyödyntämällä kaikkien tahojen omaa osaamista, saavutamme parhaan mahdollisen tuloksen. Perinteisen sodan uhkan rinnalle, ja ehkäpä osin ohikin, ovat nousseet ns. uudet uhkat, ja niiden torjumiseksi tarvitaan laajasti eri viranomaisten yhteistyötä, yhteispeliä.”²⁵⁵ Tämän luontaisen viranomaisten välisen yhteistyön ansiosta sektoroitumisen raja-aidat ovat olleet helppo ylittää kenttätason toiminnassa.

Analysoidessani viranomaisyhteistyötä on eräs selvimmistä viranomaisyhteistyön merkityssysteemeistä viranomaisten sektoroituminen. Tämän diskurssin olen nimennyt sektoroitumisrepertuaariksi. Analyysissäni olen jakanut repertuaarin kahteen erilaiseen funktioon, jotka muodostavat viranomaisyhteistyön merkityssysteemiä. Ensimmäisen funktion olen nimennyt ”raja-aita” –funktioiksi. Funktion alkuperä löytyy säädöksistä ja viranomaisille määrätyistä tehtävistä. En selvitä tutkimuksessa olemassa olevia totuuksia vaan analysoin miten sektoroitumisen kautta puhujat merkityksellistävät viranomaisyhteistyötä. Retoriikan avulla tuon näkyväksi nämä ”raja-aitojen” kautta rakennettavat totuudet osaks viranomaisyhteistyötä.

Sektoroitumisrepertuaarin toinen funktio ilmenee selonteoissa todellisuudessa vallan tavoitteluna. Olen nimennyt funktion yleistämällä vallan tavoittelun ”johtovastuu” –funktioiksi. Analyttisena lähestymistapana otan esille merkityssysteemien rakennusosia, jolloin ”johtovastuu” terminologian käyttö on sopivampaa kuin vallan tavoittelu, mikä puolestaan sopisi kriittisen diskurssianalyysin keinovalikoimaan. ”Johtovastuu” –funktio on läsnä selontekojen diskursseissa viranomaisyhteistyön kontekstissa ja näkyy eräänlaisena ehdottomuutena viranomaisyhteistyön kontekstissa.

²⁵⁴ Valtioneuvosto: Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004, Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2004, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 16/2004

²⁵⁵ Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Poliisille uusia keinoja puuttua perheväkivaltaan - Kuopion maanpuolustusyhdistyksen täydennyskoulutusseminaari, Varkaus, 14.10.2006

4.3.1 Raja-aita -funktio

Puhuessaan viranomaisyhteistyöstä selonteiden välityksellä puhujat luovat ja muokkaavat sosiaalista todellisuutta. Luomalla kuulijoille mielikuva viranomaisyhteistyön välttämättömyydestä rakennetaan ehdotonta ja tavoitteellista todellisuutta, jossa viranomaisyhteistyö nähdään ratkaisuna olemassa olevien uhkien estämiseksi ja torjumiseksi.

”Viikko sitten tapahtunut Konginkankaan koko kansaa syvästi järkyttänyt onnettomuus osoitti, että liikenneturvallisuus vaatii eri toimijoiden yhteisiä, jatkuvia ponnistuksia. Madridin tuhoisat pommi-iskut puolestaan muistuttavat meitä siitä, että tänä päivänä sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden raja ei ole selkeä, vaan se on pikemminkin veteen piirretty viiva. Kansalaisten kokemana turvallisuus on kokonaisuus. Uusien uhkatekijöiden kuten terrorismin vuoksi emme voi enää pitäytyä perinteisiin hallinnollisiin rajoihin sisäisestä ja ulkoisesta turvallisuudesta vastaavien viranomaisten välillä, vaan yhteistoimintaa on lisättävä ja voimavaroja koottava yhteen.”²⁵⁶

Tuomalla selonteossa esille kaksi havainnollista esimerkkiä turvallisuuteen liittyvistä uhkista puhuja pyrkii tekemään argumentista helpommin ymmärrettävän. Konkreettisten, negatiivisten tapahtumien esille nostamisella suostutellaan kuulijoita myönteisiksi puhujan tuleville argumenteille. Kun tapahtumat rinnastetaan osaksi selonteon sektoroitunutta turvallisuuskontekstia, tehostetaan tulevan argumentin oikeutta.²⁵⁷ Lauseiden sanomaa tehostetaan suostuttelevan retoriikan keinoilla. ”Vaatii” ääri-ilmaisu tukee ratkaisua viranomaisyhteistyön käyttämisestä uhkien torjuntaa vastaan. Metafora ”jatkuvia ponnistuksia” luo kuulijoille mielikuvan jatkuvasta suurista vastuksista kohtaavasta toiminnasta, jotka kuitenkin ovat voitettavissa äärimmäisiä keinoja käyttämällä. ”Ponnistuksilla” metafora herättää mielikuvan ihmisestä, joka kyseisestä tilanteesta selviytyäkseen, joutuu käyttämään lihasvoimaansa sen äärirajoilla. Mielikuva saattaa liittyä esimerkiksi synnytykseen, jossa nainen voimakkaasti ponnistamalla työntää lapsen maailmaan. Metaforien avulla luotujen mielikuvien ei tarvitse olla eksakteja ja täsmällisiä kuvauksia esillä olevasta asiasta vaan metaforien voima piilee niiden piilotetuissa kulttuurisissa merkityksissä.²⁵⁸

²⁵⁶ Rajamäki Kari, Sisäasiainministeri: Turvallinen Suomi myös tulevaisuudessa seminaarin avauspuhe 26.03.2004.

²⁵⁷ Jokinen, Arja:1999, s.153-154

²⁵⁸ Gill, Ann&Whedbee, Karen: Discourse as Structure and process. Discourse Studies, Volume 1, Sage, London, 1997, s.172-174; Jokinen, Arja:1999, s.149

Arki -metaforalla²⁵⁹ ”veteen piirretty viiva” kuvataan nykyisten uhkien epäselvyyttä. Metaforalla luodaan mielikuva, jostakin jatkuvasti muuttuvasta ja häilyvästä tapahtumasta tai ilmiöstä jolla ei ole selviä rajoja. Arki-metaforan piilotetun luonteen vuoksi sen sanoma on tehokas. Tällaisen mielikuvan vallassa on kuulijan myös helpompi hyväksyä asioiden hoitamiseksi vaadittavat poikkeukselliset toimenpiteet. Lause toimii selonteossa suostuttelevana ja vastaargumentit estävänä lauseena, joilla oikeutetaan ja suojataan argumenttilausetta.²⁶⁰ Argumenttilauseen tehtävänä on saada kuulijat hyväksymään sektorirajat ylittävä viranomaisyhteistyö. Vakuuttaminen tapahtuu ääri-ilmaisujen ja me –retoriikan keinoin. Käyttämällä ilmaisua ”emme voi enää” luodaan vaihtoehdottomuus, jolla kuulijat vakuutetaan viranomaisyhteistyön välttämättömyydestä.²⁶¹ Vaihtoehdottomuus tuodaan ilmi tosiasia -puheen avulla, jolloin viranomaisyhteistyön tarpeellisuudesta luodaan itsestäänselvä asia. Vaihtoehdottomuus -puheen heikkoutena on sen yksipuolisuus, tapa sulkea muut vaihtoehdot ulkopuolelle, mistä syystä kappaleen ensimmäisten lauseiden tehtävänä on ennakkoon suostutella kuulijat myötämiseksi tälle argumentaatiolauseelle.²⁶²

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa on myös huomioitava, mitä selonteissa ei sanota. Puhumattomuus tai sanomatta jättäminen ovat usein tehokas keino ja liittyvät olennaisena osana kriittisen diskurssianalyysin kontekstiin. Lainaamassani selonteossa puhumattomuus näkyy siten, että sektoroitunutta viranomaistoimintaa ei mainita. Kun nykytilannetta ei mainita tuetaan, viranomaisyhteistyön vaihtoehdottomuutta. Tällöin kuulijalle ei suoda mahdollista rakentaa uutta faktuaalista käsitystä nykytilanteesta ja siten muodostaa omaa arviota tarvittavasta viranomaisyhteistyön tasosta.

”Turvallisuuspalvelujen saavutettavuus, toimintojen yhdistäminen ja viranomaisten saumaton yhteistoiminta hallinnollisten ja fyysisten rajojen yli on nyt kaikkialla toiminnan tavoitteena. Erilaisten yhteistoimintamallien ja uuden teknologian käyttöönottajana me olemme maailman kärkimää ja sellaisena Suomen tulee pysyäkin.”²⁶³

²⁵⁹ Jokinen, Arja: 1999, s.148-149

²⁶⁰ sama, s.154-155.

²⁶¹ sama, s.139, 150-152

²⁶² sama, s.140, Juhila, Kirsi: 1993, s. 163-167, Jokinen, Arja: 1993, s. 207-208

²⁶³ Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Häätäkeskuksilla tärkeä rooli turvallisuuspalveluiden ketjussa - Valtakunnallinen häätäkeskuseminaari, Pori, 08.02.2006

Valtionhallinnon ja ministeriöiden viranomaistoimintaan sisältyvät vastuualueiden rajat näyttäytyvät selonteossa olemassa olevana totuutena. Selonteosta käy ilmi, että sektoroitunut toimintamalli ei ole joustava ja asettaa osittain esteitä suoritettavalle toiminnalle tai ainakin asettaa rajoituksia toimintatavoille. Esimerkiksi valittu lainaus osoittaa, miten organisaatioiden sektoroituneesta toimintamallista pyritään eroon. Yhteistoiminnan korostaminen ”hallinnollisten rajojen yli” osoittaa, että olemassa olevat sektorirajat ovat liian rajoittavia. Puhujan käyttäessä sanoja: ”on nyt kaikkialla toiminnan tavoitteena”, kuvataan ikään kuin kaikki viranomaiset olisivat ryhtyneet laajalla rintamalla poistamaan viranomaisten välisiä fyysisiä ja hallinnollisia raja-aitoja. Käyttämällä sanaa ”*kaikkialla*” puhuja käyttää retoriikan ääri-ilmaisua²⁶⁴ luomalla kuvan kaiken kattavasta toiminnasta. Ääri-ilmaisun käyttäminen ja ei-numeraalisen²⁶⁵ positiivisen tiedon esittäminen: ”*olemme maailman kärkimaa*” puhuja luo kuulijalle positiivisen mielikuvan jo olemassa olevasta viranomaisten osittain raja-aidattomasta toimintamallista. Puheessaan puhuja pyrkii retoriikan keinoja käyttäen suostuttelemaan yleisön hyväksymään ja tukemaan tapahtuvaa muutosta.

4.3.2 Johtovastuu -funktio

Sektoroitumisrepertuaarin toinen funktio on ”johtovastuu” –funktio. Funktio havainnollistaa miten, organisaatioiden viranomaisyhteistyötä vahvasti puoltavat diskurssit sisältävät toisen merkityksen. Löytämäni funktion avulla tuon esille, miten diskurssisessa maailmassa ehdotomana totuutena näyttäytyvä merkitys saattaakin muodostua moninaisista merkityksistä. Diskurssien merkitys on loppujen lopuksi kuitenkin aina kuulijan tulkinta, johon vaikuttaa kuulijan kulttuurinen ja historiallinen tausta.

²⁶⁴ Jokinen, Arja: 1999, s.139.

²⁶⁵ sama, s.146-147.

”Johtovastuu” –funktio tukee viranomaisyhteistyötä kriittisemmästä näkökulmasta kuin ”raja-aita” –funktio. ”Johtovastuu” –funktio sisältää ehdollisuuden, joka ilmenee osittain organisaation maineen kautta. Maineen rakentaminen kuvaa toiminnallista diskurssia, mutta ”johtovastuu” –funktio rakentuu merkitysten ja tilanteisuuden kautta. Funktion ehdollisuus näkyy viranomaisyhteistyötä tukevana diskurssina, mikäli viranomaisyhteistyö on organisaation hallinnassa tai johdossa. Tämä ehdollisuus sisältyy jo olemassa olevaan sektoroituneeseen viranomaistyöhön. ”Johtovastuu” -funktio muodostaa ”raja-aita” –funktion kanssa toimintaparin, jossa yhteistyön rakentaminen etenee vaiheittain. ”Raja-aita” -funktiossa olemassa oleva sektoroitunut toimintamalli koetaan kahlitsevaksi ja riittämättömäksi ja mistä syystä organisaatiot vakuuttavat yleisön yhteistyön tarpeellisuudesta.

Siirryttäessä toiminnalliselle tasolle viranomaisyhteistyötä toteutetaan todellisuudessa, esiintyvät ehdollisuus ja kriittinen diskurssi yhtäaikaan yhteistyötä rakentaen. Organisaatiolle on tärkeää ja jopa ehdotonta saada johtovastuu yhteistyönkontekstissa. Tämän reunaehdon näyttäytyminen korostaa merkitysten moninaisuutta. Samalla se kuvaa kuinka syvälle sosiaalisessa kulttuurissa organisaation sektoroituminen on juurtunut. Tätä funktiota voidaan puolustella olemassa olevilla säädöksillä ja lakipykälillä. Tällöin diskurssiivisessa maailmassa niistä tehdään itsenäisiä toimijoita ja luodaan vaihtoehdottomuus -strategia. Lakien ja säädösten laatiminen ja säätely eivät ole itsestään tapahtuvia luonnonilmiöitä vaan niiden takana ovat toimijat. Viranomaistoiminnan sektoroituminen on siis vain sosiaalisen kulttuurin ja historian muovaama toimintamalli, joka koetaan totuudeksi suomalaisessa yhteiskunnassa.²⁶⁶ Tämä meille itsestäänselvyysnä tarjottu malli saattaa olla toisenlainen, esimerkiksi luonnonkansojen yhteisössä. Sosiaaliset todellisuudet ovat erilaisia ja toimijoiden muokkaamia.

”Sisäisen turvallisuuden viranomaisia tukeva vapaaehtoistoiminta tapahtuu aina asianomaisen viranomaisen ohjauksessa.”²⁶⁷

²⁶⁶ Billing, Michael: *Ideology and Opinions. Studies in Rhetorical Psychology*. Sage, London, 1991, s.19,87; Summa, Hilka: *Hyvinvointipolitiikka ja suunnitteluretoriikka: Tapaus asuntopolitiikka*. Espoo: Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A 17, 1989, s. 99.

²⁶⁷ Rajamäki, Kari, Sisäasiainministeri: Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon 2004 yleisötilaisuus, Joensuu 8.11.2004.

Viranomaisyhteistyön formaalin toimintatapojen lisäksi toiminnassa ovat mukana vapaaehtoisjärjestöt ja muita viranomaisia. Tutkimusmateriaalin perusteella vapaaehtoisjärjestöillä ja niihin luettavilla muilla järjestöillä on selontekojen mukaan erittäin tärkeä rooli omalla sektorillaan viranomaisyhteistyökontekstissa. Puhujat pyrkivät löytämään järjestötoiminnasta käytettävissä olevaa vapaata resurssia siten, jotta pystyisivät keskittymään paremmin omiin ydintehtäviinsä. Järjestöjen käyttö ns. viranomaistoimintoihin ei ole yksiselitteistä, koska niillä ei ole viranomaisstatusta ja siten toimivaltaa itsenäiseen toimintaan. Järjestötoiminnan hyödyntämisen mahdollistamiseksi puhujat esittävät muutoksia olemassa oleviin toimintatapoihin ja järjestelyihin.

Puhuttaessa yhteistyöstä esiin nousee toimivallan omaavan viranomaisen rooli toiminnan vastuullisena ohjaajana, joka edelleen rakentaa sektoroitumista. Roolin korostaminen tuodaan esille kiistattomana tosiasiana. Käyttämällä diskurssia: ”tapahtuu *aina*” puhuja karsii kaikki muut vaihtoehdot pois eikä jätä mahdollisuutta jakaa toimivaltaa. *Aina* -termin käyttäminen on tehostuskeino. Jos lauseesta poistetaan aina -termi, ei lauseen sisältö loppujen lopuksi muutu vaan toiminta tapahtuisi edelleen viranomaisen valvonnassa. Tehostamalla lauseen sisältöä ehdottomuus -termillä puhuja myös samalla estää mahdollisten vastaargumentaatioiden tai keskustelun synnyn.²⁶⁸ Tutkimusaineistossa kyseisen terminologian käyttö vastaavanlaisissa konteksteissa on yleistä. Organisaatioiden toimivaltuuksien ja toiminnan rajat pyritään pitämään hyvin selkeinä eli korostetaan sektoroitumista johtovastuiden kautta.

”Esimerkiksi poliisitoimen puolella joissakin erityistilanteissa tarvitaan mm. puolustusvoimien kalustoa, kuten panssaroituja ajoneuvoja. Virka-apua annetaan aina asianomaisen viranomaisen pyynnöstä ja se tapahtuu aina kyseisen viranomaisen johdolla.”²⁶⁹

²⁶⁸ Jokinen Arja: 1999, s.140, 150-152

²⁶⁹ Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Poliisille uusia keinoja puuttua perheväkivaltaan - Kuopion maanpuolustusyhdistyksen täydennyskoulutusseminaari, Varkaus, 14.10.2006

Yhteistoiminnan sektoroituminen näkyy viranomaisorganisaatioiden välillä tilanteisuus - kontekstissa samanlaisena ehdottomuutena kuin merkitys -kontekstissakin. Selonteossa korostetaan johtovastuita sekä raja-aitojen todellisuutta. Käyttämällä ääri-ilmaisua ”aina” lauseessa kahteen kertaan diskurssilla vakuutetaan kuulija tautologialla, jolla korostetaan argumentin sisältöä.²⁷⁰ Kuulija saattaa ymmärtää kyseisen diskurssin siten, että puhujan organisaatio kunnioittaa olemassa olevia raja-aitoja eikä kiistä toisen viranomaisen toimintaa. Siten estetään valtakamppailun syntyminen organisaatioiden välille. Analysoitaessa selontekoa funktion kautta paljastuu, että sen merkitys rakentuu sektoroituneiden organisaatioiden toimintamalliin, joka sisältäen johtovastuun.

Yhteistyön johtovastuu on osa sektoroitumisrepertuaarian ilmentymää, jolla rakennetaan viranomaisyhteistyön merkitystä. Sen korostaminen eri selonteissa vahvistaa sen todellista olemassaoloa merkityssysteemeissä. Tämä korostuu seuraavissa selonteista otetuista lainauksista.

”Hallitus sopi eilen iltakoulussaan, että sisäasiainministeriön johdolla tehostetaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa sekä rikostutkintaa ja tiivistetään poikkihallinnollista viranomaisyhteistyötä...Sisäasiainministeriö selvittää parhaillaan talousrikostutkinnan tehostamistoimia.”²⁷¹

”Sisäasiainministeriön johdolla valmistellaan parhaillaan myös sisäisen turvallisuuden ohjelmaa, jonka...”²⁷²

”Puolustusministeriön vastuulla on kehittää erityisesti turvallisuusviranomaisten koulutus verkkotuettuun muotoon sekä yhteiseksi virtuaalioppilaitokseksi”²⁷³

”Mahdollisten uudistusten huumassa ei kannata hävittää vahvuuksia, joita olemme laajalla yksimielisyydellä rakentaneet. Yhteistyö sekä selkeät vastuu- ja johtosuhteet takaavat onnistumisen.”²⁷⁴

²⁷⁰ Sorning, Karl: *Language, Power and Ideology*, Studies in Political Discourse, Benjamin Publishing Company, Amsterdam, 1989, s.104, Billing 1991, s.22, Jokinen, Arja: 1999, s. 154.

²⁷¹ Rajamäki Kari, Sisäasiainministeri: Rikokset heijastelevat aikaansa - Rikoksen jäljillä -näyttelyn avauspuhe Vantaan kaupunginmuseossa, 11.03.2004.

²⁷² Rajamäki Kari, Sisäasiainministeri: Rikokset heijastelevat aikaansa - Rikoksen jäljillä -näyttelyn avauspuhe Vantaan kaupunginmuseossa, 11.03.2004.

²⁷³ Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Koulutusportaalien avajaistilaisuudessa Tuusulassa, 27.01.2004

²⁷⁴ Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Turvallisuus- ja puolustusasiainkomitean vuosipäiväseminaarissa, Helsingin yliopiston juhlasali, 01.03.2005.

Ilmaisemalla selonteoissa johtovastuun, tuetaan sosiaaliseen todellisuuteen syvälle rakennettua merkityssysteemiä siitä, että viranomaistoiminnalla pitää olla vastuullinen johtaja. Suomalaisessa sosiaalisessa kulttuurissa tämä malli on rakentunut niin syvälle, että siitä on tullut kiistaton totuus. Vaihtoehdottomuus sulkee muut vaihtoehdot pois niin tehokkaasti, että selonteoissa ei ole esittää mitään muuta vaihtoehtoa. Kyseinen merkityssysteemi ohjaa toimijoiden toimintaa sosiaalisessa todellisuudessa. Hierarkkisten organisaatioiden olemassaolo tukeutuu osittain tämän merkityssysteemin varaan.²⁷⁵ Esimerkiksi selonteoissa ei esitetä viranomaisorganisaatorakenteille muunlaista vaihtoehtoa kuin hierarkkinen organisaatiomalli, joka edelleen tukee sektoroitumista. Viranomaisyhteistyö edustaa hierarkkista toimintamallia, jossa kaksi tai useampi toimija suorittaa toimintaa tarkoin rajatuin reunaehdoin tai siten, että toimintaa johdetaan hierarkkisesti. Tämä merkityssysteemi on varsin merkittävä rakennuspala viranomaisyhteistyön merkityssysteemiä tarkasteltaessa. Tutkimuksessa en ota kantaa voisiko yhteistyötä tehdä muulla tavalla. Tutkimukseni tarkoituksena on nostaa esille näitä normaalisti piilossa olevia merkityssysteemin rakennuspaloja, jotka näyttäytyvät jokapäiväisissä diskursseissa olemassa olevan totuutena.

”Ehdottomana lähtökohtana näen, että Suomessa on vain yksi poliisi, jonka eri organisaatioiden on toimittava saumattomassa yhteistyössä ilman eri yksiköiden päällekkäisyyksiä. Jokaisen yksikön vastuulla tulee olla selkeä kokonaisuus. Poliisin työ perustuu tulevaisuudessa yhä enemmän yhteistyöhön, niin poliisihallinnon sisällä kuin muiden turvallisuusviranomaisten kanssa”²⁷⁶

Kuten selonteossa ilmenee sektoroituminen (”jokaisen yksikön vastuulla tulee olla selkeä kokonaisuus”), on niin syvälle rakentunutta kulttuurisessa todellisuudessa, että se sulkee kaikki muut vaihtoehdot alleen.

²⁷⁵ Siltala, Heikki, tohtori: Johtamisopin luentosarja YEK 54, Maanpuolustuskorkeakoulu, Santahamina, 20.1.2009

²⁷⁶ Holmlund, Anne Sisäasiainministeri: Poliisin hallintorakenneuudistus etenee - Avajaispuhe Länsi-Suomen läänin poliisipäällystöpäivillä, Jyväskylä, 28.11.2007

4.4 Turvallisuusrepertuaari

Viranomaisyhteistyön merkityssysteemien neljäs repertuaari rakentuu ihmisen perusvietin, itsensäilymisvietin, ympärille, joka syntyy pelon johdannaisena. Nykyisessä modernissa länsimaisessa yhteiskunnassa varsinaisen pelkoa aiheuttavan ärsykkeen puuttuminen ei poista ihmisen sisäänrakennettua viettiä. Modernissa yhteiskunnassa tätä näkymätöntä ja piilevää ”voimaa” voidaan Wallasin mukaan hyväksikäyttää poliittisessa manipulaatiossa.²⁷⁷ Stimuloimalla keinoitekoisesti ärsykeitä, jotka vetoavat tähän alkukantaiseen ominaisuuteen, saadaan ihmisen säilymisvietti heräämään. Poliittisessa diskurssissa asioiden turvallistamisella vedotaan tähän kyseiseen viettiin. Asioiden turvallistamisella pyritään nostamaan uhkien statusta poliittisessa argumentaatiossa ja siten oikeuttamaan niiden olemassaolo erilaisissa diskurseissa.²⁷⁸ Näiden esille nostettujen diskurssien vaikutukset rakentavat kuulijoiden sosiaalista todellisuutta. Pelkotilojen luomisella eli diskurssien turvallistamisella vedotaan edellä mainittuun ihmisen perusviettiin. Turvallistettujen diskurssien voima piilee juuri tässä. Niillä vedotaan ihmisen alkukantaisiin vietteihin ilman että kuulija ymmärtää häntä manipuloitavan.

Turvallisuus on kuitenkin henkilökohtainen tunnetila, joka koetaan subjektiivisena tilana ja, jonka jokainen ymmärtää omalla tavalla. Merkitysten rakentuminen perustuu sosiaalisessa todellisuudessa diskurssien kautta tapahtuvaan argumentaatioihin.

Tutkimuksessani pyrin nostamaan esille näitä turvallisuuteen liittyviä argumentaatioita ja esittämään miten ne muodostuvat. Turvallisuusrepertuaari luvussa en pyri selittämään turvallisuuskontekstin olemassaoloa tai selvittämään mitä poliittinen argumentaatio tavoittelee turvallistamisdiskurssilla. Analyysissäni tuon esille miten turvallisuusrepertuaari esittäytyy tutkimukseni selonteoissa. Tutkimuksessani turvallisuus on laaja moniulotteinen ilmiö ja käsite. Turvallisuus näyttäytyy diskurssien areenoilla moninaisena toimijana. Turvallisuuden tavoitteilu oikeuttaa aikaisempien lukujen diskursseja ja se toimii koko tutkimuksen viitekehyksen. Turvallisuuden ylläpito on keskeinen osatekijä viranomaisyhteistyössä. Käsittelen turvallisuutta moninaisena tekijänä tutkimuksessani, koska viranomaisyhteistyön merkityssysteemeissä sillä on keskeinen merkitys.

²⁷⁷ Wallas, Graham, *The Great Society*. The Macmillan Company. New York 1923, s. 64 - 65, 173.

²⁷⁸ Raitasalo, Jyri: luento YEK 54, 9.2.2009

Viranomaisyhteistyön merkityssysteemin analysoidessani suostuttelevan ja vakuuttavan retoriikan avulla turvallisuuden kautta, havaitsin esitetyissä argumentaatioissa liityntäpintoja yhteiskunnan kulttuuriseen ja historialliseen todellisuuteen. En jakanut turvallisuutta funktioihin vaan käsittelen sitä olemassaolon, suorituskyvyn ja toimijoiden kautta. Näiden käsittelynäkökulmien jakaminen funktioihin olisi astunut edellisten lukujen funktioiden aihepiireihin ja osittain ne olisivat olleet päällekkäisiä aikaisempien funktioiden kanssa.

”Viimeaikaiset levottomuudet Euroopassa, luonnonkatastrofit Aasiassa ja Amerikassa sekä terroriteot eri puolilla maailmaa muistuttavat meitä suomalaisia turvallisuuden merkityksestä. Sitä ei voida varmistaa ilman turvallisuusviranomaistemme ammattitaitoa, keskinäistä yhteistyökykyä sekä ihmisten luottamusta viranomaisten toimintaan. Suomessakin korostuu entisestään sisäisen turvallisuuden viranomaisten merkitys sekä valmius. Eräänä osoituksena tästä sisäasiainministeri kuuluu tästä syksystä ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokuntaan asemansa perusteella.”²⁷⁹

Kun kuulijoille kerrotaan konkreettisesti esimerkin avulla kansalaisten turvallisuutta uhanneita tapahtumia, suostutellaan kuulijat hyväksymään argumentaatiolauseen sanoma tai oikeuttamaan sen edellyttämät toiminnot.²⁸⁰ Turvallisuutta uhkaavien esimerkkien avulla selonteko luo kuulijoilla turvattomuuden tunnetta ja pyrkii vakuuttamaan heidät viranomaisyhteistyön vaihtoehtottomuudesta, joka ilmaistaan ääri-ilmaisulla²⁸¹ ”ei voida varmistaa ilman”. Vetoamalla ihmisen perustunteeseen pelkoon herätetään kuulija etsimään ratkaisua tähän pelkoa aiheuttavaan turvattomuuteen. Ääri-ilmaisulla tehostetaan vaihtoehtotonta totuutta turvallisuuden säilyttämiseksi, eikä kuulijalle anneta mahdollisuutta muunlaiseen totuuteen kuin mitä selonteko hänelle argumentoi. Kun tilanteesta luodaan ns. vaihtoehtoton, mahdollistetaan viranomaisyhteistyöstä muodostuvan hegemoninen diskurssi.

²⁷⁹ Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Poliisiammattikorkeakoulun siirto Tampereelle etenee aikataulussa - Valajuhla, Poliisikoulu, Tampere 18.11.2005.

²⁸⁰ Jokinen, Arja:1999, s.153

²⁸¹ Pomerantz, Anita: Extreme Case Formulation. A Way of Legitimizing Claims, Human Studies 9, 1986, s.219-229, Jokinen Arja:1999, s.150

Argumentaatioissa ”korostuu entisestään sisäisen turvallisuuden” on viitteitä turvallisuuden ja sektoroitumisen nivoutumisesta yhteen. Turvallisuuden ylläpitotehtäviä halutaan jakaa eri organisaatioille, jotta niiden olemassaolo on turvattu. Tämä turvallisuustoimintojen jakaminen eri sektoreihin lisää organisaatioiden raja-aitoja ja luo edelleen hedelmällisen maaperän valtakampailulle. Turvallisuuden jakaminen erilaisiin kategorisiin uhkiin tukee pelkästään viranomaisorganisaation tärkeyttä ja on yksilön kannalta tarpeetonta. Turvallisuus on yksilön henkilökohtainen tunnetila, joten turvallisuuden keinotekoinen jakaminen toimijakategorioihin ei paranna yksilön kokemaa turvallisuuden tunnetta.²⁸²

”Myös ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden yhteys korostuu entisestään. Monimuotoisten turvallisuusuhkien - kuten ympäristöriskien, järjestäytyneen rikollisuuden, tietojärjestelmiä koskevien uhkien, tarttuvien tautien, joukkotuhoaseiden leviämisen ja käytön sekä terrorismin - ennaltaehkäisy ja torjunta eivät onnistu minkään viranomaistahon yksipuolisin keinoin. Tärkeässä asemassa tässä suhteessa on valtioneuvoston marraskuussa 2003 hyväksymä strategia Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisesta, jonka toteuttaminen ja tarkastaminen on jatkuva hallinnonalarajat ylittävä prosessi.”²⁸³

²⁸² Raitasalo, Jyri: luento YEK 54. 9.2.2009

²⁸³ Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Pohjois-Kymen Paasikivi- Seurassa Vekaranjärven varuskunta, 31.05.2004.

Kategorioimalla turvallisuus valtiokeskeisen turvallisuusnäkemysten (uhat) kautta korostetaan valtion asemaa turvallisuuden tuottajana. Vakuuttamalla yksipuolisesti turvallisuuden muodostuvan viranomaistoimintoina estetään muiden turvallisuusnäkemysten esittäminen ja luodaan organisaatioiden olemassaolon ehdottomuus -strategia. Tämä strategia luodaan ”eivät onnistu minkään viranomaistahon yksipuolisin keinoin” kielteisellä ääri-ilmaisulla²⁸⁴, jossa vakuutetaan viranomaisten asemaa. Tällä strategialla turvataan turvallisuustoimijoiden olemassaolo. Lisäksi ko. strategia tukee voimakkaasti sektoroitumisen olemassaoloa, koska tällöin jokaisella toimijalla on oma tehtäväkenttä. Sektoroitumisen aiheuttamaa resurssipulaa korvataan viranomaisyhteistyöllä, mainitsemalla ”hallinnonalarajat ylittävä prosessi”. Puhuja ei suoraan kerro viranomaisyhteistyön olevan välttämätöntä vaan se jätetään kuulijan konstruoitavaksi. Mielikuvan rakentumista tuetaan mainitsemalla ”eivät onnistu yksipuolisin keinoin”, jolloin yhdistetään ääri-ilmaisu²⁸⁵ käyttö ja kuulijan omatoiminen merkityksen rakentaminen. Kun kuulijan itsenäisenä tehtävänä on rakentaa asiakontekstista merkityssysteemi, on se kuulijalle uskottavampi totuus kuin valmiiksi tarjotusta totuudesta.²⁸⁶

Turvallisuusrepertuaarin merkityssysteemiä rakennetaan myös suorituskyvyn osa-alueella. Kun asioita turvallistetaan laajasti, muodostuu turvallisuuden toimintakentästä laaja-alainen. Laaja-alaisuus edellyttää toimijalta myös riittävästi resursseja, jotta hänellä on riittävä suorituskky selviytyä ilmenneistä tehtävistä. Omien resurssien riittämättömyys ja toimintojen sektoroituminen aiheuttavat suorituskkyvajetta, jonka ratkaisuksi muodostuu viranomaisyhteistyö.

”Sisäinen turvallisuus on alue, jossa yksi viranomainen voi tehdä varsin vähän, parhaat tulokset syntyvät silloin kun yhteistyö toimii yli viranomaisrajojen.”²⁸⁷

²⁸⁴ Jokinen, Arja: 1999, s.150-152.

²⁸⁵ sama

²⁸⁶ Potter, Jonathan: 1996, s.162–166; Jokinen, Arja:1999, s.145

²⁸⁷ Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Poliisille uusia keinoja puuttua perheväkivaltaan - Kuopion maanpuolustusyhdistyksen täydennyskoulutusseminaari, Varkaus, 14.10.2006

Tehostamalla argumentaatiota ääri-ilmaisun ”parhaat tulokset” avulla pyritään tukemaan viranomaisyhteistyön vaihtoehdottomuutta. Määrällistä ääri-ilmaisua käyttämällä, yleistetään asian tuloksellisuutta ei-numeraalisena²⁸⁸ ilmaisuna. Yleistämällä ”parhaat tulokset” luodaan myös vaihtoehdottomuutta kun argumentaatiolla suljetaan kaikki muut tulosta kuvaavat termit pois, kuten esimerkiksi ”parantavat tuloksia”. Selonteko tukee viranomaisyhteistyön ehdottomuutta vetoamalla ”parhaaseen”, jolloin termin hierarkinen asema tulee esille ”parasta” ei kukaan tai mikään voita. Käyttämällä ”paras” terminologiaa viranomaisyhteistyö kuvataan samalla parhaaksi toimintatavaksi. Selonteko luo viranomaisyhteistyölle hegemonista asemaa vaihtoehdottomuutta kautta.

”Erityisesti viime vuodet ovat kouriintuntuvasti osoittaneet, että muuttuviin uhkakuviiin ei voida tehokkaasti vastata yhden yksittäisen viranomaisen voimin. Sen sijaan tarvitaan konkreettista, laajaa ja poikkihallinnollista yhteistyötä. Lisäksi tarvitaan yhteistyötä viranomaisten ja vapaaehtoisjärjestöjen, yritysmaailman ja paikallisten vapaaehtoistenkin kanssa. Tämä edellyttää viranomaisilta, että heidän asenteissaan korostuu palveluhalu sekä yhteistyökyky.”²⁸⁹

Selonteossa nostetaan viranomaisyhteistyön rinnalle yhteistyö vapaaehtoisjärjestöjen toimijoiden kanssa. Yhteistyön tarve on esimerkki viranomaisten resurssien riittämättömyydestä, mutta kertoo samalla myös turvallisuuden laajasta kontekstista. Turvallisuus –käsitteen laajentamisen johdosta viranomaisten toimet eivät ole suomalaisessa yhteiskunnassa tarpeeksi riittäviä vaan toimijoiden lukumäärää on lisättävä. Yhteistyön vaihtoehdottomuudessa ei enää argumentoidakaan pelkästään viranomaisten välisen yhteistyön kontekstissa vaan vaihtoehdottomuus rakentuu laajalle yhteistyölle muiden toimijoiden kanssa.

”Suomi on Euroopan turvallisin maa. Turvallisuuden takeena on hyvin toimiva julkinen sektori, jonka toiminta painottuu ennalta estävään työhön. Viranomaisyhteistyöllä sekä sidosryhmien ja yksityisen sektorin kanssa kumppanuuksia solmimalla varmistetaan laadukkaat ja ihmisten turvallisuusodotuksia vastaavat sisäisen turvallisuuden palvelut.”²⁹⁰

²⁸⁸ Jokinen, Arja: 1999, s.146-147.

²⁸⁹ Rajamäki, Kari Sisäasiainministeri: Vuoden Poliisin julkistamistilaisuus, 02.11.2006

²⁹⁰ Rajamäki, Kari, Sisäasiainministeri: Keskuskauppakamarin hallituksen kokous 01.09.2004.

Laajentamalla yhteistyö koskemaan myös turvallisuusviranomaisorganisaatioiden ulkopuolisia toimijoita pyritään turvaamaan riittävät resurssit. Tämä laajentaminen ei kuitenkaan kumoa valtion statusta turvallisuuden tuottajana. Mainitsemalla valtion turvallisuuden tuottajana ”julkinen sektori” käyttää puhuja realistisen turvallisuuskoulukunnan näkökulmaa turvallisuuden tuottajasta.²⁹¹ Tällöin turvallisuus määritellään valtiollisesta lähtökohdasta. Sisäisen turvallisuuden ohjelma sallii yksilölähtöisemmän turvallisuuskäsitteen olemassaolon, mutta korostaa valtiota turvallisuuden tuottajana. Luomalla mielikuva, että viranomainen luo turvallisuutta, vahvistetaan viranomaisorganisaatioiden olemassaoloa. ”Turvallisuuden takeena” vahvistaa viranomaistoiminnan olemassaoloa. Metaforinen ilmaisu ”takeena” tarkoittaa ”antaa lupaus” joka herättää kuulijassa luottamusta.²⁹² Lupaamalla viranomaisen turvaavan turvallisuutta vahvistetaan uudestaan viranomaisorganisaation olemassaoloa. Lupauksen anto luo myös eräänlaisen vaihtoehdottomuuden, sillä lupaus turvallisuuden huolehtimisesta poistaa kilpailevien diskurssien tarpeen.

Viranomaisyhteistyön merkitysten rakentuminen esiintyy myös resurssien valtakamppailuna turvallisuuskontekstissa. Diskurssien merkityksiä tuottava luonne näkyy seuraavissa kahdessa lainauksessa. Selontekojen diskurssien vertaaminen tuo ilmi puhuja-yleisösuhteen ja sen mi-
ten yleisö²⁹³ on ottanut vastaan esitetyt argumentit. Puhe ei sosiaalisessa todellisuudessa ole vain puhetta jostakin, vaan mitä olennaisimmissa määrin puhetta jollekin.²⁹⁴

”Ohjelmassa tullaan linjaamaan sisäisen turvallisuuden keskeiset tulevaisuuden kehityssuunnat, tavoitteet, toimenpiteet ja tarvittavat resurssit. Valmistelussa korostuu sosiaalinen turvallisuus ja sen merkityksen arviointi. Ihmisten syrjäytymiseen, syystä tai toisesta, normaalista elämänmenosta on vaikuttava laajalla viranomaisyhteistyöllä, jotta myös turvallisuus lisääntyisi.”²⁹⁵

²⁹¹ Raitasalo, Jyri: luento YEK 54:lle.

²⁹² Jokinen, Arja:1999, s.148

²⁹³ Yleisö on käsitettävä laajempaan kontekstiin, koko yhteiskuntaa koskevana populaationa. Tässä esimerkissä yleisöön on sisällytetty Puolustusministeri. Selontekojen esittäminen internet sivuilla mahdollistaa laajan yleisön saavuttamisen.

²⁹⁴ Jokinen Arja:1999, s.128

²⁹⁵ Rajamäki Kari, Sisäasianministeri: Juhlapuhe Savonlinnan kihlakunnan poliisilaitoksen 100-vuotisjuhlassa, 21.02.2004.

”Suomessakin on viime kuukausina keskusteltu runsaasti uusista eli ei-sotilaallisista uhkista, mitä ne meille merkitsevät ja millä tavoin niihin tulisi varautua. Uusiin uhkiin varautuminen tulee synnyttämään kustannuksia, jotka on katettava tavalla tai toisella. Se ei kuitenkaan saa tapahtua sotilaallista maanpuolustusta rokottamalla. En voi ymmärtää niitä, jotka vaativat sisäisen turvallisuuden rahoittamista ottamalla siihen tarvittavat varat puolustusbudjetia leikkaamalla. Sen sijaan tarvitaan tiivistä yhteistyötä turvallisuusviranomaisten välillä.”²⁹⁶

Tuomalla diskursseihin uuden toimijan, ”sisäisen turvallisuuden” –ohjelman, horjutetaan turvallisuuskontekstissa olemassa olevaa toimintatapamallia. Jälkimmäisessä lainauksessa (15.3.2004) havaitaan miten kuuliija on vastaanottanut edellisen lainauksen (21.2.2004) argumentaatiot. Kiistämällä resurssiargumentaatiot puhuja tuo esiin hyökkäävän retoriikan keinoin oman kantansa asiaan. Sitouttamalla itsensä ministerinä ”En voi ymmärtää niitä” ottaa hän henkilökohtaisen vastuun argumentaatiostaan. Käyttämällä ehdottomuus ilmaisua ”En voi ymmärtää niitä” pyrkii puhuja heikentämään vastapuolen argumentaatiota ja esittämään sen epäsuotuisena eli hyökkää sitä vastaan. Argumentaatioissa on viitteitä myös vastapuolen nolaamisesta, joka kuuluu hyökkäävän retoriikan keinovalikoimaan.²⁹⁷ Nolaaminen ilmenee puhuja –kategorian kautta kun puhuja sitouttaa itsensä ”en voi ymmärtää niitä” argumenttiin. Puhuja –kategorialla oikeuttaminen tuo argumentille uskottavuutta. Ilmaisua vahvistetaan vetoamalla ”ymmärrykseen”, tällöin kuulijoille luodaan mielikuvaan siitä, että aikaisempi argumentin toimintamalli olisi järjenvastainen. Vakuuttamalla kuulijat vastapuolen argumentaation järjenvastaisesta toiminnasta, nolaa puhuja vastapuolen toimijan.

Selontekojen diskurssien merkitys todellisuutta tuottavana luonteena ilmenee edellisten selontekojen lisäksi noin puolitoista vuotta myöhemmin julkaistusta selonteosta. Kyseessä on Puolustusministerin puhe syksyllä 2005, jossa hän argumentoi seuraavasti.

”Sotilaallisen maanpuolustuksen lisäksi puolustushallinnon tehtävänä on tukea muita viranomaisia antamalla pyynnöstä virka-apua sekä vastata kokonaisuutensa maanpuolustuksen yhteensovittamisesta. Yhteistyö on puolustushallinnon näkökulmasta sujunut viime vuosina erinomaisesti. Reviirikateudesta ei ole näkynyt merkkejä, vaan turvallisuusyhteyden on ryhdytty päättäväisesti ja vakavalla mielellä. Haluan mainita sen hyvän yhteistyön, jota puolustushallinto on toteuttanut erityisesti sisäasiainministeriön ja ulkoasiainministeriön kanssa monissa eri kysymyksissä.”²⁹⁸

²⁹⁶ Kääriäinen, Seppo Puolustusministeri: esitelmä Keski-Suomen Maanpuolustussäätiössä, 15.03.2004 ,

²⁹⁷ Jokinen, Arja: 1999, s.154

²⁹⁸ Kääriäinen Seppo, Puolustusministeri: Puolustus ja Turvallisuus 2005 –messutapahtuma, 09.09.2005

Kun selontekojen argumentit sidotaan aikajaksoon, havaitaan argumenttien kyky vaikuttaa todellisuuteen. Selonteossa vakuutetaan resurssien välisen kamppailun loppuneen ja viranomaisyhteistyön olevan erinomaista. Selonteossa tehostetaan argumentaatiota luomalla retorisin keinoin paljon positiivisia mielikuvia. Ääri-ilmaisulla ”erinomaisesti” halutaan nimenomaan vakuuttaa toiminnan positiivista luonnetta. Metaforan ”reviirikateus” käytöllä luodaan mielikuva eläinmaailmasta, jossa reviiri tarkoittaa eläinten asumisaluetta, jota puolustetaan voimakkaasti ulkopuolisilta.²⁹⁹ Argumentaatiosta lisätään positiivista vaikutelmaa vakuuttamalla, että ristiriitoja ”ei ole näkynyt”. Selonteon positiivista ja sanomaa yhteenkuuluvuudesta korostetaan puhujan henkilökohtaisella sitouttamisella ”haluan mainita sen hyvän yhteistyö” argumentaatioon, jossa toista osapuolta esitetään positiivisella argumentaatiolla.

Edellisten selontekoesimerkkien perusteella olen havainnut diskurssien luovan sosiaaliseen todellisuuteen toiminnallisia seuraamuksia.³⁰⁰ Samalla lainauksista nousee esiin yleisökontekstin merkitys osana argumentaatiota.³⁰¹

Toisena esimerkkinä kyseisistä lainauksista on viranomaisyhteistyöargumentaatio osana turvallisuutta. Jälkimmäisessä selonteossa (15.3.2004) tuetaan avoimesti ensimmäisen selonteon (21.2.2004) argumentaatiota viranomaisyhteistyöstä ja pyritään vahvistamaan ”tarvitaan” terminologialla. Puhuja korostaa yhteistyön mallia resurssien jaon sijaan käyttämällä ”sen sijaan” argumenttia. Tuomalla selonteossa voimakkaasti esille vasta-argumentaatio resurssien jakamisesta kohtaan ja tukemalla viranomaisyhteistyötä, luodaan diskursseilla seurausta tuottavaa todellisuutta. Edellä mainittujen selontekojen jälkeen ovat turvallisuuden ylläpitoon liittyvät resurssien jakoa koskevat argumentit hävinneet diskursseista. Ilmeisesti yhteisesti hyväksytty viranomaisyhteistyö on saanut kiistattoman aseman diskursseissa. Asemasta on muodostunut niin vahva ja vaihtoehtoton, että voidaan puhua hegemonisesta diskurssista.³⁰²

²⁹⁹ Nurmi, Timo, s.889.

³⁰⁰ Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: 1993, s.17-18.

³⁰¹ Jokinen, Arja: 1999, s.124.

³⁰² Jokinen, Arja&Juhila, Kirsi: 1993, s.89-95

5 HEGEMOITUNUT VIRANOMAISYHTEISTYÖDISKURSSI

Olen analysoinut tutkimusaineistoani analyttisen diskurssianalyysin näkökulmasta. Analysoinnin tuloksena on selonteissa noussut selvästi esille viranomaisyhteistyön hegemonia. Hegemonia näyttäytyy niin voimakkaana, että se tunkeutuu analyttisen tulkintani läpi merkityssysteemien osiksi. Tässä luvussa siirryn analysoimaan viranomaisyhteistyö –diskurssia kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta. Aineistoni ja havaintoni perustuvat samaan materiaaliin kuin luvussa 4 ”Merkityssysteemien kirjo”. Käytän kriittistä diskurssianalyysia tuomaan esille viranomaisyhteistyö -termin hegemonian. Oletan tämän hegemonian olevan olemassa aikaisemman analyysini perusteella. Ennakkokäsitykseni tästä diskurssien valtakampailusta on siis näkyvä. Analysoimalla tätä hegemonista diskurssia lisään tutkimukseni syvällisyyttä viranomaisyhteistyö -termistä ja sen sosiaalisesta ja diskurssiivisesta totuudesta.

Hegemonia ilmenee viranomaisyhteistyödiskurssin nauttimasta vaihtoehdottomuus -strategiasta ja diskurssin itsestäänselvyydestä yhteiskunnassamme. Puhujat suostuttelevat ja vakuuttavat yleisöä sekä oikeuttavat toimintaansa selontekojen välityksellä luomalla toiminnallisen vaihtoehdottomuuden.³⁰³

Vaihtoehdottomuus ilmenee niin voimakkaana, että organisaatiot ovat luopuneet esimerkiksi resurssikamppailustaan selontekojen diskursseissa.³⁰⁴ Kriittisen diskurssianalyysin avulla tuodaan näkyväksi diskurssien valtasuhteet ja käytännöt, joilla diskurssin asemaa hegemonisoidaan. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole muodostaa kuvaa oikeasta tai moraalisesti väärästä poliittisesta päätelmästä vaan tutkimuksella tuodaan julki kuinka hegemonisoitunutta diskurssia käytetään todellisuutta muokkaavana instrumenttina. Siten tuon näkyväksi toimintojen oikeutuksen ja pyrin avaamaan hegemonisoituneen diskurssin, jolloin mahdollistan heikentyneiden tulkintojen tai käytäntöjen esiinnousun sosiaalisessa todellisuudessa.

³⁰³ Fiske, John: Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen, Vastapaino, Tampere 1992, s.143, Parker, Ian. Discourse Dynamics. Critical Analysis for Social and Individual Psychology, Routledge, London 1992, s.118. Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi: 1993, s. 96 – 98.

³⁰⁴ Tutkimusaineistossa vuosien 2004-05 aikana resurssikateus ilmenee selonteissa. Tämän jälkeen diskurssi on hävinnyt ja osittain korvautunut viranomaisyhteistyö –termillä.

Viranomaisyhteistyödiskurssin termin itsestäänselvyys tarkoittaa ko. diskurssin koskemattomuutta, joka on hegemoituneen diskurssin etuoikeus.³⁰⁵ Hegemonia saavuttamisen jälkeen diskurssi ei joudu kamppailemaan olemassaolostaan diskurssien maailmassa vaan se peittää kaikki muut diskurssit alleen. Selonteissa hegemoitunut diskurssi ilmenee siten, että se tarjotaan kuulijoille ainoana ja koskemattomana vaihtoehtona eli itsestäänselvyytensä. Selonteissa viranomaisyhteistyödiskurssia ei myöskään aseteta alttiiksi vasta-argumenteille eikä sen merkitystä selitetä yleisölle.

Analysoin hegemoitunutta diskurssia samoilla retorisisilla menetelmillä kuin ”merkityssysteemien kirjo” –luvussa. Kriittinen diskurssianalyysi mahdollistaa suostuttelevan ja vakuuttavan retoriikan käytön analysoimiseen.³⁰⁶ Analysoin selontekojen kautta miten puhujat käyttävät retorisia keinoja hegemonian luomiseksi tai ylläpitoon. Tarkoituksena on siis tuoda viranomaisyhteistyön diskurssin hegemonia sosiaalisessa todellisuudessa näkyväksi ja siten avata ja mahdollistaa diskurssien välinen keskustelu.

5.1 Diskurssin hegemonia ja seurausta oikeutta asema

Selontekojen kautta puhujat tuovat esiin viranomaisyhteistyödiskurssi –termin jo olemassa olevana itsestäänselvyytensä. Termin hegemonisuus ilmenee siten, että termiä ei alisteta diskurssien väliseen valtakamppailuun. Tämä tarkoittaa, että diskurssin sisältöä eikä merkitystä käsitellä selonteissa, päinvastoin selonteot tavallaan estävät diskurssien välisen valtakamppailun. Termi esiintyy ainoastaan kiistattomana olemassa olevana totuutena, jota toimijat selonteillaan vahvistavat ja vakuuttavat.³⁰⁷ Viranomaisyhteistyödiskurssin hegemoniaa tukee myös yhtäläisyys puhujien rakentamissa merkityssysteemien osatekijöissä.³⁰⁸

³⁰⁵ Fairclough, Norman: Miten media puhuu. Alkuteos: Media Discourse, Suomentaneet Virpi Blom ja Kaarina Hazard., Vastapaino 1997, s. 140–141; Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi: 1993, s.81.

³⁰⁶ Jokinen, Arja&Juhila, Kirsi:1993, s.89-95.

³⁰⁷ Fairclough, Norman: 1997, s. 140–141; Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi: 1993, s.81.

³⁰⁸ Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi: 1993, s.80 - 85.

Toimijat eivät määrittele selonteissaan viranomaisyhteistyö -termiä eivätkä myös pyri varmistamaan kuulijoiden rakentamasta termin merkityksestä tai sen samankaltaisuudesta puhujan oman käsityksen kanssa.³⁰⁹ Diskurssien näyttäytyminen ja niiden merkityksien rakentuminen ovat sidoksissa yhteiskunnan sosiaaliseen kulttuuriin ja historiaan. Kun puhuja jättää merkitysten rakentumisen kuulijoiden oivalluksien varaa ja pitäytyy yksinkertaisessa argumentaatioissa diskurssin osalta, luodaan termille varsin yleinen merkitys. Siten puhujat vahvistavat diskurssin hegemonista asemaa.

Viranomaisyhteistyö -termi luo mielikuvaa sosiaalisessa todellisuudessa tapahtuvasta dynaamisesta toiminnasta, jossa yhdessä tekemällä³¹⁰ saavutetaan yhteinen päämäärä. Kun puhuja ei määrittele termin merkitystä tarkemmin, puhuja tukeutuu sosiaalisesti jaettuun yleistyksen. Yleistyksen hyväksymisessä ei sinänsä ole mitään väärää, mutta silloin kun diskursseilla muokataan diskurssien ulkopuolista maailmaa tai oikeutetaan toimintaa sosiaalisessa todellisuudessa, tulee diskurssin merkityksestä tärkeä totuus.³¹¹

Viranomaisyhteistyödiskurssin hegemonia ilmenee myös siten, että yleisökonteksti hyväksyy diskurssin määrittelemättömänä osana selontekoja. Kuulijat eivät velvoita puhujia määrittelemään diskurssia tarkemmin. Mikäli diskurssin hegemonia olisi kyseenalaistettu, olisi selonteissa näkynyt tarkempia määritelmiä ja perusteluja viranomaisyhteistyölle. Aineistoni on riittävän laaja (vuosien 2004–2008 aikana pidettyjä puheita on yli 300 kappaletta) tunnistamaan, jos tällainen vaatimus diskurssin määrittelystä olisi ollut laajemmassa yhteiskunnallisessa keskustelussa. Tätä olettamusta tukee myös muut käynnissä olevat viranomaisyhteistyötä koskevat tutkimukset³¹².

Kun sosiaalinen todellisuus eli yhteiskunta hyväksyy jonkin diskurssin hegemonian, sallii se samalla sen tuottaman toiminnallisuuden ja legitimitisyyden.³¹³ Poliittisissa diskursseissa tällaisen hyväksynnän saaminen saattaa olla myös toimijoiden tavoitteena. Tutkimukseni selonteissa viranomaisyhteistyödiskurssilla oikeutetaan organisaatioiden toimenpiteet niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin.

³⁰⁹ Suoninen, Eero: 1999, s.20-25.

³¹⁰ Nurmi, Timo, s.1311.

³¹¹ Fiske, John:1992, s.143; Parker, Ian: 1992, s.118; Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi: 1993, s. 96–98.

³¹² Esimerkiksi Vesa Valtosen suorittama väitöstutkimus viranomaisyhteistyön käsitteestä.

³¹³ Fiske, John:1992, s.143; Parker, Ian: 1992, s.118; Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi: 1993, s. 96–98.

” Viranomaisten välinen yhteistyö ei ole vaihtoehto vaan välttämättömyys.”³¹⁴

Puhuja ilmaisee ääri-ilmaisuja³¹⁵ ”ei ole vaihtoehto” ja ”välttämättömyys” käyttämällä yleisölle vaihtoehdottomuuden. Kriittisesti tarkasteltuna puhujan mukaan ei ole muunlaisia vaihtoehtoja olemassa. Mahdolliset vaihtoehtojen kuten ”resurssien huomattava lisäys” tai ”organisaatioiden muutos” tai ”turvallisuuksikäsitteen muutos” suljetaan pois. Puhuja haluaa korostaa viranomaisyhteistyödiskurssia. Selonteko ei kuitenkaan merkityksellistä, mitä puhuja tarkoittaa viranomaisyhteistyödiskurssilla, joka ilmentää hegemonian olemassaoloa.³¹⁶ Diskurssin vaakuuttamisella pyritään oikeuttamaan organisaatioiden toimenpiteet.

Vakiintuneiden diskurssien tilanteisella käytöllä on välittömien seurauksien lisäksi usein myös yhteiskunnallisia vaikutuksia. Yhteiskunnassa hegemonisen aseman saaneen diskurssin kyky luoda ja muokata todellisuuden käytäntöjä on merkittävä. Diskurssi, joka legitimisoi toiminnallisia jopa ideologisia seuraamuksia, muuttaa sosiaalista todellisuutta.³¹⁷ Tutkimuksen perusteella viranomaisyhteistyö on oikeuttanut ja legitimisoinut organisaatioiden käytäntöjä ja toimintoja yhteiskunnassa. Nämä käytännöt ja niiden aiheuttamat seuraukset näkyvät selontekojen merkityssysteemejä rakentavissa funktioissa.³¹⁸ Hegemoituneen diskurssin voima on siinä, että se rakentaa merkityksiä ja on siten oleellinen osa merkityssysteemejä. Tutkimuksestani löytämäni merkityssysteemit ja niiden funktiot voidaan alistaa kriittisen diskurssianalyysin kohteeksi. Tällöin havaitaan, että hegemoninen diskurssi on oikeuttanut organisaatioiden toiminnan kautta erilaisia käytäntöjä yhteiskunnassa. Näitä käytäntöjä on havaittavissa kaikissa esille tuomissani merkityssysteemin osissa (luku 4). Käytännöt ilmentyvät vaihtoehdottomuus –strategian käytössä. Silloin kun kuulijoille tarjotaan ainoastaan vaihtoehdottomuus, ilman analyttistä merkitysten rakentumista on kyseessä hegemonisoituneen diskurssin avulla tuotettu totuus.³¹⁹

³¹⁴ Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Ylä-Savon kihlakunnanviraston uudisrakennuksen vihkiäistilaisuus, Iisalmi 30.09.2004.

³¹⁵ Jokinen, Arja: 1999, s.150-152.

³¹⁶ Jokinen, Arja&Juhila, Kirsi: 1993, s.89-94

³¹⁷ Fiske, John: 1992, s.143

³¹⁸ Jokinen, Arja&Juhila, Kirsi:1993, s.95

³¹⁹ Fairclough, Norman:1989, s.92.

Analyysini perusteella viranomaisyhteistyödiskurssi nauttii hegemonista valtaa eivätkä toimijat alista sitä diskurssien väliseen valtakamppailuun. Selonteissa vaietaan myös diskurssin määrittelyprosessin olemassaolosta³²⁰ vaikka sen läsnäolon voi havaita puhumattomuutena. Diskurssiivisessa maailmassa diskurssien välinen valtakamppailu on normaalisti jatkuvaa diskurssien välistä kamppailua olemassaolosta.³²¹ Tutkimuksen toimijat eli ministerit eivät aseta viranomaisyhteistyödiskurssia kyseenalaiseksi vaan kaikki toimijat tukevat termin olemassaoloa käyttämällä sitä omissa selonteissaan samanlaisissa toimintaa oikeuttavissa merkityksissä. Kuten alla oleva ääri-ilmaisun käyttö sitä ilmentää.

”Viranomaisten yhteistyö on ratkaisevaa.”³²²

Tutkimukseni perusteella viranomaisyhteistyödiskurssin hegemonia näkyy molempien toimijoiden selonteissa, koska diskurssin valtakamppailua ei esiinny koko aineiston kattavan ajanjakson aikana. Toimijat omissa selonteissaan päinvastoin korostavat viranomaisyhteistyön erinomaisuutta, jonka seurauksena diskurssilla oikeutetaan organisaatioiden toimintoja. Diskurssin saama konsensus puhujien selonteissa on voimakas. Diskurssin hegemoniaa ja legitimitä rakennetaan konsensuksen avulla.³²³

” Meidän on jatkuvasti kehitettävä nimenomaan turvallisuusviranomaisten ennakkoluulottomalla yhteistyöllä niitä valmiuksia, joilla turvataan yhteiskunnan strategiset toiminnot kaikissa tilanteissa. Turvallisuusstrategia hyväksyttiin valtioneuvostossa marraskuussa 2003 - tämä siis ensimmäistä kertaa Suomessa. Strategia on poikkihallinnollisesti hyväksytty ja välttämättömäksi koettu.”³²⁴

”Selonteossa painotetaan viranomaisyhteistyön merkitystä uusiin uhkiin varautumisessa.”³²⁵

³²⁰ Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi: 1993, s. 92.

³²¹ Sama

³²² Rajamäki, Kari Sisäasiainministeri: Huumausainekonferenssi Moving Forward Together, Turku 06.09.2006

³²³ Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi: 1993, s. 93.

³²⁴ Kääriäisen Seppo, Puolustusministeri tervehdys Viestiupseeriyhdistyksen 60-vuotisjuhlassa, Riihimäellä, 24.09.2005.

³²⁵ Kääriäinen, Seppo Puolustusministeri: Puhe Bobrikovista nykypäivään -seminaari, Reserviupseerikoulun Maaneesi Haminana, 29.10.2004

”Valtioneuvoston vuosi sitten kesällä vahvistamassa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa edellytetään, että viranomaiset kehittävät yhteistyötään turvallisuuspalvelujen varmistamiseksi harvaan asutuilla alueilla. Asetan lähipäivinä hankkeen laatimaan selvitystä...”³²⁶

”Suomessa eri hallinnonalojen välinen yhteistyö on kuitenkin jo nyt toimivaa ja voimme tässäkin suhteessa toimia esimerkkinä useimmille valtioille”³²⁷

”Haluan korostaa, että normaaliolojen turvallisuusuhkien torjuntaan liittyen tulisi harjoittaa entistä laajempaa yhteistoimintaa eri viranomaisten kesken.”³²⁸

Konsensuksella vahvistetaan ja vakuutetaan diskurssin hegemoniaa. Rakentamalla me – retoriikan avulla diskurssista yhteinen kaikkia koskettava, vahvistetaan sen olemassaoloa.³²⁹ Hegemonian vakuuttamista tapahtuu myös puhuja –kategorioilla ”Selonteko” ja ”Valtioneuvosto”, jolloin tuetaan diskurssin hegemoniaan tuetaan. Puhujastatuksen arvostukseen vetoamalla diskurssille hankitaan korkeampaa vakuuttavuutta ja siten estetään myös mahdolliset vasta-argumentit.³³⁰

”Hallinnonalojen” esiin ottamisella pyritään vahvistaa mielikuvaa konsensuksesta, jolloin vakuutetaan yhteisestä kaikkien oikeuttamasta toiminnasta. Luomalla konsensus siten, että kukaan ei kiistä diskurssia, legitimoidaan sen olemassaolo. Kun puhuja tuo esille selonteossa diskurssin toiminnan positiivisen vaikutuksen, vahvistaa hän konsensusta. Positiivisen seurauksen esittäminen kansallisesta näkökulmasta osana kansainvälistä toimintaa suostuttelee se kuulijoita hyväksymään diskurssin legitiimisyyden käyttäen hyväksi merkityssysteemin kulttuurista sidoksisuutta.³³¹

Konsensuksen voi havaita myös tarkastelemalla selontekoja eri ajanjaksoina. Viranomaisyhteistyödiskurssin hegemonia on kiistaton koko tutkimusaineistoani koskeneen ajanjakson aikana. Diskurssi, joka kykenee välttämään diskurssien välisen valtakamppailun usean vuoden ajan, on selvästi saavuttanut hegemonisen aseman diskurssiivisessa maailmassa.

³²⁶ Rajamäki, Kari Sisäasiainministeri: Harvaan asutun alueen turvallisuuspalvelut selvitetään -Avauspuhe Maa-seutumarkkinoilla Varkaudessa 27.8.2005.

³²⁷ Holmlund, Anne, Sisäasiainministeri: Yhteiskunnan tulee erityisesti varautua normaaliaikojen häiriötilanteisiin - 187. maanpuolustuskurssin avajaiset, 10.11.2008

³²⁸ Häkämies, Jyri, Puolustusministeri: puhe 185. maanpuolustuskurssin avajaisissa, Helsinki, 07.04.2008.

³²⁹ Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi: 1993, s. 93; Edwards, Derek & Potter, Jonathan: Discursive Psychology, Sage. London 1992, s. 107 - 126

³³⁰ Potter, Jonathan: 1996, s.114; Jokinen, Arja: 1999, s. 135.

³³¹ Jokinen, Arja&Juhila, Kirsi:1993, s.93.

6 YHTEENVETO

Tutkimuksessani analysoin Sisäasian- ja Puolustusministerin julkisia puheita vuosien 2004–2008 väliseltä ajalta. Tarkoitukseni oli selvittää MITEN kyseiset ministerit puheissaan rakentavat viranomaisyhteistyö –termiin liittyviä merkityksiä. Näiden merkitysten avulla voidaan laajemmin ymmärtää miten viranomaisyhteistyö –termi rakentuu ja millaisten merkistysten kautta sitä tuodaan esille diskurssiivisessa maailmassa sekä oikeutetaan siihen liittyviä käytäntöjä sosiaalisessa todellisuudessa. Merkityssysteemien liittyminen sosiaaliseen kulttuuriin ja historiaan vaikuttavat siten diskurssien kykyä muokata ja luoda seuraamuksia tuottavia toimintoja ja käytäntöjä.

Tutkimuksessa löysin vastaukset tutkimuksen pääkysymyksiin:

1. Millaisista tulkintarepertuaareista ministerien viranomaisyhteistyön merkityssysteemit rakentuvat?
2. Onko Viranomaisyhteistyö -diskurssi saavuttanut hegemonisen aseman diskursiivisessa todellisuudessa?

Tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt sosiaaliseen konstruktionismiin perustuvaa diskurssi-analyysia, jonka avulla analysoin näiden merkityssysteemien rakentumisen sekä tuon näkyväksi viranomaisyhteistyödiskurssin hegemonisoituneen aseman. Konstruktionistinen oletus kielen avulla sosiaalisesti rakennettavasta todellisuudesta soveltuu tähän tutkimukseen. Tutkittaessa kielellistä ilmaisua voidaan olettaa, että toimijan tuottama kielellinen ilmaisu on aina tarkoitettu jollekin, ainakin toimijalle itselleen. Sosiaalisessa todellisuudessa kuulijat muodostavat välityksellä kuulemastaan aina omanlaisia merkityksiä, mitkä perustuvat kunkin omaan kulttuuriin ja historiaan (eli kokomaansa todellisuuteen). Tämän olettamuksen perusteella tutkimuksen kohteena olevat ministerien puheet edustavat osaa sosiaalisesta konstruktiosta, jota yhteiskunnassamme rakennamme kielellisin menetelmin. Ministereiden asema yhteiskunnassamme on niin korkea, että heidän diskursseillaan on erityisen voimakas kyky muuttaa toimintoja yhteiskunnassamme.

Sosiaaliseen kontruktionismiin pohjautuva diskurssianalyysi soveltuu kielellisten prosessien kuten selontekojen (kirjoitettujen tekstien) analysointiin. Diskurssianalyysin avulla tuodaan näkyväksi MITEN selontekojen toimijat käyttävät kieltä erilaisten merkitysten rakentamiseen ja miten kielen avulla muokataan ja uusinnetaan sosiaalista todellisuutta ei-kielellistä maailmaa. Diskurssianalyysi on monivivahteinen ja väljä metodologia sekä teoreettinen viitekehys. Diskurssianalyysin heikkoutena on juuri väljyys, jolloin tutkimuksesta tulee tutkijan omaan tulkintaan pohjautuva, eikä faktuaalinen vain yhtä totuutta esittävä. Diskurssianalyysin metodologia sallii sen konstruktivisesta luonteesta johtuen tutkijan subjektiivisen tulkinnan, jolloin tutkimus edustaa kvalitatiivista tutkimusta. Subjektiivisesti tulkittavassa tutkimuksessa toteutuu hermeneutiikka tai pikemminkin kokonaisuutena tarkasteltaessa kaksoishermeneutiikka. Siinä aikaisemmin tulkittua tulkitaan tutkijan esiyymmärryksen kautta ja siitä muodostetaan uusi tulkinta, joka jätetään edelleen yleisölle uudelleen tulkittavaksi. Sosiaalisessa todellisuudessa tämä tarkoittaa kielellisen informaation välittämistä eteenpäin ja yhteisen merkityksen rakentumista esitettävälle asialle.

Toteutin tutkimukseni analyysin kaksivaiheisena. Ensimmäisessä vaiheessa lähestyn aineistoa ilman ennakkokäsityksiä viranomaisyhteistyön merkityssysteemeistä ja pyrin siten mahdollisimman analyyttiseen tulkintaan diskurssianalyysin avulla, luvussa neljä. Luku neljä vastaa tutkimuksen pääkysymykseen yksi: ”Millaisista merkityssysteemeistä viranomaisyhteistyö – termi rakentuu?” Luvun analysoinnin olen suorittanut lähestymällä tutkimusaineistoa analyyttisesti ilman ennakko-odotuksia ja siten pyrkinyt olemaan avoin aineistosta löytyvälle tulkinnalle.

Luvussa viisi vastaan tutkimuksen toiseen pääkysymykseen: ”Onko Viranomaisyhteistyö -diskurssi saavuttanut hegemonisen aseman diskursiivisessa todellisuudessa?”, jossa sovellan valtasuhteiden analysointiin sopivaa kriittistä diskurssianalyysin. Tämä luku perustuu luvun neljä analysoinnin perusteella havaittuun diskurssin voimakkaan hegemonian läsnäoloon.

Merkityssysteemit eli tulkintarepertuaarit rakentuvat erilaisista kielellisistä funktioista, joiden avulla todellisuutta rakennetaan aktiivisesti. Näiden eri puhetapojen ja merkitysten avulla puhujat pyrkivät selontekojensa välityksellä joko vahvistamaan tai kumoamaan kuulijoiden saamia erilaisia vaikutelmia.³³² Vahvistaminen tai kumoaminen liittyy retoriseen kielenkäyttöön, jolloin suostuttelemalla ja vakuuttamalla kuulijoitaan, puhujat pyrkivät oikeuttamaan selontekojensa perusteella tuotettuja toimintoja ja käytäntöjään sosiaalisessa todellisuudessa.³³³ Tutkimalla näitä merkityssysteemejä eli repertuaareja ja diskursseja tuon lisäinformaatio meneillään oleviin viranomaisyhteistyön tutkimuskonteksteihin. Kun tulkitaan ministerien puheita ja selvitetään viranomaisyhteistyön merkityssysteemejä, voimme ymmärtää paremmin ympärillämme olevan todellisuuden rakentumista. Tämän tiedon avulla on mahdollista esimerkiksi kehittää yhteistyötä ja käsitteellistää tätä termiä paremmin. Kun näitä yhteisiä ja erilaisia merkityssysteemejä ymmärretään paremmin, luodaan myös sosiaalisessa todellisuudessa tapahtuville toiminnoille tai käytännöille yhteinen merkitys.

6.1 Viranomaisyhteistyön merkityssysteemit ja sen hegemonia

Löysin viranomaisyhteistyö – termille neljä erilaista repertuaaria, joiden kautta selonteot merkityksellistävät viranomaisyhteistyötä kielellisissä prosesseissa osana sosiaalista käytäntöä.

Tulkintarepertuaarit ovat:

3. globalisaatiorepertuaari
4. resurssirepertuaari
5. sektoroitumisrepertuaari
6. turvallisuusrepertuaari

Näiden repertuaarien löytymisellä olen pyrkinyt vastaamaan tutkimuksen ensimmäiseen pääkysymykseen. Repertuaarit olen edelleen jakanut viranomaisyhteistyö –termin merkitysten rakentumisen osatekijöihin funktioihin. Näiden funktioiden avulla esitän, miten kielellistä ilmaisua käytetään rakentamaan viranomaisyhteistyön merkityssysteemejä.

Tulkintarepertuaarit funktioineen osoittavat, että tutkimuksen selontekojen perusteella ministeriöiden viranomaisyhteistyö –termin merkitysten rakentuminen ovat hyvin samankaltainen. Eroavaisuudet ovat vähäisiä ja nekin johtunevat repertuaareille tyypillisestä muuntumisesta osana sosiaalista kulttuuria ja historiaa.

³³² Potter, Jonathan & Wetherell 1989 s. 15, 23 - 33

Analyysini perusteella ilmeni, että sektoroitumis- ja resurssirepertuaarit ovat keskeiset merkitystä rakentavat repertuaarit. Niiden avulla myös globalisaatio- ja turvallisuusrepertuaarit saavat merkityksiä. Resurssi- ja sektoroitumisrepertuaarit kuvaavat miten voimakkaasti olemassa oleva sosiaalinen todellisuus ohjaa organisaatioiden toimintaa ja miten se ilmenee kielellisenä pyrkimyksenä oikeuttaa toimintaa ja käytäntöä selonteissa.

Yksi keskeinen piirre näille kaikille repertuaareilla on nykyisen todellisuuden säilyttäminen (organisaatorakenne). Myös tämän olettamuksen pohjalta ministerit merkityksellistävät viranomaisyhteistyötä, jolloin viranomaisyhteistyöllä tuetaan olemassa olevaa todellisuutta.

Tämä sosiaalinen todellisuus ilmaistiin diskursseissa vaihtoehdottomuus –puheena. Tämä puhetapa oli läsnä lähes kaikissa selonteissa. Vaihtoehdottomuus –puheella suostutellaan ja vakuutetaan yleisöä myötämieliseksi olemassa olevalle todellisuudelle sekä viranomaisyhteistyön merkityksille.

Tutkimuksen avulla voidaan osoittaa, että vaikka repertuaarien rakentuminen on ministereillä yhtenevät ja samanlaiset (sosiaalinen todellisuus on samanlainen) ja he rakentavat viranomaisyhteistyön merkitystä samantapaisesti, on kuitenkin kaikkein määräävin tekijä olemassa olevan todellisuuden säilyttäminen eli nykyisen organisaatorakenteen säilyttäminen. Viranomaisyhteistyön merkitysten kautta viranomaisyhteistyödiskurssi voidaan nähdä tätä tukevana toimintana, jolla pyritään säilyttämään nykyinen tilanne. Selonteissa tämä ilmenee suostuttelevan ja vakuuttavan retoriikan käyttönä. Poliittiselle puheelle retoriikan käyttö on tyypillistä, mikä ilmeni tutkimusaineistostani. Tutkimuksessa en pelkästään tutkinut retorista kielenkäyttöä vaan tutkin miten retorisella kielenkäytöllä suostutellaan ja vakuutetaan yleisöä viranomaisyhteistyön merkitysten luonnissa.

Analysoin retorista kielenkäyttöä Arja Jokisen esittämillä menetelmillä³³⁴, jotka pohjautuvat Jonathan Potterin tutkimuksiin. Retoristen menetelmien käyttö diskurssianalyysin avulla soveltui tutkimuskysymysteni ratkaisuksi. Diskurssianalyysin näkökulmasta tarkastelin MITEN kieltä käytetään merkitysten rakentamiseen ja miten sillä oikeutetaan toimintoja ja käytäntöjä, joilla edelleen muokataan ja uudistetaan sosiaalista totuutta.

³³³ Jokinen, Arja:1999, s. 126

³³⁴ Jokinen, Arja: 1999, s.132; Potter, Jonathan: 1996.

Tutkimissani selonteissa käytettiin ääri-ilmaisuun ja konsensukseen pyrkivää me – retoriikka.³³⁵ Niitä käytettiin usein vakuuttavan retoriikan keinona vaihtoehdottomuus – puheen rinnalla. Selonteissa vaihtoehdottomuus –puheen käyttö osana viranomaisyhteistyön merkistysten rakentumista ilmentää myös viranomaisyhteistyö –termin hegemonista asemaa kielellisessä maailmassa.

Luvussa 5 (Hegemoitunut viranomaisyhteistyödiskurssi) tuon viranomaisyhteistyö -termin voimakkaan hegemonian näkyväksi kriittisen diskurssianalyysin ja retorisen kielen analyysin avulla. Hegemonisen diskurssin perusluonteeseen kuuluu, että se sulkee vaihtoehtoiset diskurssit pois ja siten on vallan käytön väline. Hegemonisella diskurssin avulla legitimoidaan toimenpiteitä, jotka muokkaavat sosiaalisia käytäntöjä ja toimintoja. Kun tämä hegemonia paljastetaan, mahdollistetaan hermeneuttisen kehän periaatteita noudattaen vaihtoehtoisten diskurssien nostaminen esille tai ainakin lisätään yleisön tietoisuutta diskurssista.

Tekemäni analyysin perusteella viranomaisyhteistyödiskurssi nauttii hegemonisesta asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Diskurssia ei kiistetä ministereiden selonteissa, päinvastoin sitä tuetaan hyvin voimakkaasti ehdottomuus –strategialla, jolloin sitä ei aseteta diskurssien väliseen valtakamppailuun. Vastadiskurssien puuttuminen neljän vuoden aikana yli 300 puheesta (selonteot) tukee myös viranomaisyhteistyödiskurssin hegemonista asemaa. Vastadiskurssien puuttuminen ilmentää myös ministerien konsensusta viranomaisyhteistyön hegemoniasta. Viranomaisyhteistyö –termin määrittelemättömyys ja väljyys, kuten Valtonen toteaa omissa tutkimuksissaan, mahdollistaa myös diskurssin hegemonisen aseman säilymistä. Termin määrittelemättömyys ei aiheuta diskursseissa näkyvää suoranaista valtakamppailua, koska se on niin määrittelemätön. Siksi väljästi määritelty viranomaisyhteistyö –termi ja sen hegemonia sopii ministereille, koska sillä voidaan tukea olemassa olevaa sosiaalista todellisuutta (organisaatorakennetta).

³³⁵ Jokinen, Arja:1999, s.139, 150-152.

6.2 Tutkimuksen käytettävyys ja tulevat tutkimukset

Olen analyysini kautta tuonut viranomaisyhteistyön tutkimuskenttään uutta tietoa Sisäasian- ja Puolustusministeriöiden osalta sekä osallistunut kielellisen diskurssin kautta sosiaalisen todellisuuden konstruointiin. Tutkimuksessani löysin Sisäasian- ja Puolustusministerien puheista vuosilta 2004-2008 tulkintarepertuaarit, joilla he merkityksellistävät viranomaisyhteistyötä. Selvittämällä nämä repertuaarit mahdollistan uuden keskustelun viranomaisyhteistyöstä ja sen määrittämisestä sekä olemassaolosta, joka saattaa sosiaalisessa todellisuudessa mahdollistaa viranomaisyhteistyön kehittymiseen turvallisuuskontekstissa. Tuomalla tämä tulkintani kaikkien saataville osallistun myös kaksoishermeneuttisesti sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen. Lisäksi kun tuon viranomaisyhteistyön hegemonisen aseman esille, tuon näkyväksi termin aseman diskurssiivisessa maailmassa ja sitä kautta ehkä mahdollistan vaihtoehtoisten diskurssien tulemisen esiin.

Tutkimukseni lisää tietoa Maanpuolustuskorkeakoulussa tapahtuvaan tutkimukseen viranomaisyhteistyöstä. Olen lisännyt uutta tietoa viranomaisyhteistyön merkityksistä, joita ei aikaisemmin ole tutkittu. Siksi tutkimustani voidaan pitää uuden suuntauksen aukaisijana tässä kontekstissa. Filosofisesta lähtökohdastani en väitä, että tutkimukseni olisi ainoa oikea tulkinta viranomaisyhteistyön merkityksistä vaan korostan, että kyseessä on omakohtainen tulkinta selonteiden pohjalta. Samasta aineistosta on mahdollista tehdä uusi erilainen tulkinta.

Olen tutkimuksessani nostanut näkyväksi olemassa olevan viranomaisyhteistyödiskurssin hegemonian. En tutkinut laajasti kriittisen diskurssianalyysin avulla viranomaisyhteistyödiskurssin rakentumista ja sen avulla oikeutettuja toimintoja sosiaalisessa todellisuudessa. En myöskään analysoinut viranomaisyhteistyökontekstissa tapahtuvasta valtakamppailusta vaikka tunnistin sen olemassaolon. Näiden edellä mainittujen aiheiden tutkiminen lisää tietoutta viranomaisyhteistyöstä ja toisi diskurssia ja sen oikeuttamia toimia näkyvämmäksi.

6.3 Reflektio

Diskurssianalyttisen tutkimuksen luonteesta johtuen tutkimus on aina tulkinnallinen, tutkijan itse luoma selonteko jostakin asiasta. Konstruktionismiin perustuvassa tutkimuksessa on tutkijan kyettävä refleктоimaan kontruomaansa tulkintaansa. Diskurssianalyysissä tämä korostuu, koska silloin tutkija joutuu analyttisesti tarkastelemaan omaa tulkintaansa ja havaitsemaan omat tulkintansa. Reflektointi myös lisää tutkimuksen läpinäkyvyyttä ja tieteellisyyttä.

Tutkimuksessani edustan tutkijapositionia ”tulkitsija”. Tulkitsijan roolissa aineisto koostuu pääosin puheista tai teksteistä, joita analysoidessaan suorina sitaatteina tutkija luo niille kehyksen.³³⁶ Tulkitsija pyrkii nojaamaan analyysissään vahvasti aineistoon, muttei pysty kiistämään oman tulkintansa vaikutusta tuloksissa. Vaikka tutkija pyrkii minimoimaan esiymmärryksensä vaikutukset, rakentaa hän analyysin aikana tietynlaisia merkityssysteemejä, oman tulkintaresurssinsa pohjalta.³³⁷ Siten tutkija on siis aineiston analysoija mutta myös sen tuottaja.

Tutkimuksessani olen pyrkinyt aineiston analyttiseen tarkasteluun ontologisen diskurssianalyysin lähtökohdista. Aineistoani tutkiessani aikaisempi tietämykseni on ollut vähäinen tutkitavasta asiasta, joka on edesauttanut analyttisen analysoinnin tekemistä. Analyysia tehdessäni minulla ei ollut etukäteisoletuksia viranomaisyhteistyön merkityssysteemien repertuaareista. Lähestyin aineistoani avoimesti. Tulkitessani ministereiden puheita en ole kyennyt sulkemaan kaikkia tulkintaresurssieni vaikutuksia pois vaan raportissa näkyy esiymmärrykseni vaikutus. Tämä ilmenee tulkintarepertuaarien kriittisessä sävyssä tulkita ministereiden pyrkimystä ylläpitää olemassa oleva organisaatorakenne. Olen kylläkin pyrkinyt välttämään omien tulkintaresurssieni tuomia vaikutuksia, mutta niiden olemassaolo näkyy kuitenkin raportissa. Tulkinassani tämä oletamus, kielen suorasta toimintaa oikeuttavasta luonteesta sosiaalisessa maailmassa on olemassa ehkä liiankin voimakkaana, jolloin diskurssianalyysin perinpohjainen puhtaaseen kielen käytön analysointiin keskittyvä analysointi ei ole toteutunut. Tässä näkyy kokemattomuuteni diskurssianalyttisenä tutkijana.

³³⁶ Leudar, Ivan & Antaki, Charles: Discourse Participation, Reported Speech and Research in Social Psychology. *Theory & Psychology* 6(1), 1996. s.5-29.

³³⁷ Juhila, Kirsi: 1999, s.212-213

Mielestäni tutkimukseni noudattaa kuitenkin diskurssianalyysin periaatteita ja on siten diskurssianalyttinen tutkimus. Tulkintani aineistosta on perusteltu diskurssianalyttisin menetelmin, joten ne ovat uskottavia tieteellisessä tutkimuksessa. Tulkitsijan rooli³³⁸ mahdollisti myös siirtymiseni kriittiseen diskurssianalyysiin analyttisen aineiston pohjalta, kun aloin epäillä hegemonisen diskurssin olemassa oloa.

³³⁸ Gergen, Kenneth: The Place of the Psyche in a Constructed World. *Theory and Psychology* 7(6), 1997, s.730.

LÄHTEET

1. JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Euroopan unionin turvallisuusstrategia: Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa, Bryssel 2003.

Kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittamisen strategia, Puolustusministeriö, Kirjapaino Keili Oy 2007, <http://www.defmin.fi/files/1096/KMP-strategia.pdf>, 29.10.2008

Laki puolustusvoimista 11.5.2007/551

Poliisilaki 7.4.1995/493

Puolustusministeriö: Puolustusministeriön tulevaisuuskatsaus, www.defmin.fi, 15.4.2009

Raitasalo, Jyri: Strategian opintokokonaisuus, luento yleisesikuntaupseerikurssi 54:lle, Maanpuolustuskorkeakoulu, Santahamina, 9.2.2009.

Siltala, Heikki, tohtori: Johtamisopin luentosarja YEK 54, Maanpuolustuskorkeakoulu, Santahamina, 20.1.2009

Sisäasiainministeriö: Turvallinen elämä jokaiselle. Sisäisen turvallisuuden ohjelma, Valtioneuvoston yleisistunto, sisäasiainministeriön julkaisuja 16/2008, 8.5.2008

Valtioneuvosto: Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektin toiminta vuosina 2001-2002, Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti 11.3.2003

Valtioneuvosto: Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittikka 2004, Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2004, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 16/2004.

2. KIRJALLISUUS JA MUUT JULKAISTUT LÄHTEET

Aapola, Sinikka: Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 763. Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkoston toimituksia 9/99. SKS, Helsinki, 1999.

Atkinson, Max: Our Master`s Voices. The Language and Body Language of Politics. Methuen, London, 1984

Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde: Security, A New Framework for Analysis.

Berger, P.L. & Luckmann, T. The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge, Anchor Books, New York, 1967

Berger, P.L. & Luckmann, T.: Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma, Gaudeamus, Helsinki.1994

- Billing, Michael: *Arguing and Thinking. A Rhetorical Approach to Social Psychology*. Cambridge University Press, Cambridge, 1987
- Billing, Michael: *Ideological Dilemmas – a Social Psychology of Everyday Thinking*. Sage, London., 1988
- Burman, E & Parker, I: *Discourse analytic research: repertoires and readings of texts in action*, Routledge, London, 1993
- Burr, Vivien: *An introduction to social constructionism*, Routledge, London 1995
- Burr, Vivien: *Social Constructionism*, Routledge. London, 2003
- Dant, T: *Knowledge, Ideology and Discourse. A sociological perspective*, Routledge, London, 1991.
- Davies, B&Harre, R: *Positing: The discourse production of selves*, *Journal of theory and Social Behavior*, 20(1), 1990.
- Edwards, Derek & Potter, Jonathan: *Discursive Psychology*, Sage. London 1992
- Fairclough, Norman: *Language and Power*, Longman, London&New York, 1989
- Fairclough, Norman: *Discourse and Social Change*, Polity Press, Cambridge, 1992
- Fairclough, Norman: *Miten media puhuu. Alkuteos: Media Discourse*, Suomentaneet Virpi Blom ja Kaarina Hazard., Vastapaino 1997
- Fiske, John: *Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen*, Vastapaino, Tampere 1992
- Gergen, K: *Realities and relationship, sounding in social construction*, Harvard University Press, Cambridge, 1994
- Gergen, K.J: *An Invitation to Social Construction*, Sage, London 1999
- Giddens, Anthony: *Constitution of Society*, University of California Press, Bergley and Los Angeles, 1986
- Gilbert & Mulkay 1984; Potter, Jonathan&Wetherell, Margaret: *Discourse and Social Psychology*, Sage, London, 1989
- Gill, Ann&Whedbee, Karen: *Discourse as Structure and prosess. Discourse Studies, Volume 1*, Sage, London, 1997
- Hirvonen, Marke: *Huumeet, ”pehmeät” uhkat ja sisäinen turvallisuus Euroopan Unionissa, teoksessa Uudet uhat, toim Mika Kerttunen, Strategian laitos, Julkaisusarja 2, Maanpuolustus-korkeakoulu 2007*
- Hosking, D: *Social constructionism as process: some new possibilities for research and development, Concepts and Transformation*, 3(2), 1999
- Jokinen, Arja: *Pohjimmaiset asuntomarkkinat, diskurssianalyysi kuntatason viranomaiskäytännöistä*, Nettopaino, Joutsa, 1991.

- Jokinen, Arja: Diskurssianalyysin aakkoset, Vastapaino, Tampere, 1993
- Jokinen, Arja. Diskurssianalyysi liikkeessä, Vastapaino, Tampere, 1999
- Juhila, Kirsi: Pohjimmaisat asuntomarkkinat, diskurssianalyysi kuntatason viranomaiskäytännöistä, Nettopaino, Joutsa, 1991
- Juhila, Kirsi: Diskurssianalyysin aakkoset, Vastapaino, Tampere, 1993
- Juhila, Kirsi: Diskurssianalyysi liikkeessä, Vastapaino, Tampere, 1999.
- Hujala, Anneli: Johtamisen moniääni – johtaminen vuorovaikutuksena ja puhuntana hoivayrityksissä, väitöskirja, Kuopion yliopisto yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Kuopio 2008
- Ilmonen, Kaj: Sosiologia, rutiinit ja kulutus. Sosiologia 35, 1998.
- Kaakkuri-Knuuttila Marja-Liisa teoksessa Argumentti ja Kritiikki, Lukemisen, Keskustelun ja vakuuttamisentaidot: Retoriikka, Gaudeamus, Helsinki, 1998
- Kari, Risto: Maailman valtiot, Tammi, Helsinki, 2004
- Keso, Heidi: Suomalaisen lentokoneteollisuuden sankarit ja konkarit, Osaamisen diskursiivinen rakentuminen, Tampereen yliopisto, Tampere, 1999.
- Kilminster, R: Structurion theory as a world – view. Teoksessa Christopher G.A. Bryant & Jary David (toim), Giddens`s theory of Structuration. A Critical appreciation. Routledge, London, 1991
- Koivunen, Niina, tohtori: Leadership in Symphony Orchestras, discursive and aesthetic practices, väitöskirja, Tampereen yliopisto, 2003
- Leudar, Ivan & Antaki, Charles: Discourse Participation, Reported Speech and Research in Social Psychology. Theory & Psychology 6(1), 1996.
- Mäkinen Kalevi: Strategic Security, A Constructivist Investigation of Critical Security and Strategic Organisational Learning Issues: Towards a Theory of Security Development, Department of Education, Finnish National Defence College, Helsinki 2005
- Laine, Sari: Viranomaisyhteistyö ei saa olla asenteista kiinni. Poliisi & Oikeus-lehti no: 2004/7-8 vsk. 75.
- Laitinen, Kari, tohtori: Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka - tulkintoja uusista turvallisuusista Kylmän sodan jälkeen, Tampereen yliopisto politiikan tutkimuksen laitos, Tampere 1999.
- Niiniluoto, Ilkka: Totuuden rakastaminen. Tieteenfilosofisia esseitä. Otava, Helsinki, 2003
- Nurmi, Timo: Gummeruksen suuri suomen kielen sanakirja, Gummeruksen kirjapaino Oy, Jyväskylä 2004
- Ole Waeber, “Securitization and Desecuritization”, Ronnie D. Lipschutz (toim.), On Security, New York: Columbia University Press, 1995

Paavola Heli: Asiakasuskollisuuden jaetut merkitykset, väitöskirja, Tampereen yliopisto, johtamistieteiden laitos 2006, <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6561-X.pdf> 17.2.2009

Parker, Ian. Discourse Dynamics. Critical Analysis for Social and Individual Psychology, Routledge, London 1992

Pomerantz, Anita: Extreme Case Formulation. A Way of Legitimizing Claims, Human Studies 9, 1998

Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret: Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour, Sage, London, 1987

Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret: Discourse and Social Psychology, Sage, London, 1989

Potter, Jonathan & Edwards, Derek: Discourse Analysis, Attribution Theory and the Social Psychology of Fact, European Journal of Social Psychology 20, 1990

Potter Jonathan & Wetherell, Margaret & Chitty, Andrew: Quantification Rhetoric – Cancer on television. Discourse & Society, 1991

Potter Jonathan: Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction. London, Sage, 1996

Rae, John & Drury, John: Reification and Evidence in Rhetoric on Economic Recession, Some Methods Used in the UK press, Final Quarter, Discourse & Society 4 (3), 1990.

Raitasalo Jyri, majuri, VTT: Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen puolustus, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia Nro 23, Helsinki 2008,

Raitasalo, Jyri: Sota – teoria ja todellisuus – näkökulmia sodan muutokseen, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, 2008.

Raitasalo Jyri & Sipilä Joonas: Mikä Suomea uhkaa? Laaja turvallisuuskäsitys ja uhkakuvapolitiikka näkökulmina Suomen turvallisuuspolitiikkaan, Maanpuolustuskorkeakoulu Strategian laitos, julkaisusarja 4: Työpapereita No 23, Helsinki 2007

Rantapelkonen, Jari: Konfliktin, konfliktinhallinnan ja turvallisuuden käsitteet kylmän sodan jälkeen Strategian laitos:Julkaisusarja1 /17, Maanpuolustuskorkeakoulu, 2000.

Sorning, Karl: Language, Power and Ideology, Studies in Political Discourse, Benjamin Publishing Company, Amsterdam, 1989.

Summa, Hilka: Hyvinvointipolitiikka ja suunnitteluretoriikka: Tapaus asuntopolitiikka. Espoo: Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A 17, 1989.

Suoninen, Eero: Diskurssianalyysin aakkoset, Vastapaino, Tampere, 1993

Suoninen, Eero: Diskurssianalyysin liikkeessä, Vastapaino, Tampere, 1999

Stainton Rogers, Wendy: Social Psychology: experimental and critical approaches. Buckingham: Open University Press, 2003

Taitto Petteri majuri: Siviiliyhteystoiminta - sotilaiden ja siviilien yhteistyö kriisinhallinnassa, YEK-47 diplomityö, 2000

Taitto, Petteri: Viranomaisyhteistyö - Hyvät käytännöt, Pelastusopiston julkaisu, D-sarja, 1/2007, [http://www.pelastusopisto.fi/pelastus/images.nsf/files/54E7AFC7705B12B0C22574780046D894/\\$file/Taitto&al2007.pdf](http://www.pelastusopisto.fi/pelastus/images.nsf/files/54E7AFC7705B12B0C22574780046D894/$file/Taitto&al2007.pdf), 29.10.2008

Valtonen Vesa, majuri: Yhteystoiminta tuli-iskun uhkakuvassa – esitys taktisen tason toiminnan organisoinniksi, diplomityö, Maanpuolustuskorkeakoulu taktiikan laitos, Helsinki 2004

Valtonen Vesa: Käsityksiä viranomaisyhteistyöstä, teoksessa Viranomaisyhteistyö – Hyvät käytännöt, Pelastusopiston julkaisu D-sarja: muut, 1/2007

Valtonen, Vesa: Käsitemallit viranomaisyhteistyöstä, 9. Turvallisuusjohdon koulutusohjelma, Teknillinen korkeakoulu, Koulutuskeskus Dipoli, 30.4.2008,

Virta Sirpa: Poliisi ja turvayhteiskunta, Helsinki 1998

Visuri Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia, WSOY, Juva 1997

Volosinov, V: Kielen dialogisuus. Vastapaino, Tampere. 1990.

Vuolle Juha komentajakapteeni: Rajavartiolaitoksen kansainvälisen yhteistyön kehittäminen, YEK-48 diplomityö, 2001

Wahlström, J: Merkityksenmuodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa: Diskurssianalyttinen tutkimus. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research, 1992.

Wallas, Graham, The Great Society. The Macmillan Company. New York 1923

Wittgenstein, L: Yleisiä huomautuksia. WSOY, Porvoo, 1979.

Willman Arto: Yhteistyön ristiriitaiset puheet, väitöskirja, Oulun yliopisto, kasvatustieteen laitos, Oulu 2001

Wooffit, Robin: Telling Tales of the Unexpected. The Organization of Factual Discourse. Wheatsheaf, London,

3. HAASTATTELUT

Valtonen, Vesa, yleisesikuntamajuri, tutkijaupseeri: Haastattelu, Maanpuolustuskorkeakoulu, 14.8.2008

Viitasaari, Markku, majuri, Puolustusministerin adjutantti, puhelinhaastattelu, 2.5.2009.

4. MUUT LÄHTEET

Ahtisaari, Martti, Suomen tasavallan presidentti: ”Pienessä valtiossa sosiaalinen eheys ja kansallinen yhteisymmärrys voivat olla dynaaminen voimavara.”, puhe Zurichin kauppakamarilla, 27.10.1997, <http://www.tpk.fi/ahtisaari/puheet-1996/P971006.zursu.html>

Helsingin sanomat: ”Yhteisvaluutta euroon riittää uusia tulijoita”, 21.7.2009.

Holmlund, Anne, Sisäasiainministeri: EU:n sisäasiat: vastaako yhteistyö kansalaisten odotuksiin, 31.05.2007

Holmlund, Anne Sisäasiainministeri: Poliisin hallintorakenneuudistus etenee - Avajaispuhe Länsi-Suomen läänin poliisipäällystöpäivillä, Jyväskylä, 28.11.2007

Holmlund, Anne, Sisäasiainministeri: Yhteiskunnan tulee erityisesti varautua normaaliaikojen häiriötilanteisiin - 187. maanpuolustuskurssin avajaiset, 10.11.2008

Häkämies Jyri Puolustusministeri: kansallisen veteraanipäivän juhla, Kotka, 27.04.2007.

Häkämies Jyri Puolustusministeri: juhlapuhe 14. divisioonan Rukajärven suunnan perinnepäivillä, Lieksa, 02.09.2007

Häkämies Jyri, Puolustusministeri: 182. maanpuolustuskurssin avajaisissa Helsinki, 17.09.2007.

Häkämies, Jyri, Puolustusministeri: juhlapuhe Pirkanmaan Reserviläispiirin 50-vuotisjuhlassa, Tampere, 13.10.2007

Häkämies Kari, Puolustusministeri: 183. maanpuolustuskurssin avajaisissa, 05.11.2007.

Häkämies, Jyri, Puolustusministeri: puhe 185. maanpuolustuskurssin avajaisissa, Helsinki, 07.04.2008.

Iisalmen kunnan kotisivut, <http://www.iisalmi.fi/?deptid=13333>, 21.7.2009

Jätteenmäki, Anneli, europarlamentaarikko: Helsingin sanomat, vieraskynä, 16.2.2009, s.2

Kaskeala Juhani, amiraali Puolustusvoimain komentaja, http://www.mil.fi/maavoimat/joukot/porpr/Porilainen_208LR.pdf, 29.10.2008

Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Maanpuolustuskurssi 170:n avajaisissa , 19.01.2004

Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Koulutusportaalien avaistilaisuudessa Tuusulassa, 27.01.2004

Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: esitelmä Keski-Suomen Maanpuolustussäätiössä 15.03.2004.

Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Laskuvarjojääkärikillan 40-vuotisjuhlassa, 27.03.2004.

Kääriäinen, Seppo, Puolustusministeri: puhe Helsingin Kadettiin tapaamisessa, 04.05.2004.

Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Pohjois-Kymen Paasikivi- Seurassa Vekaranjärven varuskunta, 31.05.2004

Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Ylä-Savon kihlakunnanviraston uudisrakennuksen vihkiäistilaisuus, Iisalmi 30.09.2004

Kääriäinen, Seppo Puolustusministeri: Puhe Bobrikovista nykypäivään -seminaari, Reserviupseerikoulun Maneesi Haminana, 29.10.2004

Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Espoon sotaveteraanit ry:n tilaisuudessa, 24.01.2005

Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: puhe Turvallisuus- ja puolustusasiainkomitean vuosipäiväseminaarissa, Helsingin yliopiston juhlasali, 01.03.2005

Kääriäinen Seppo, Puolustusministeri: Puolustus ja Turvallisuus 2005 –messutapahtuma, 09.09.2005

Kääriäinen, Seppo, Puolustusministeri tervehdys Viestiupseeriyhdistyksen 60-vuotisjuhlassa, Riihimäellä, 24.09.2005.

Kääriäinen, Seppo Puolustusministeri: avajaispuhe 175.maanpuolustuskurssin avajaisissa Säätytalolla, Helsinki, 07.11.2005

Kääriäinen Seppo Puolustusministeri: juhlapuhe Kansallisen veteraanipäivän juhlassa, Karttula, 27.04.2006

Kääriäinen, Seppo, Puolustusministeri :puhe 179. maanpuolustuskurssin avajaisissa Säätytalolla Helsingissä, 6.11.2006.

Laine Sari: Viranomaisyhteistyö ei saa olla asenteista kiinni. Poliisi&Oikeus-lehti no: 2004/7-8 vsk. 75

Maanpuolustuskorkeakoulun kotisivut: http://www.mppk.fi/fi/opiskelijoille/opinto-opasA/tervetuloa_opiskelijaksi/Tieteenalakuvaukset.html, 25.7.2009

Rajamäki Kari, Sisäasianministeri: Juhlapuhe Savonlinnan kihlakunnan poliisilaitoksen 100-vuotisjuhlassa, 21.02.2004

Rajamäki Kari, Sisäasiainministeri: Rikokset heijastelevat aikaansa - Rikoksen jäljillä - näyttelyn avauspuhe Vantaan kaupunginmuseossa, 11.03.2004.

Rajamäki Kari, Sisäasiainministeri: Turvallinen Suomi myös tulevaisuudessa seminaarin avauspuhe 26.03.2004

Rajamäki Kari, Sisäasianministeri: Avauspuheenvuoro Ensihoito 2004 -opintopäivillä Kuopiossa 05.06.2004

Rajamäki, Kari, Sisäasianministeri: Keskuskauppakamarin hallituksen kokous 01.09.2004.

Rajamäki, Kari, Sisäasiainministeri: Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon 2004 yleisötilaisuus, Joensuu 8.11.2004

Rajamäki Kari, Sisäasiainministeri: Poliisin maalitoiminta on tuottanut tuloksia järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa, 12.11.2004.

Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Lohjan hätäkeskuksen peruskiven muurauksessa 04.02.2005.

Rajamäki, Kari Sisäasiainministeri: Harvaan asutun alueen turvallisuuspalvelut selvitetään - Avauspuhe Maaseutumarkkinoilla Varkaudessa 27.8.2005

Rajamäki, Kari Sisäasiainministeri: Paikallispoliisin tulevaisuuden haasteet - Joensuun poliisilaitos 60 vuotta 12.11.2005

Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Poliisiammattikorkeakoulun siirto Tampereelle etenee aikataulussa - Valajuhla, Poliisikoulu, Tampere 18.11.2005

Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Pelastusopiston uudet virat tullaan sijoittamaan Kuopioon - Suonenjoen paloaseman vihkiäiset, 24.01.2006

Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Sisäisen turvallisuuden vaikuttajaseminaari, 07.02.2006

Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Hätäkeskuksilla tärkeä rooli turvallisuuspalveluiden ketjussa - Valtakunnallinen hätäkeskusseminaari, Pori, 08.02.2006

Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: LIBE-valiokunnan kuulemistilaisuudessa Brysselissä, 13.07.2006

Rajamäki, Kari Sisäasiainministeri: Huumausainekonferenssi Moving Forward Together, Turku 06.09.2006

Rajamäki Kari Sisäasiainministeri: Poliisille uusia keinoja puuttua perheväkivaltaan - Kuopion maanpuolustusyhdistyksen täydennyskoulutusseminaari, Varkaus, 14.10.2006

Rajamäki, Kari Sisäasiainministeri: Vuoden Poliisin julkistamistilaisuus, 02.11.2006

Rajamäki, Kari Sisäasiainministeri: Siviilikriisinhallinnan laatua ja vaikuttavuutta arvioitava - Kriisinhallintakeskuksen avajaiset, Kuopio, 01.02.2007

Ulkoasianministeriön kotisivu:

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15163&contentlan=1&culture=fi-FI>, 22.7.2009.

Vanhanen, Matti, Pääministeri: Keskusteluohjelma A-talk, YLE 1, 14.1.2009

Wikipedia – vapaa sanakirja, <http://fi.wikipedia.org/wiki/Viranomaisyhteisty%C3%B6>, 16.7.2009